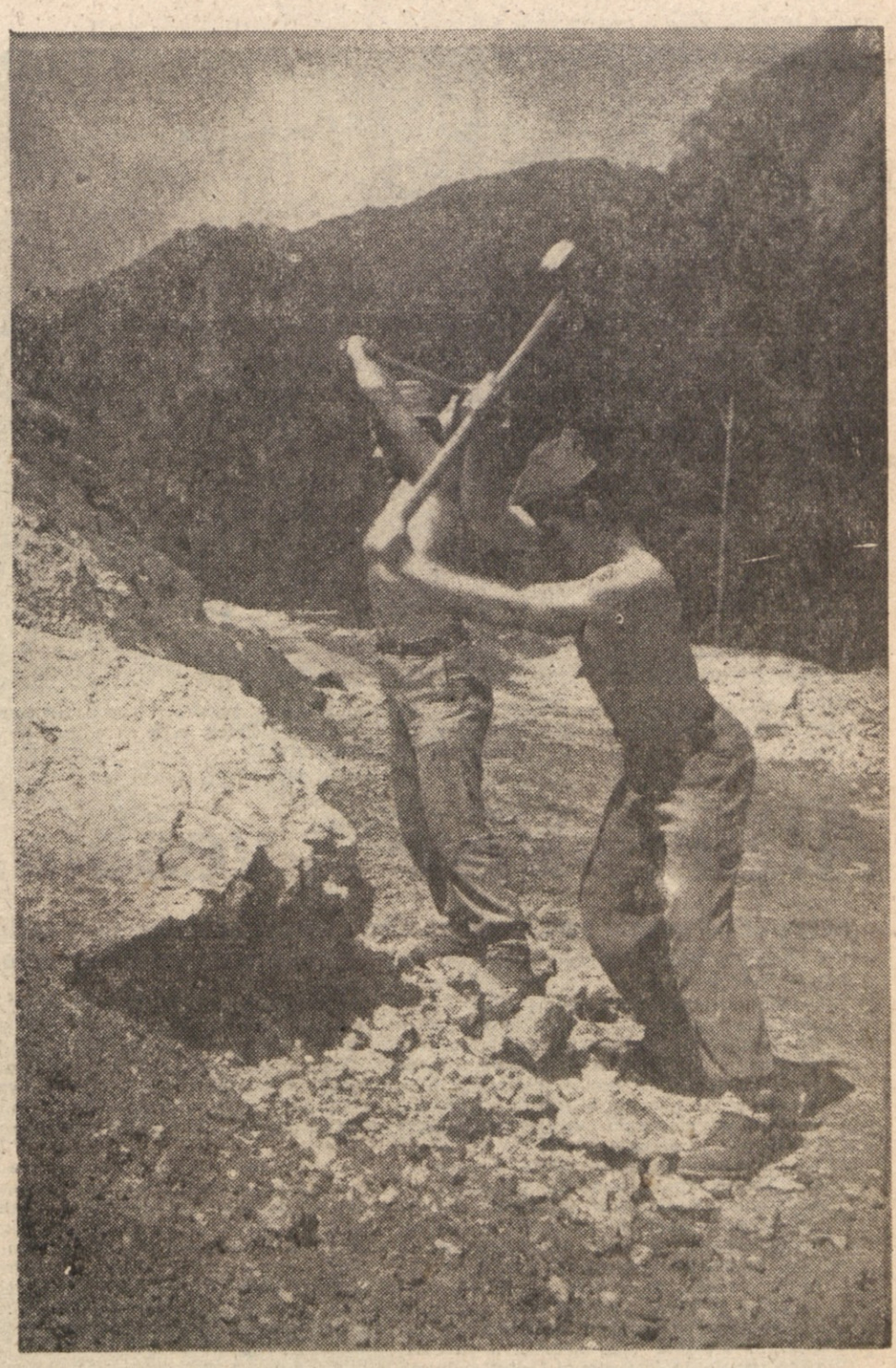
Ljubljana, 21. decembra 1960 ● Leto VIII., štev. 51

tedenska tribuna

Cena 30 din

ZA PRIHODNJIH PET LET

Sejne sobe ljudskih skupščin so bile zadnje dni prizorišče izredno živahnih in temeljitih razprav. Ljudski poslanci so razpravljali o vrsti pomembnih vprašanj našega prihodnjega gospodarskega in družbenega razvoja. Ta živahnost je bila značilna tako za Zvezno ljudsko skupščino kakor tudi za republiško.

Odbori Zvezne ljudske skupščine — predvsem gospodarska odbora — sta razpravljala o perspektivnem razvoju našega gospodarstva v prihodnjem obdobju od leta 1960 do 1965. V razpravah so sodelovali skoraj vsi poslanci, ki so zastavljali poverjenikom Zveznega izvršnega sveta vrsto vprašanj. Petletni perspektivni družbeni načrt razvoja našega gospodarstva v prihodnje tudi terja tako temeljito in podrobno razpravo, saj je od nje v marsičem odvisen naš razvoj in dvig življenjske ravni prebivalstva.

Ljudska skupščina Slovenije pa je poleg drugih zakonov sprejela tudi zakon, ki izenačuje izredni in redni študij na naših univerzah in visokih šolah.

Na slikah: Na skupni seji obeh zborov Zvezne ljudske skupščine razlaga član Zveznega izvršnega sveta Krste Crvenkovski predlog zakona o finansiranju šolstva (desno). Poslanci Ljudske skupščine LRS med zasedanjem (spodaj).

DEVETNAJST SLAVNIH LET

Naša slavna armada je resnično ljudska. Zrasla je iz ljudstva in mnogo delovnih ur, mnogo požrtvovalnosti so pripadniki naše armade žrtvovali za ljudstvo tudi v mirnem času. Pogovore z našimi oficirji berite na četrti strani.

KATASTROFA »PETRA ZORANIĆA«

Največji tanker jugoslovanske trgovske mornarice »Petar Zoranić« se je v Bosporski ožini po krivdi neke grške ladje, ki je plula nepravilno in se zaletela vanj, spremenil v kup žarečih ruševin. Poročilo je pretreslo jugoslovansko javnost. Svojci enaindvajsetih umrlih mornarjev v Zadru prejemajo pomoč in sožalje iz vse Jugoslavije. O tem, kako so se razvijali dogodki med nesrečo in kako je potekalo reševanje, preberite obširno reportažo na tretji strani

OSEMDESETLETNICA

S slavnostno akademijo in velikim mednarodnim sabljaškim turnirjem so slovenski športniki proslavili 80-letnico neumornega sabljaškega mojstra Rudolfa Cvetka. Slavljenec je ob življenjskem in delovnem jubileju prejel mnogo čestitk in daril, še posebej pa je bil seveda vesel priznanj na akademiji, prirejeni njemu v čast. Naš posnetek ga kaže ob prihodu na akademijo v družbi soproge in predsednika Športne zveze Slovenije Leopolda Kreseta.

KONG LI V HANOJU

Vientian, laoško glavno mesto, je zdaj v rokah generala Fumija Nosavana. Kapetan Kong Li (na sliki), ki je poveljeval združenim četam vlade in levičarske organizacije Patet Lao, je govoril po radiu iz severnovietnamske prestolnice Hanoj. Nosavanova vojska, v kateri so po njegovih besedah tudi nekateri Tajci, Filipinci, Formožani in celo Američani, skratka ljudje z držav SEATO, ob obilni pomoči iz Tajske še nadalje napreduje

Svet, ki v njem živimo

Vzdušje v dvorani je bilo nekam nogometno. V tem slavnostnem, praznem filharmoničnem prostoru se razvije takšno razpoloženje samo takrat, kadar so vsi sedeži zasedeni po stalnem koncertnem in nestalnem premierskem občinstvu, ki ga je privabilo kako slavno glasbeno ime. Tokrat pa so nastopali amaterji.

Zmagovalcem oddaj »Pokaži, kaj znaš« je RTV Ljubljana omogočila, da so lahko prvič v življenju zapeli operno arijo na deskah osrednjega slovenskega koncertnega podija. Dvorana, ki sicer vidi nastopajoče samo v frakih, velikih večernih oblekah ali vsaj v temnem, bi morala tokrat vihati nos ob svetlih suknjičih. Rutinirane poklone in gladko sprejemanje aplavza je nadomestilo nerodno priklanjanje in zahvaljevanje, polno na pol iskrenosti, na pol zadrege. Pevka, ki se je očitno hudo otepala s tremo, je potem nekako neodločno, a hvaležno ponudila roko dirigentu in mu jo stisnila, nakar je nekdo ponovil ta postopek; baritonist pa je po navdušenem aplavzu — kajti občinstvo je divje ploskalo — pomahal v parter kakor športnik, ki je pravkar zmagal.

Takemu nastopu kajpada ni mogoče vsiliti meril, ki bi veljala za poklicne umetnike. »Amaterstvo« je v krogih leteh pogostokrat žal skoraj psovka. Pa vendar se mi je za hip zazdelo, da bi se lahko ti fantje in dekleta, ki so tokrat prvič okusili bližč in bedo prvega »zaresnega« nastopa, merili s svojimi poklicnimi vzorniki, če po drugem ne, vsaj v enem — v iskrenosti, prizadevnosti in vnemi. Ne vem, kdo je bil ob začetku bolj preplašen, komu je bilo grlo bolj stisnjeno: tistim, ki bodo morali na oder, ali tistim sorodnikom, prijateljem in znancem, ki so čakali spodaj z vso strastjo, kakršno občuti navijač ob nastopu zvezde iz svojega kluba. In ne vem, kdo je bil potem bolj vesel, če je stvar uspela: pevec, ki je dobro opravil in je nato — vsaj nekateri med njimi so — skoraj zaplaval v aplavz, ali ljudje, ki se jim je očitno zdelo, da so nekako sodelovali pri prvem koraku, ki ga je naredil ta človek v nekaj novega.

Nastop je bil ponekod neroden: fraziranje je bilo ponekod neprimerno, nekateri so dihali na napačnih mestih.

TRENUTEK RESNICE

glas, ki bi se moral izvijati zanesljivo, valovito in spevno, je bil ponekod stisnjen in v nevarnosti, da se pretrga. Toda zraven je bilo nekaj resnično trdnega. V nekaterih trenutkih je zazvenelo jasno, bronasto, zanesljivo in poletno. Bili so hipi, ko si bil lahko prepričan: to je pevec. To je snov, iz kakršne se oblikujejo velika imena opernih odrov.

Pravzaprav so morali biti to zanje nenavadni trenutki. Kdo ve, kje so že vse prepevali med prijatelji, znanci, v glasbenih šolah. Prav gotovo so jemali ta nastop zelo resno, čeprav nekateri izmed njih verjetno nikoli ne bodo stopili na »deske, ki pomenijo svet«. Eden izmed njih, trgovski potnik, je dejal: »Škoda pač, da imam že dvainštirideset let.« Nekdo drug se je žadnja leta učil petja z vso vnemo. Spominjam se ga iz gimnazije; o njem je veljalo prepričanje, da je vseh muh poln in da ima posluh samo za igralske nastope v amaterskem gledališču. Zapustil je šolo in postal delavec. Zdaj je nastopil in je dan prej resno zagotavljal: »Ko bi mogel v Ljubljano. Samo toliko naj bi dobil priložnosti, da bi lahko živel — fant!« Naslednji večer so ga po nastopu obstopili prijatelji in znanci in mu stiskali roko. Bil je malce v zadregi, imel je nekam lesen izraz in v tistem »hvala, hvala« je bilo čutiti, tako se mi je zdelo, prvi zametek upanja. »Morda pa le . . .«

Prav nič ni mogoče reči, koliko izmed njih jih bo stalo nad opernim orkestrom in s čvrstimi, takrat že izdelanimi arijami vžigalo ogenj ploskanja. Toda tisti večer, ko so prvič nastopili, je bilo videti, da so vsaj nekateri doživeli svoj trenutek resnice. Vsej negotovosti in obotavljanju pred hudo preizkušnjo so vsaj ti nekateri očitno postavljali nasproti jasno opredeljeno hotenje.

Tako se nam je zdel hip zazdelo, kakor da prisostvujemo nenavadnemu, skoraj slovesnemu dogodku. Ti ljudje so nekaj našli. Morda so prav tisti hip spoznavali, da je to najboljše, kar je v njih. V vsem tem je tičal nejasen občutek, kakor da prisostvujemo nekakšnemu rojstvu. DUŠAN DOLINAR

NOVOLETNA ŠTEVILKA TT ŽE 27. DECEMBRA
JEŽKOVA NOVOLETNA KLOBASA
HUMORESKE
NAGRADNE UGANKE
V KINU LETA 1960
LETO 1960 – Z NASLOVNIH STRANI

Tanki francoske vojske vozijo skozi barikade, ki so jih francoski desničarji nagrmadili po ulicah Alžira. Nekaj ur pozneje so taisti tanki streljal v množico Alžircev, ki je skandirala de Gaullovo geslo »Alžirska Alžirija!«

Alžir: »Vive ... vešala!«

Nekaj ur po pokolu sem stopil za žično ograjo; zdaj sem tu, v alžirski Kazbi, kotlu upora, sredi do zob oborožene francoske armade

Minulih deset dni je preteklo v Alžiriji v znamenju klicev **Vive de Gaulle** in **De Gaulle na vešala.** Njegovo dramatično potovanje po tej deželi je sprožilo velik skok napetosti na poti k referendumu o bodoči usodi Alžirije, ki naj bi bil po njegovih predvidevanjih osmega januarja. — 10.000 (po francoskih podatkih) ali 30.000 (po alžirskih podatkih) mrtvim Francozom ter 150.000 (po francoskih podatkih) ali milijonu (po alžirskih podatkih) mrtvim Alžircem iz zadnjih šestih let so zadnji dogodki dodali še novih tisoč mrtvecev in tako nedvomno potlakovali pot k »bodočemu bratstvu, ki je komaj pričelo živeti« — kakor je rekel **Le President.** Notranjim in zunanjim posledicam, neštetim kompliciranim vidikom tega nerešljivo zavozlanega vprašanja je svetovni tisk v zadnjem tednu posvetil maksimum svojega prostora. Naši časopisi so med drugim poročali tudi o veličastnem pogrebu mrtvih Alžircev v Kazbi, domačem delu mesta Alžira. Tu pa objavljamo nekoliko skrajšano poročilo iz Kazbe, ki jo je v urah največje napetosti obiskal Alain de Lyrot, dopisnik New York Herald Tribune. Bilo je to kak dan pred pogrebom. Lyrot, ki je po rodu Francoz, piše kajpada čisto z ameriškega stališča in mu je tisto, kar se v Kazbi dogaja, očitno precej tuje. Zdi pa se, da je dobro podal izsek strahotno eksplozivnega vzdušja, ki je tiste dni zavladalo v Kazbi in v vsej deželi ter se do današnjega dne še ni poleglo.

»V evropskem delu mesta,« piše Lyrot, »se širijo govorice, da namerava kakih 100.000 Alžircev vdreti semkaj s sekirami, noži in gorjačami. Pri vsakem vhodu v četrt, ki je obkrožena s stražami in bodečimi žicami, stojijo vojaki s strojnicami, brzostrelkami in puškami.

Ko sem vstopil, sem se znašel sredi prizora množične histerije, sredi eksplozije vznemirjenja in sovraštva. Videti pa je bilo, da je to tudi eksplozija nebrzdanega veselja, ki meji že na delirij.

Kapetan, ki sem mu rekel, da bi rad šel v Kazbo, je skomignil z rameni in mrzlo odvrnil: »Kar naprej, kakor želite.«

Ves predel je bil prepuščen muslimanom. V njem je ostalo samo nekaj manjših enot, ki so vzdrževale zvezo s francosko vojsko zunaj kipečega kotla.

Srečal sem mladega muslimana, ki je bil dobro oblečen in je imel bel dežni plašč. Tudi on se mi je ironično nasmehnil.

»Šel bom z vami,« je rekel. »Nič se ne bojte.«

Šla sva po cesti. Od nekod so se zaslišali kriki **jujujuju,** znamenje, da ženske žalujejo za pobitimi svojci. Mladenič v evropski obleki je rekel: »Zdaj nas ne more nič več ustaviti. Zakaj je vojska streljala na nas? De Gaulle je rekel »Alžirska Alžirija,« pa so nas vendarle hoteli ustaviti. In Evropejci v civilu tudi. Pridite in si oglejte.«

Na neki širši ulici sva srečala demonstrante z napisi: »Živela FLN!«; »Neodvisnost!«; »Ultraše na vešala!« Na nasprotnem koncu ulice je stalo kakih pet sto francoskih vojakov v polni bojni opremi. Stražili so žično ograjo, ki je rezala pot iz Kazbe.

Vprašal sem ljudi: »Ste za de Gaulla ali za FLN?« Muslimani so vneto odvrnili: »Hočemo de Gaulla in FLN, toda Evropejci nas hočejo ustaviti. De Gaulle je zahteval referendum: to je tisto. Zdaj ljudje vedo, kaj mislimo.«

»Pa zakaj bi radi korakali v evropski del mesta?«

»Še na misel nam ne pride, da bi ga napadli. Le pokazali bi radi Evropejcem, kaj čutimo. Oni demonstrirajo in tako demonstriramo še mi.«

Potem so mi štirje drug čez drugega dokazovali, da na referendumu ne bodo smeli svobodno glasovati. »Zadnje volitve so bile navadna farsa.«

Nato me je potegnilo v razvneto množico. Okrog mene so vzklikali, mahali s palicami, se smejali, kričali. Veliko jih je bilo še zelo mladih. Tisti hip me je moj spremljevalec dosegel in me potegnil ven ter vpil med demonstrante, da sem novinar.

Vračala sva se. Govoril je: »De Gaullu verjamemo, toda razen njega prav nikomur. Pa tudi on se bo moral pogajati s FLN. Sicer pa sami prav dobro veste, da bodo Evropejci storili prav vse, da bi nas ustavili.«

Prispela sva do francoskega vojaškega kordona. K nama je stopil narednik, nameril brzostrelko v mladega muslimana in se surovo zadrl: »Marš nazaj!« Ta se je nasmehnil in rekel: »Na svidenje; povejte jim, da smo v tej vojni že zmagali.«

- **LONDON — »Roadrailler«: vagon z dvema vrstama koles, ki lahko teče po tirnici in po cesti.**
- **LONDON — Ena izmed strani tednika »Shields Gazette« je parfumirana z mento: reklamna ideja neke tovarne konserv.**
- **MONTREAL — Kanadčani nameravajo zajeziti ožino Belle—Isle (Labrador), da bi odvrnili mrzle tokove v zalivu Sv. Lovrenca: v Montrealu bi se zvišala temperatura za 10 stopinj.**
- **PARIZ — Družinska statistika: 28 % družin ima avto; 26 % hladilnik; 13,5 % televizijski aparat.**
- **CHICAGO — Nova identifikacija novorojenčkov v porodnišnici: fotografija ušesa.**

»51 TEDNOV JE MINILO, PREOSTANE ŠE 1«

Konec leta se bliža, čas drobnih pozornosti in prijateljskih daril. Začeli smo že razmišljati — kaj bi komu podarili. Kako bi svojcem, prijateljem, znancem, tovarišem pokazali svojo pozornost, ali pa se jim z drobnim darilcem za to ali ono oddolžili?

Morda imate svojce ali tovariše, ki so pri vojakih? Morebiti imate sorodnike ali prijatelje med našimi izseljenci v Franciji, Belgiji, Nemčiji, Združenih ameriških državah ali drugod? Morda so med Vašimi znanci posamezniki, ki žive v drugih republikah ali pa so tamkaj na praksi?

Ali se Vam ne zdi, da bi vsi ti bili veseli novic iz ožje domovine, domačega brnnja, ki jim prinaša marsikaj poučnega, razen tega tudi obilico razvedrila? In sploh, ali ste že pomislili, da bi bila celoletna naročnina na »Tedensko tribuno« prav čedno in koristno novoletno darilo?

Ker imate prav gotovo koga, ki bi ga s to naročnino razveselili, potem izpolnite in nam pošljite spodnjo naročilnico.

NAROČILNICA

Podpisani (Ime in priimek, točen naslov) .....

NAROČAM CELOLETNO – POLLETNO (neustrezno črtati) TEDENSKO TRIBUNO

PO PREJEMU NAROČILNICE POŠLJITE TT NA NASLOV: .....

ŽELIM – NE ŽELIM (neustrezno črtati), DA SE MOJE IME OBJAVI V »TT«*

*** Uredništvo bo ravnalo po želji naročnikov, če bi le-ti želeli, da objavi njihovo ime in na ta način prejemniku »TT« sporoči, kdo ga je na list naročil.**

Hirošimski pilot izginil

Major Eatherly je odvrgel na Hirošimo atomsko bombo, izgubil duševni mir in bil zaprt v zavod za duševno bolne – toda čisto zdrav – Nova odkritja o krivcu, ki ni bil kriv

Claude R. Eatherly, nekdanji pilot — major slavne 509. ameriške »atomske« enote, ki je 6. avgusta 1945 vodil letalo »stezosledca« in dal signal: »cilj dosežen, vrzite bombo!«, nakar je poveljnik Tibetts v »atomskem« letalu pritisnil na gumb in odvrgel smrt na 80.000 ljudi v Hirošimi — ta »hirošimski pilot« torej, o katerem je svet že toliko čudnega slišal, je iz bolnišnice za duševne bolezni Waco v Texasu izginil ... neznano kam. Izginil je že oktobra, toda oblasti so beg uradno javile šele dober mesec kasneje. Zakaj?

41-letni begunec je obvestil samo nekaj svojih najbližjih prijateljev, da je ubežal in da se skriva »nekje v ZDA«. Niti »military police« niti FBI, kot kaže prav zakasnela objava bega, ga nista mogli izslediti. Eatherly je svoj beg skrbno pripravil in izpeljal, kajti njegov razum je — po mnenju evropskih psihologov in uglednih prijateljev — tako precizen kot motorji letala »Straight Flush«, s katerim je tistega usodnega dne pred 15 leti preletel Hirošimo, čeprav so ga zdaj oficialno proglasili za »norca«. Usoda tega človeka bo nekoč služila za snov velike drame, zakaj Eatherly je nedvomno ena resnično najbolj tragičnih in posebnih figur našega časa. Dunajski filozof Anders, s katerim si Eatherly dopisuje, ga je v svoji knjigi »Mož na mostu« označil za »predhodnika«. Čemu? Čemu toliko hrupa okrog nekoga, ki je kot toliko drugih »izpolnil samo svojo dolžnost«?

Bil je v tisti skrivnostni 509. bombarderski skupini, ki je odvrgla prvi atomski bombi. Vsi člani te skupine so bili posebej skrbno izbrani, med njimi ni bilo niti enega, ki ga ne bi na vse mogoče načine preizkusili, vsi so veljali za »najlepše« značaje. — Toda samo eden od njih, vprav Claude Eatherly, se je kasneje izkazal z značajem. Medtem ko so se drugi dali slaviti za »victory boys« in so se sončili v svoji slavi, heroji v zadnjih dveh udarcih druge vojne — piloti nad Hirošimo in Nagasakijem! — pa ta mož edini med njimi ni mogel najti miru. Zasledovala ga je vizija hirošimskih žrtev. Ponoči se je trgal iz spanja in kričal: »Otroci, otroci!« Naposled ga je tudi žena zapustila in po poskusu samomora v letu 1950 so ga prvič pripeljali v bolnišnico. — Toda insulinske injekcije, ki so mu jih dali na lastno prošnjo, da bi pozabil, mu niso mogli pomiriti vesti. Potem ko so ga odpustili in dali v bratovo varstvo, je vlomil v dve texaški pošti (ne da bi se dotaknil denarja) in kot zločinca so ga postavili pred sodišče. Vendar njegovih zločinov niti tedaj, niti 1957, ko se mu je »ponesrečil« vlom v neko trgovino, niso sodno obravnavali. Psihiatri so ugotovili, da ni priseben ... Dejali pa so tudi: »Ni mogoče povedati, kolikokrat je ta človek v globokem obupu ihtel, da se čuti sokrivega, ko je umoril sto tisoče ljudi v Hirošimi.« Da, to je bilo tisto, zaradi česar se je čutil krivega!

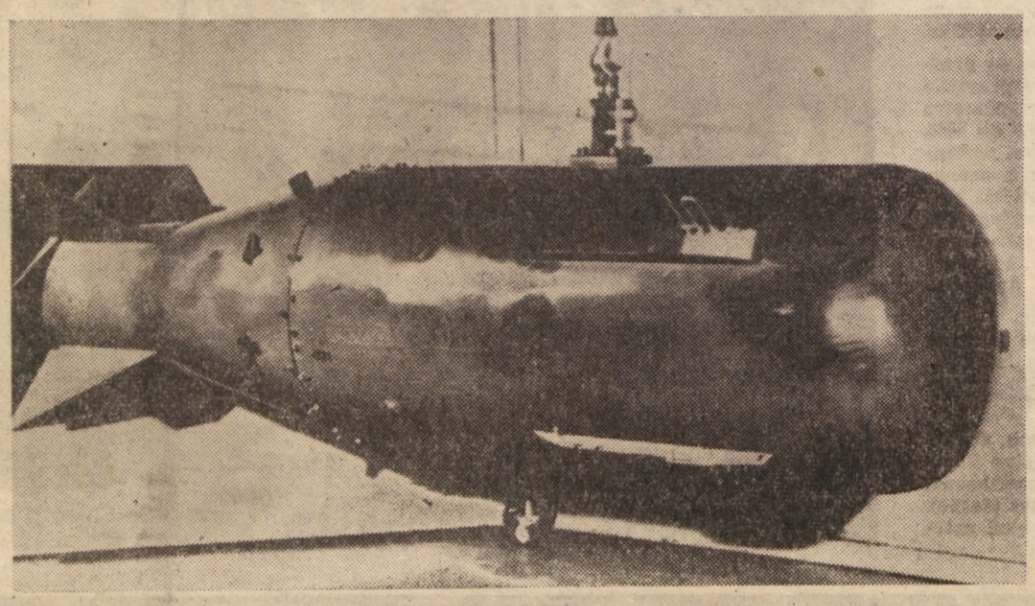
13. aprila 1959 so se za njim zadnjič zaprla vrata bolnišnice. Za duševne bolezni. Tu, v tem »Veteran Hospitalu« živi 400 bivših vojakov, ki še danes trpijo za posledicami vojne. Eatherly se je branil, da bi ga proglasili za »nevrotika« ali duševno bolnega. Pisal je nešteto pisem, prosil za revizijo, za pravi sodni postopek svojega primera. Vse te spretno napisane prošnje (saj je svoj čas študiral pravo) pa so se nekje zataknile. Dasi je bil 1946 odpuščen iz ameriškega letalstva z vsemi častmi, je Air Force (in celo njen šef, general Twinning) vztrajala, naj nenavadni junak ostane za rešetkami. Iz bolnišnice je pisaril pisma, ki so strahotna pričevanja človekove duševnosti v »prometejski dobi«, vredna misleca — zlasti pa vseskozi »normalna«. Pisal je pisma na Japonsko in prosil ljudi iz Hirošime in Nagasakija za oproščenje, adoptiral je celo vrsto otrok, vojnih sirot, da bi si vsaj malo olajšal vest. V teh in drugih pismih se bralcem odpira živa rana, ki se ne more zaceliti. Nekoč bodo pisma sodila med najvažnejše dokumente našega časa — s svojim čisto osebnim in pretresljivim problemom moralne odgovornosti današnjega človeka, ki upravlja nadčloveško mogočne sile, a ki jih duševno še ni obvladal.

Eatherly je odklonil ponudbo iz Hollywooda, da bi jim prodal svojo »resnično« življenjsko zgodbo. O tem ni hotel niti slišati. Opraviti ima z veliko važnejšimi resnicami. Z vsemi možnimi argumenti skuša dokazati, da ni ropal zaradi nevrotične nuje, iz nekontroliranega impulza, ampak, da bi javnost opozoril na njeno dvojno moralo, na protislovje — da roparja poštnih uradov kaznuje, vtem ko istemu človeku ne privošči niti »milosti kazni«, če se zaveda sokrivde za smrt sto tisočev. Tako ne piše blaznež. Eatherlyjevo zadnje pismo iz umobolnice je bilo en sam obupen krik. Njegov zdravnik mu je končno izjavil, da ameriški State Departement in letalstvo zahtevata njegovo izolacijo. — Tu da se morajo tudi zdravniki ukloniti ...

Zato torej je pobegnil nesrečni Eatherly. — Da ne bi umolknil.

Desno je major Eatherly, pilot, ki je odvrgel atomsko bombo na Hirošimo in usmrtil 80.000 ljudi. Spodaj pa je Little Boy ali Fantiček, prijazno ime za to, tri metre dolgo pošast. Fotografijo te bombe, ki je postala usodna za toliko ljudi in tudi za Eatherlyja, so objavili prav pred kratkim — to se pravi 11. decembra, na obletnico tistega dne, ko je cesarska Japonska napadla Pearl Harbour in tako začela vojno z ZDA. Zatrjevali so, da je datum objave docela slučajen; to se pravi, to so morali zatrditi, ker se je Japonska, sedanja ameriška zaveznica, razburila, češ da gre za namerno demonstracijo. Kako tenkočutni smo včasih ljudje!

Med dvema tečajema

V Veliki Britaniji imajo hude preglavice z vojaškimi novinci. Vojno ministrstvo je poskušalo na vse načine privabiti v vojsko, ki je zdaj ne podpira več splošna vojaška obveznost, čimveč mladih ljudi. Tako so pogruntali tudi nekaj čisto novih, originalnih propagandnih prijemov.

S posebnim proglasom so zagotovili vsem zainteresiranim mladeničem od 17 do 25 let, da lahko prebijejo brezplačen weekend pri neki brigadi v Winchesteru. Tako naj bi se neposredno prepričali, »da v vojski ni tako strašno, kot se na splošno misli.«

O uspehu tega ukrepa za zdaj še ni natančnejših obvestil.

●

Italijanski enfant terrible Giovanni Guareschi, monarhist in avtor številnih veselih zgodbic, je opredelil svoja zadnja politična spoznanja takole:

»Razvoj, do katerega je prišlo v zadnjih mesecih, kaže, da bodo svet kmalu skoraj docela obvladali študentje in padalci.«

●

Visoki ameriški funkcionar v zunanjem ministrstvu Loy Henderson je pred kratkim potoval na Madagaskar. Njegovo letalo se je moralo spotoma ustaviti tudi v Elizabethvillu, glavnem mestu Combejeve Katange. Čeprav njegovega prihoda niso niti napovedali, ga je sprejela navdušena množica ljudi, z vseh koncev in krajev pa se je zaslišalo oglušujoče bobnanje in trobentanje. Američan se je ves vzradoščen nasmehnil — potem pa se je moral namrščiti.

Povedali so mu namreč, da sprejem ni namenjen njemu. Množica je pričakovala trobentača Louisa Armstronga, ki bi moral prav tisti čas pristati v Elizabethvillu, pa se je zaradi okvare na letalu zadržal na nekem drugem letališču.

●

Iz Konga so te dni poročali, da je Mobutu zagrozil, da bo v primeru, če ZAR in Sudan ne bosta nehala podpirati Lumumbinih pristašev v Stanleyvillu, zajezil tok reke Nil in jima odvzel reko, ki je zanju življenjskega pomena.

Komentar iz Kaira: če bo Mobutu zajezil tok afriške reke Nil — in to je dvomljivo — pa prav gotovo ne bo mogel zajeziti toka afriške zgodovine.

●

Znani francoski desničar Jacques Soustelle, nekdanji »prokonzul« v Alžiriji in de Gaullov minister, se zdaj mudi v New Yorku. Čeprav je ogorčen nasprotnik de Gaullove politike, se udeležuje razprav o tem vprašanju, ki potekajo v Organizaciji Združenih narodov. Seveda ne kot član francoske delegacije — ta razprave o Alžiriji sploh bojkotira — marveč kot poročevalec za veliki desničarski časopis Aurore.

Ni kaj — strokovnjak.

●

Eugene Ionesco, znani francoski dramatik romunskega porekla, se je pred kratkim mudil v Angliji. Po vrnitvi v Pariz je v nekem intervjuju strahotno napadal intelektualce nasploh, posebej pa še angleške. Rekel je:

»Pogovarjal sem se z vsemi mogočimi ljudmi, ki si vzdevijejo ta naziv — s tistimi z leve pa s tistimi z desne in tistimi iz zlate sredine. Levičarji so bili ogorčeni, ker je Britanija še vedno imperialistična in kolonialistična sila; desničarji pa so se razburjali, ker je to nehala biti.«

●

Winston Churchill, ki je pred kratkim praznoval šestinosemdeseti rojstni dan, je med drugo svetovno vojno silno rad zganjal konspiracijo. Pravijo, da se je njegova ljubezen do skrivanja, misterioznosti in vseh vrst pustolovskega prikrivanja spreminjala, celo že v bolestno pastjo, pa če je bilo to že potrebno ali ne. Tako je ameriški predsednik Roosevelt moral poslati enega svojih pisem za Churchilla na naslov »neke znane mornariške osebnosti«. Ob svojem prvem obisku v Afriki si je Churchill nadel ime Mr. Bullfinch, kar bi se prevedlo približno z izrazom »gospod Ščinkavec«. Lady Diana Duff-Cooper, ki je pravkar izdala svoje spomine, je razkrila še dve medvojni imeni ministrskega predsednika: v Kairu se je imenoval Mr. Warden (gospod Upravnik), nekoč pozneje pa Mr. Duckling — kar pomeni »gospod Račka«.

●

Andora, žepna državica na Pirenejih, si je po vzoru velikih sil tudi sama zaželela kolonij. Zdaj se pogaja za otoček Embiez, ki leži v Sredozemskem morju in ga je doslej upravljala Francija. Andorski državljani so prepričani, da bi kolonija na morju krepko povečala njihov tujski promet, ki sloni zdaj predvsem na radovednosti tujcev, kakšna je ena najmanjših kneževin na svetu. V bodoče se bo torej radovednost razširila še na to, kakšna je najmanjša kolonialna država na svetu ...

●

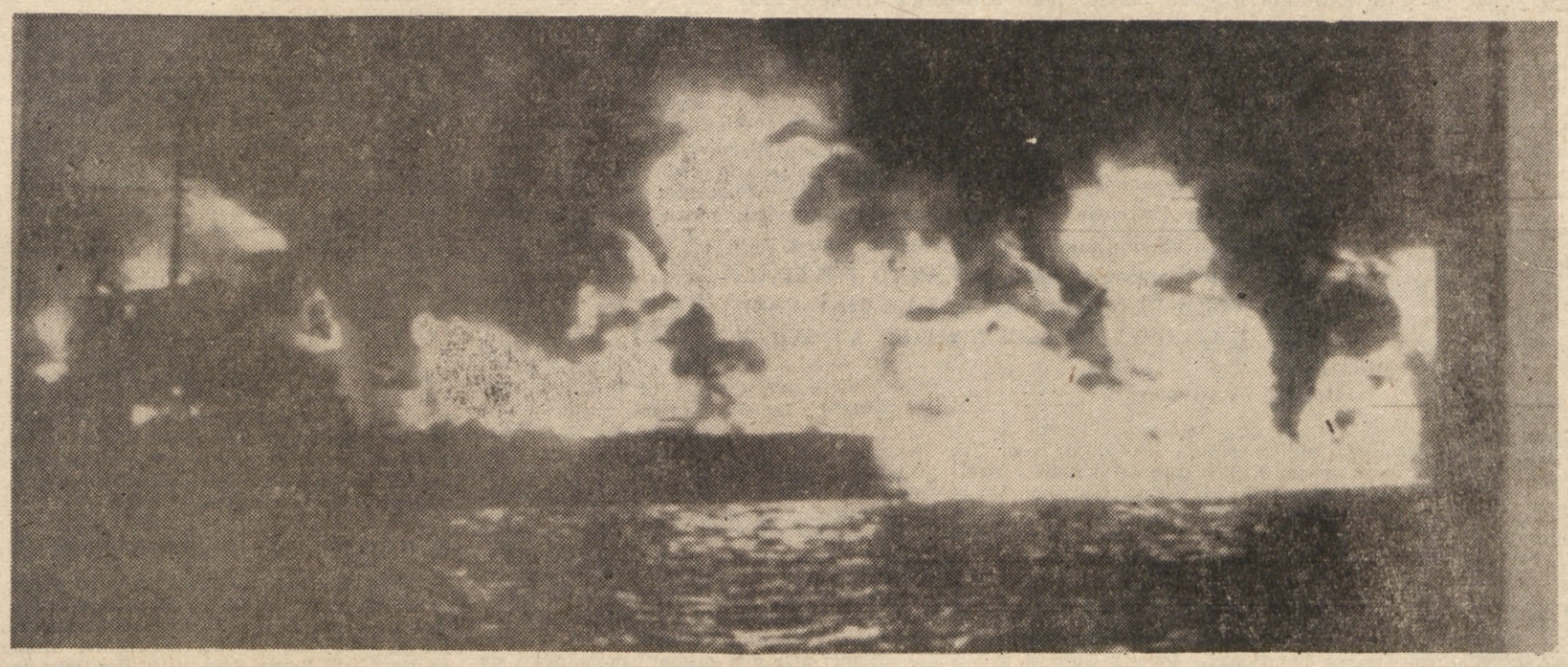
Sir Roy Welenski, vodja britanskih kolonialistov v Rodeziji, ki je pred kratkim sodeloval na političnih razgovorih o prihodnosti Rodezije in Njase v Londonu, je v razgovoru z novinarji povedal:

»Jaz se čisto lepo zavedam, da sem popolnoma staromodna žival. Jaz sem britanski imperialist. Vem, da je ta beseda dandanes skoraj nedostojna.«

Če bi res vedel.

VENCI V BOSPORJU

NESREČA POD CARIGRADOM JE ZAHTEVALA DVAINPETDESET ŽIVLJENJ — ZGOREL JE NAJVEČJI JUGOSLOVANSKI TANKER »PETAR ZORANIĆ« IN Z NJIM GRŠKI TANKER »WORLDS HARMONY« TER TURŠKA LADJA »TARZUS« – KDO JE KRIV?

15. decembra ob 2.15 zjutraj je zaradi trčenja z grškim tankerjem Worlds harmony ob eksploziji planilo 13.000 ton letalskega bencina in 11 tisoč ton nafte, ki jih je naš tanker načrpal v sovjetskem pristanišču. V nekaj trenutkih sta se obe ladji spremenili v pošastni bakli, v katerih je izgubilo življenje 52 pomorščakov. Bakli sta osvetljevali nebo še naslednje noči in grozili carigrajskemu pristanišču in skladiščem s katastrofalnim požarom.

Tri dni je že gorela, kakšnih deset milj od Carigrada pošastna bakla, v katero se je hip po trčenju z grškim tankerjem »Worlds harmony« spremenil največji jugoslovanski tanker »Petar Zoranić«, ko je presahnilo zadnje upanje. Čeprav so vsi čakali, skupaj z enaintridesetimi preživelimi, da najdejo v kakšnem samotnem zalivu ali na čereh, ki jih je tam v bližini vse polno, še koga od pogrešanih, se je vse iskanje izkazalo za brezuspešno.

»Jugoslovanska tankerska plovitba« iz Zadra je potem objavila žalostno uradno sporočilo, ki sta se mu potem pridružila s svojima še grški ladijski lastnik in turške oblasti: eksplozije, plameni in gorečе morje so zadušili krike enaindvajsetih članov posadke, turškega pilota in dveh turških carinikov, ki so bili v trenutku nesreče na naši ladji, medtem ko je na grškem tankerju izgubilo življenje od štiridesetih članov posadke sedemindvajset pomorščakov in žena prvega oficirja, na turški ladji »Tarzus« pa štirje člani posadke.

Vse tri ladje so izgubljene.

Morski tok raznaša zdaj vence po Bosporju v spomin pomorščakov, ki so tako nesrečno končali.

Šele po nekaj dneh je bilo mogoče iz osebnih doživetij, ki so jih mornarji pripovedovali novinarjem, oblastem in predstavnikom naših organov, ki so prišli na kraj nesreče, sestaviti drobce v mozaik in rekonstruirati veliko nesrečo od trenutka do trenutka.

»Petar Zoranić« je tisto noč, s 13. na 14. december, plul iz črnomorskega sovjetskega pristanišča Tuapse v Hamburg. V sovjetski luki je napolnil svoje rezervoarje z dvanajst tisoč tonami letalskega bencina in enajst tisoč tonami nafte. Tolikšen tovor, ki bi bilo zanj potrebnih dva tisoč pet sto vagonov, je nosil z lahkoto, saj je bil naš največji turbinski tanker z nosilnostjo 25.600 ton je lahko razvil hitrost do 17 morskih milj na uro. Ko je zaplul v Zlata vrata, je bilo okrog polnoči in tedaj so se nanj vzpeli, kot je predpisano, turški pilot, da bi ladjo vodil skozi dardanelske ožine, in dva turška carinika. Hkrati pa je prišla na ladjo, kot je navada v vsakem pristanišču ali na podobnih krajih, pošta, ki je prispela v Carigrad za člane posadke »Petra Zoranića».

Večina pomorščakov jo je seveda težko čakala, ne le tisti na delovnih mestih, temveč tudi tisti, ki so spali. Vstali so ali pa naročili svojim tovarišem, naj jih zbude, če bo zanje kakšen glas od doma. In izkazalo se je, da so prav pisma nekaterim rešila življenje... Ostali so namreč budni.

S PILOTOM SKOZI OŽINO

Turški pilot Djevded Cubukči in dva turška carinika so se s kapitanom ladje Antejem Sabljićem — ta je skozi Bospor plul že več kot petdesetkrat, odkar je pred dvanajstimi leti postal ladijski poveljnik — vzpeli na komandni most. Tam sta bila tudi drugi oficir palube Andrija Grdaković in krmar Ivan Karlić. V navigacijski kabini tik komandnega mosta pa je opravljal svoje delo prvi oficir palube Branislav Polić.

Ladja je plula, kakor je predpisano, po levi strani morske tesni, največ kakšnih dve sto metrov od obale, ki je polna čeri. Bilo je okrog dveh in deset minut zjutraj, ko je ladja zaplula v ožino, kjer devet sto metrov morja loči Evropo od Male Azije.

Ob 2.40 je eden izmed mornarjev zbudil kurjača Marina Kalebića in mu izročil pismo od doma. Kalebić je, ves vesel, da je dobil glas od svojih, na pol buden prižgal luč... Odprl je kuverto in začel brati.

Pa ni utegnil prebrati. Zgodilo se je namreč tisto, kar je »barba« Sabljič poskušal preprečiti takoj, ko je opazil, da se »Petru Zoraniću« približuje neznani tanker.

ZAKAJ NI BILO ODGOVORA?

»Petar Zoranić« je dal takoj s sireno znak, da se drži leve strani. Znak je potem nekajkrat ponovil, kar so dobro slišali prebivalci bližnje vasi Kalidže. Odgovora z grške ladje, ki bi se morala na takšno opozorilo oglasiti s svojo sireno, pa ni bilo. Nihče ga ni slišal in zdaj nihče ne ve, zakaj je grška ladja molčala.

Kapitan Ante Sabljič je tedaj ukazal:

»Stoj!«

Neznana ladja pa je z nezmanjšano hitrostjo nadaljevala pot pod kotom tridesetih stopinj proti naši ladji.

Hip potem se je grška ladja z vso silo zarila s svojim kljunom v desni bok naše ladje in prebila bencinski tank številka ena.

Udarec je bil tako silovit, da ni le divje stresel obe ladji, temveč da se je od trenja jekla vžgalo na tisoče isker.

Za bencin, ki se je razlil iz prebitega tanka, pa je zadostovala le ena sama. Takoj je nastala eksplozija, ki je »Petru Zoraniću« porušila komandni most. Obe ladji ki sta nekaj časa ostali zariti druga v drugo, je ovil divji plamen.

EDINA REŠITEV: SKOK V MORJE

Eksplozija je ugasnila vse luči na »Petru Zoraniću«. V strojnico in v druge prostore v podpalubju se je začel takoj potem valiti dim in ogenj skozi cevi za dovajanje zraka. V najkrajšem času se je dim tako zgostil, da so se mornarji, ki so v popolni temi poskušali priti na palubo, začeli dušiti.

Drugi strojnik Bože Franko se, na primer, ne bi nikoli rešil, če se ne bi spomnil, da ima v žepu plašča žepno baterijo. Ko se je s strahom pritipal do plašča, boječ se, da ni baterije v kabini, se je oddahnil. Dušeč se od dima je potem našel pot na palubo, kjer mu ni preostalo drugega, kot skočiti v morje.

Vseh enaintrideset naših mornarjev, ki so se rešili, je imelo le eno pot na izbiro: pognati se z levega ladijskega boka brez oklevanja v hladno vodo in vztrajno plavati proti vetru, da jih ne bi doseglo goreče morje, ki se je zmeraj bolj širilo. Kdor je v zmedi skočil na desno stran, kdor ni pomislil na smer vetra, je bil izgubljen. Vendar tudi mnogi od tistih, ki so ohranili prisotnost duha, ne bi nikoli dosegli obale, če jim ne bi prihiteli nasproti turški čolnarji in jih prepeljali na suho, v svoje hiše, kjer so vsem nudili oblačila, okrepčilo in zdravniško pomoč.

Morski tok je čez čas premaknil grški tanker »Worlds harmony«, da se je obrnil okrog kljuna jugoslovanskega tankerja, tako da je prišel z njim domala v vzporeden položaj. Pri tem pa je ostal s kljunom še vedno zarit v desni bok »Petra Zoranića«.

Ladji sta se razdvojili druga od druge šele čez nekaj časa. »Petra Zoranića« je tedaj zaneslo proti turški ladji »Tarzus«, ki je bila zasidrana v neposredni bližini. Trčil je vanjo in v ožini se je vžgala še tretja pošastna bakla. Morski tok je potem začel »Petra Zoranića« počasi pomikati nazaj proti Črnemu morju.

KAJ BO POKAZALA PREISKAVA?

Peti dan po nesreči je »Petar Zoranić«, ponos jugoslovanske trgovske mornarice, ki so ga avgusta letos splavili iz ladjedelnice »3. maj« na Reki, še vedno gorel in predstavlja grozečo nevarnost ne le za plovbo skozi ožino, temveč tudi za objekte na obali, kjer so veliki rezervoarji bencina in nafte. Neumorni gasilci in vojska, ki so bili vse dni v nenehni pripravljenosti, so zato ogroženo obalo in objekte polivali s kemičnimi snovmi, ki naj bi preprečile še večjo katastrofo, katero so doslej ocenili na 16 milijonov dolarjev.

Medtem pa se je začela preiskava, ki naj pove, kdo je kriv in odgovoren za veliko nesrečo. No, jugoslovanski strokovnjaki, ki so skrbno proučili izjave naših preživelih mornarjev, menijo, da je bila plovba »Petra Zoranića«, pod poveljstvom izkušenega kapitana Anteja Sabljića in turškega pilota popolnoma neoporečna. To naposled potrjujejo tud izjave domačinov, ki so slišali signale našega tankerja, medtem ko signalov grške ladje v odgovor »Petru Zoraniću« ni slišal nihče. Razen tega pa so že prvi dan ugotovili, da, iz doslej nepojasnjenega razloga, na grški ladji ni bilo pilota, kot to velevajo predpisi.

Vendar, pustimo času čas. Medtem ko to poročamo, preiskava še traja in zaradi nje preživeli mornarji še ne morejo v domovino. Potrpežljivi, kot znajo biti le pomorščaki, čakajo v carigrajskem hotelu »Alp«, da bodo mimo vsa neogibna in potrebna zaslišanja, ki naj osvetlijo vzroke nesreče.

Po nekaj dneh so si naši pomorščaki z nesrečne ladje opomogli od strašnega pretresa, ki jih je prizadel v gorečem peklu, in pozneje, ko so zaman čakali odrešilne novice, ali je uspelo rešiti tudi enaindvajset njihovih tovarišev in med njimi tudi priljubljenega »barbo« Anteja Sabljića. Z vseh strani so jim izkazovali vso pozornost, po petih dneh pa so jih povabili na izlet po Carigradu, da bi se malo razvedrili.

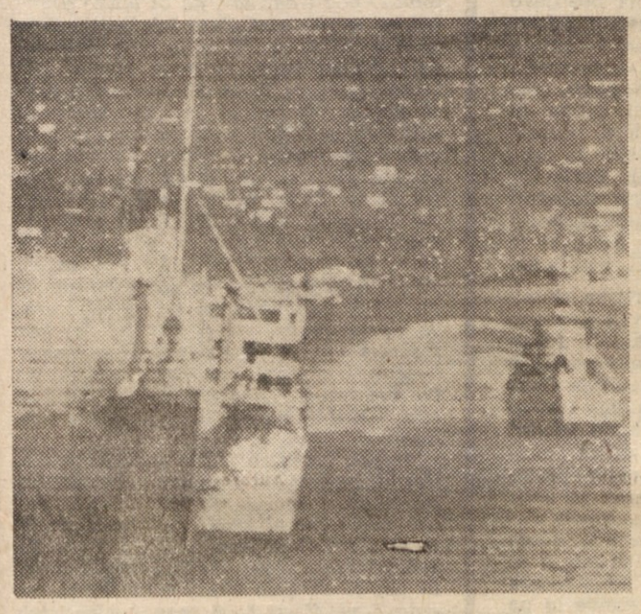
Ko so jih vprašali, kam želijo, pa skoraj ni bilo mogoče pričakovati drugega odgovora kot:

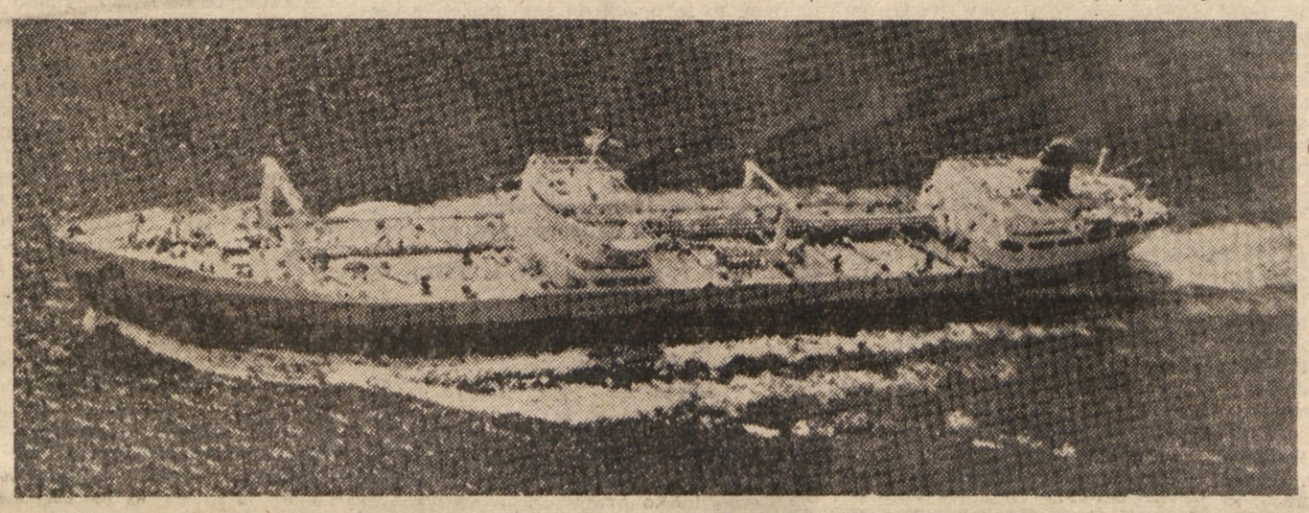
»Pojdimo pogledat našo ladjo!«

»Petar Zoranić« je še vedno gorel...

Le slutimo lahko, kaj so tedaj čutili. In čeprav je že davno splahnelo vsako upanje, ni nič čudnega, če so s pogledi še vedno iskali izgubljene tovariše, za katerimi — razen za enim — ni nobenega sledu.

S. Stanič

Fotografija bi bila lahko stara samo teden dni. Tedaj je »Petar Zoranić«, ponos naše trgovske mornarice, tanker s 25.600 tonami nosilnosti, ki ga je avgusta splavila ladjedelnica »3. maj« na Reki, s svojim kljunom še vedno rezal valove svetovnih morij. Ladja je bila najsodobnejših oblik in moderne notranje ureditve, tako da je tudi tujina dala priznanje ladjedelnici, ki jo je zgradila, ter mornarjem, ki so na njej pluli.

Zakaj je grški tanker »Worlds harmony« z 21 tisoč tonami nosilnosti, napolnjen z bencinom in nafto, plul skozi Bosporsko ožino brez pilota, čeprav predpisi to izrecno zahtevajo? Zakaj se ni odzval sireni našega tankerja? Ko bo preiskava našla odgovore na ta vprašanja, bo verjetno znano, zakaj in kako je prišlo do te hude pomorske nesreče, katere gmotno škodo cenijo na 16 milijonov dolarjev.

Od srede do srede

21. DECEMBER 1960 — 28.

SONCE

vzhaja 7.41 — zahaja 16.19 — 7.43 — 16.24

18.XII. — 25.XII. — 2.I. — 10.I.

Preteklo je 51. tednov, preostane še 1

VREMENOSLOVCI NAPOVEDUJEJO

Še nadalje brez znatnih ohladitev. V torek zmerno do pretežno oblačno vreme, v nižavah zamegleno. V sredo oziroma četrtek ponovno nekaj padavin, v višjih legah sneg.

Gruden – malo vljuden.

IZ KRONIKE SLOVENSKIH TRGOV IN MEST

MUTA, kjer je zaradi važne prometne lege bila že konec 12. stoletja mitnica, po kateri je kraj dobil ime, se leta 1301 omenja kot trg. Zanimiv trški grb je predstavljalo na zlatem polju kolo, čez katero je bil položen rak z glavo navzdol.

PRED 30 LETI

Italijanski inženjer Domenicosa je izumil motorno vozilo z enim samim kolesom, ki mu je dal ime »motokolo«. Dokler motor počiva, mora biti kolo naslonjeno, a čim se motor sproži, postane vozilo zelo stabilno. Sedež za potnika ima obliko zelo udobnega usnjenega naslanjača. Kolo je dokaj veliko in meri 170 cm v premeru.

(Jutro, 19. XII. 1930)

Casopisna agencija France Press je tako označila najverjetnejši položaj ladij, ko je prišlo do trčenja. Tudi ta skica franc. časopisne agencije nazorno kaže, da je naš tanker »Petar Zoranić« tik pred trčenjem plul pravilno, po levi strani ožine in da se je grška ladja »Worlds harmony« zaletela vanj, ker je, iz še nepojasnjenih vzrokov, izgubila svojo smer. Izven kroga, pri mestu Beykoz je z majhnim črnim trikotnikom označeno mesto, do kamor sta veter in morski tok prignala naš goreči tanker. V neposredni bližini so velika skladišča nafte in drugega lahko vnetljivega materiala. - Dan in noč so ta skladišča polivali s posebnimi kemičnimi snovmi, da bi jih obvarovali ognja in tako preprečili še večjo katastrofo.

P. P. 150

Spoštovani tovariš urednik!

Z velikim zanimanjem sem prebral članek »Problemi so!«, ki je izšel v TT. Prav je, da skušamo zaščititi potrošnika, saj trgovina, nanj prepogostokrat pozablja. Škoda je le, da pogoji (navodila, garancijski list, servis itd.), pod katerimi smejo prodajati določene industrijske izdelke, ne veljajo za precej izdelkov, za katere bi sicer morali veljati.

Med izdelke, ki jih povsod pri nas prodajajo brez vsakršne garancije, sodijo tudi žarnice za razsvetljavo in radijske elektronke. Niso redki primeri, ko elektronka že po enem dnevu delovanja odpove. Če jo vzamejo v trgovini nazaj in zamenjajo z drugo, je odvisno edino od zaupanja in dobre volje prodajalca oziroma od poznanstva. Skoraj odveč je pripomniti, da pokvarjene elektronke v večini primerov ne zamenjajo. To pa je pri radijskih elektronkah, s ceno med tisoč do dva tisoč dinarjev, precej neprijetno. Človek bi pričakoval, da bodo vsaj domače elektronke (RR-Zavodi, Niš) prodajali z garancijskim listom, če že pri uvoženih tega ne delajo. Žal pa so v tem pogledu vse elektronke popolnoma »enakopravne« - to je, brez kakršnekoli garancije.

Kadar kupujemo, na primer, blago za obleko, imamo na izbiro najrazličnejše vzorce in kvalitete, domačega in inozemskega blaga. Če pa kupujemo elektronke ali žarnice, se moramo vselej zadovoljiti samo z drugo- ali tretjerazrednimi izdelki, bodisi domačimi ali inozemskimi. Prvovrstnih elektronk, ki jih v inozemstvu prodajajo z garancijskim listom, pri nas ne dobimo nikjer. Prepričan sem, da bi marsikdo rad odrinil nekaj stotakov več, da bi kupil elektronko s polletno garancijo, namesto da bi kupil kako cenejšo, ki se lahko že po nekaj dneh pokvari in ki zanjo ne dobi nobenega povračila.

Zanimivo bi bilo izvedeti, kaj pravi k temu naša industrija elektronk in žarnic ter naša trgovinska mreža, ki te izdelke prodaja.

S spoštovanjem

Peter Starič, abs. ing.
Ljubljana

Dogodki, ki so pisali tudi zgodovino

Letos bo že devetnajst let tega, ko je maršal Tito v najbolj krvavih dnevih naše revolucije — tedaj ko se je osvajalcu zdelo, da je za vedno pregazil našo domovino — prižgal iskro upora in v majhni vasi Rudo ustanovil prvo proletarsko brigado. Menda je tedaj redkokdo slutil, da se bo iz te skromne brigade razvila tako veličastna armada. Prav ta armada pa se je rodila iz ljudstva, se krepila iz dneva v dan in je danes sposobna postaviti se v bran vsakomur, ki bi se hotel dotakniti meja naše domovine.

Letos bomo obhajali že devetnajsto obletnico. Ob tem pomembnem jubileju smo obiskali petero ljudi, katerih življenje je tesno povezano z našo Ljudsko armado, ljudi, ki so večino svojega življenja posvetili obrambi domovine. Naprosili smo jih za majhno uslugo. Vsakemu izmed njih smo zastavili isto vprašanje: »ALI BI LAHKO POVEDALI NAŠIM BRAŠCEM DOGODEK, KI SE VAM JE V ČASU SLUŽENJA V LJUDSKI ARMADI NAJBOLJ VTISNIL V SPOMIN?«

Odgovorili so nam:

● **DR. DJORDJE ČAVIĆ — PODPOLKOVNIK:**

Opisal bom dogodek, ki se je pravzaprav odigral na samem začetku druge svetovne vojne, ki pa bo zanimiv najbrž bolj za one, ki so že kdaj prebirali anale zloglasnih zaporov v Begunjah na Gorenjskem.

Bilo je kmalu po kapitulaciji Jugoslavije, ko so 27. aprila leta 1941 Nemci zasedli Škofjo Loko, kjer sem tedaj služboval kot zdravnik. Še isti dan so okupatorji začeli zapirati zavedne domoljube; med aretiranimi sem bil tudi jaz. Iz same Škofje Loke in okoliških vasi so pozaprli 23 ljudi. V mestnih zaporih smo bili zaprti kakih pet dni, potem pa so nas natrpali na kamione in nas odpeljali proti Kranju. Bili smo prepričani, da nas bodo odpeljali v

kakšna nemška taborišča, toda ustavili smo se v Begunjah na dvorišču tedanjih ženskih zaporov in nas vseh 23 odpeljali v dolg obokan hodnik, od tu pa so nas klicali v njihovo pisarno. Stal sem v ospredju skupine in prvi odšel na njihov poziv, kjer so me popisali in me vpisali v knjigo zapornikov zloglasnega begunjskega zapora kot zapornika številka 1. To knjigo zapornikov hranijo še danes v muzeju begunjskih zaporov. V Begunjah smo ostali kakšen mesec dni, potem pa so nas nekaj časa vlačili iz zapora v zapor, junija meseca l. 1941 pa so nas odpeljali v taborišče v Srbijo, kjer sem ostal do odhoda v partizane.

● **ANTON KLEMENČIČ — NAČELNIK ODSEKA ZA NARODNO OBRAMBO OBČINE LJUBLJANA-ŠIŠKA**

Bilo je 18. decembra leta 1942 v Dolomitih. Tedaj sem bil v II. bataljonu Dolomitskega odreda, kjer so mi dodelili odgovorno nalogo odrednega obveščevalca. Iz tamkajšnjih belogardističnih postojank sem dobil zvezo, ko so se Italijani in belogardisti pripravljali na ofenzivo, da uničijo Dolomitski odred. Iz belogardistične postojanke na Št. Joštu sem tako dobil točne podatke, kdaj, kako in s kakšno jakostjo bodo udarili na nas.

Na predvečer napada sem zvedel še zadnje podrobnosti. Tako so mi sporočili, da bo našo postojanko, ki smo jo imeli na Ključu, napadlo 2500 belogardistov in Italijanov. Mi smo bili tedaj še prav majhna enota, saj smo šteli komaj 25 mož. Tik pod vrhom Ključa smo se vkopali v strelske jarke. Bili smo dobro oboroženi, saj je imel vsak borec ob sebi celo kopico ročnih bomb, katere smo pobrali iz žice na nemški meji.

Proti jutru, takoj ob prvem svitu, smo v dolini pod seboj že zagledali dolge kolone sovražnikov, ki so se jele preko njiv in zaplan spuščati proti Ključu. Komandant našega bataljona — tovariš Čuč, ki je kasneje tragično preminil — nam je dal povelje, naj jih spustimo v neposredno bližino. Čakali smo res do zadnjega trenutka, saj so bili Italijani in belogardisti oddaljeni od nas le nekaj deset metrov, ko so se po nekakšni drči plazili proti nam. Tedaj je dal naš komandant znak s pištolo, hip kasneje pa smo jih že dobesedno obsuli z bombami, nakar so še naši mitraljezci odprli svoj ogenj. Vse, kar smo slišali s sovražnikove strani, je bilo le »Mamma mia!« in kletve belogardistov, ko so bežali po hribu navzdol.

Toda borba se je šele razvnela. Navkljub temu, da so imeli oni nič manj kot stokratno premoč, smo vztrajali vse do večera in šele v trdi noči se je bitka polegla. Ponoči smo se s položaja umaknili, ker je bilo jasno, da bodo Italijani naslednji dan dobili še nove okrepitve. No, to je bila moja prva večja bitka, ki mi je ostala še zlasti v spominu, saj smo že tedaj dokazali, da smo — čeprav majhna, pa vendar močna in hrabra borbena vojska, kar je zlasti Italijanom pognalo precej strahu v kosti.

● **LOJZE PODLOGAR — REZERVNI MAJOR, TAJNIK ODBORA REZERVNIH OFICIRJEV SLOVENIJE:**

Bilo je že proti koncu vojne. Nemci so si skušali skozi naše kraje zagotoviti varen umik svojim enotam. Zato smo jim bili borci IX. korpusa, ki smo bili neposredno za njihovim hrbtom, velika ovira. Zategadelj so si Nemci v osrčju našega osvobojenega ozemlja v Čepovanu postavili močno postojanko. Komandant IX. korpusa je v teh dneh zaukazal, da organiziramo napad na Čepovan in se tako začnemo prebijati proti Trstu.

Na vrhu hriba Kobilica nad Čepovanom

so imeli Nemci močno, oboroženo utrdbo, iz katere so nadzorovali vso okolico. Komandant je dodelil našim bataljonom nalogo, da osvojimo, oziroma izženemo sovražnika iz te dominantne točke in tako omogočimo dostop naši težki artileriji. Določen sem bil, da s svojo četo, v kateri smo imeli dva težka topova, pomagam Gradnikovi brigadi pri napadu na Kobilico. Proti jutru smo s temi našimi topovi prispeli na Vrše, kjer je že bila Gradnikova brigada. Ko smo prišli na položaj in nismo še dodobra sestavili topov, nam je izvidnica Gradnikove brigade javila, da so iz Čepovana odšle naravnost proti nam nemške enote. Nemci so nas hoteli z napadom iznenaditi prav tako kot mi njih. Vse svoje enote s Kobilice so potegnili v Čepovan, od koder so nameravali složno napasti naše enote v Spodnji Tribuši.

Nemci niso niti najmanj pričakovali, da jim mi tako rekoč na njihovi postojanki pripravljamo zasedo. Ko je prišla nemška kolona v tako bližino, da smo jih lahko z našim orožjem zlahka dosegli, smo na znak pričeli s tako imenovanim platonskim ognjem, to se pravi, da smo pričeli z vsemi orožji streljati naenkrat in z vso močjo. Nemci so bili tako presenečeni, da niso utegnili oddati niti enega strela in so se v paničnem begu vrnili proti Čepovanu. No, to je bila najbrž edinstvena bitka, kjer smo sovražnike tako presenetili, da niso utegnili nuditi niti najmanjšega odpora, mi pa smo seveda iz te bitke zaplenili precej dragocenega streliva in orožja, ne da bi imeli pri tem najmanjšo izgubo.

● **DR. VIKTOR VOLJČAK — POLKOVNIK:**

Ne vem sicer, če bom odgovoril točno na vaše vprašanje, vsekakor pa vam bom povedal nekaj o dogodkih, kateri so sledili moji ideji, ki je bila najbrž najbolj koristna, kar mi jih je padlo v življenju na pamet. Gre namreč za bolnišnico »Franjo«, ki smo jo postavili po moji zamisli. Še danes ne vem, od kje sem imel toliko hrabrosti, da sem tako odločno izpeljal to zamisel. kajti nekateri voditelji so mi dejali, da ne smem tamkaj postaviti bolnišnice, ker nas bi lahko sovražniki zlahka ujeli in pobili. Odgovornost je bila še toliko večja, saj sem odgovarjal za sto in sto ranjencev, ki so se potem zdravili v bolnišnici »Franja«.

No, zamisel pa je bila dobro speljana, saj je v celotni zdravstveni službi v Jugoslaviji edina bolnišnica, ki se je nedotaknjena obdržala vse do svobode. Seveda to ni bilo zgolj slučajno. Že tedaj, ko smo nosili prve deske, smo bili trdno prepričani, da jo bomo ohranili do osvoboditve. V bolnišnici »Franji« sem bil potem tudi prvi upravnik, vendar sem se kasneje, ko sem bil načelnik sanitete IX. korpusa, še vedno skoraj vsakih štirinajst dni vračal v to bolnišnico. Od decembra leta 1943 pa vse do osvoboditve se je v bolnišnici »Franji« zdravilo 522 težkih ranjencev.

Idejo za zgraditev bolnišnice »Franje« sem dobil v času novembrske ofenzive 1943. leta. Tedaj smo imeli ob nekem premiku s seboj tudi zelo težkega ranjenca, za katerega je bilo jasno, da ne bo zdržal transporta, in smo ga skrili v neko podzemno luknjo, ki nam jo je pokazal Franc Peternel nedaleč od kraja, kjer še danes stoji bolnišnica. Ko smo se kasneje vrnili, je bila ta podzemna jama še nedotaknjena in tako sem prišel na misel, da bi v kanjonu, na tem varnem kraju, lahko postavili partizansko bolnišnico, ki bi bila ob primerni obrambi sovražniku nedostopna. Po novembrski ofenzivi smo pričeli takoj z delom in 12. decembra je že stala prva baraka in ta datum je tudi ustanovitveni dan poznane bolnišnice »Franje«.

● **JOŽE PICELJ — PODPOLKOVNIK:**

Vaše vprašanje me postavlja pred težko odločitev, kajti dogodkov, ki se ti vtisnejo v spomin, je množica. Vendar se mi zdi, da mi je ostala še najbolj nepozabna bitka za Bosiljevo, jeseni leta 1944. Bosiljevo je bilo tedaj eno najbolj utrjenih ustaških gnezd in čeprav so ga zlasti hrvatske edinice že večkrat napadle, se je vedno ubranilo.

Tedaj pa so se ob napadu na Bosiljevo hrvatski partizani povezali z našo Cankarjevo brigado. Hrvatska brigada — katera je bila, sem, žal, že pozabil — je imela tudi močno baterijo topov. Napadli smo zgodaj zjutraj, ker smo hoteli ustaše in Nemce presenetiti. Kaže pa, da so sovražniki v Bosiljevu nekaj sumničili in tako s presenečenjem nismo uspeli. Borba je trajala ves dan, vso noč in še ves naslednji dan. Imeli smo precej ranjenih. V tej borbi je padel tudi poznani Kljusov Jožа, ki je bil tedaj pomočnik komisarja II. bataljona.

Zadnji dan borbe je artilerijska skupina hrvatske brigade tako točno in precizno streljala, da so na odseku kakih 100 m vrsto bunkerjev popolnoma spremenili v ruševine. To je izkoristil IV. bataljon Cankarjeve brigade in je ob 5 popoldne vpadel v samo Bosiljevo. Takšen napad je bil seveda za partizansko taktiko malce nenavaden, kajti običajno smo utrjene postojanke napadali le ponoči, tokrat pa smo tako rekoč v jurišu zavzeli eno najbolj utrjenih sovražnikovih postojank sredi belega dneva. Ta borba za Bosiljevo se mi je še zlasti vtisnila v spomin zaradi mojstrskega streljanja artilerije hrvatske brigade in pa zaradi neverjetne povezanosti med hrvatskimi in slovenskimi partizani, kajti ne smemo pozabiti, da so hrvatski partizani sami že večkrat zaman napadali Bosiljevo, tokrat pa smo ga složno prisilili k predaji. Značilnost te borbe je tudi v tem, da se je tako rekoč že sredi bitk kovalo bratstvo in enotnost naših narodov.

TONE FORNEZZI

NA 5. STOLPCU

ZGODBA O PEČI

Jaz imam s trgovino posebno srečo. Po lastni krivdi. To pa zato, ker mrzim stanje v vrsti in sploh gledam, da pridem čimprej iz območja številk na sveži zrak. Zato ne obračam na levo ali desno, ne preudarjam, ampak kar kupim. In doma me čakajo nemalokrat lepa presenečenja... Tako je bilo zadnjič s pečjo. Ne čisto tako, pa vendarle.

Peč je bila že dolgo v mojem osebnem proračunu, namreč taka posebna, električna in od vseh strani zavarovana, da jo prižgeš na eno vibo in greš brez skrbi zdoma, kot če bi imel centralno kurjavo, in ko se vrneš, je prijetno toplo. Hodim vam torej po Ljubljani vso jesen in iščem peč. Tako, od vseh strani zavarovano.. Ne, v Nama je nimajo, ne v Čopovi, ne v Dalmatinovi. A glej, nekega srečnega dne jo odkrijem v Elektrotehni na Titovi cesti. Tam jih imajo na izbiro, — uvožene, rdeče, bele, zelene in celo eno rumeno. Odločim se za rumeno in srce mi igra — kot po notah. Ko bi vi tako stanovali kot jaz, bi vam tudi igralo. Toda smola, prav rumena ima občutno oškrbljen emajl in ker se — o, luksuz! — kapriciram na sozvočje barv, mi pravijo, naj potrpim, ker bodo dobili nove iz skladišča, ko bo pošiljka pošla. Čakam. Potem grem spet pogledat. Pošiljka je pošla, ostala je samo tista rumena, oškrbljena lepotica. Zdaj je celo avanzirala: dali so jo v izložbo. Sama samcata je ostala, kajti nihče je ni maral in nove pošiljke tudi ne bo več. Končano je s tem uvozom. Polijejo me potne srage in vse sanje, da bo »apartma« kurjen »brez skrbi«, splavajo po vodi. V obupu se odločim za izložbeni kos. Pa cena, vprašam? 15.175 dinarjev. Že, pravim, ampak ta je okrušena in to najbrž upoštevate. Ne, tega ne upoštevajo. Ali vzamem peč táko, kakršna je, in s ceno, ki velja za BREZHIBEN izdelek, ali pa lahko pustim, kakor hočem. Odgovornost je povsem in pošteno na moji strani, tu ni kaj reči. Ujezim se in stopim k poslovodji v skladišče in preden odtelefonira, se mi je ohladi, na srečo, zakaj poslovodja ni toliko »bog i batina«, da bi lahko ukrepal na lastno pest. Zato telefontra. Dolgo. Da mi pove, kako je odločitev popolnoma in samo na moji strani. Poštena trgovina. Tako odidem pač s pečjo domov. Naposled me res nihče ni silil, celo povedali so mi, da imam pravico do svobodne odločitve. Doma vklopim. A glej: stikalo je odlomljeno. Nepreklicno. Tega mi niso pokazali. Niso me opozorili. Niso mi dali možnosti samoodločbe. In vendar so mi prodali izdelek za BREZHIBNIH 15.175 dinarjev. To je velik denar. — In zdaj? Poromam vnovič k poslovodji in ko odtelefonira, ga vprašam, kaj mi je storiti? Ja, kar v servis s pečjo, ali pa nazaj sem, kakor hočem, bodo oni en, dva, uredili, da bo vse prav. Taka malenkost! Nič v servis, pribijem, kar sem, to je kot pribito!

Ampak tedaj se mi je slednjič uprlo. Vse skupaj. V tej trgovini ne bom prestopila več praga. Samoodločitev, nepazljivost gor ali dol — toda s to pečjo je bilo nekaj grdega. V POŠTENOSTI grdega. Majhne so te reči, ampak grde. In peč je odnesla nazaj moja dobra soseda Fani. Vzeli so ji garancijski listek in čez teden dni so ji rekli, naj se sama potrudi v servis na Šmartinsko cesto. Ni ji preostalo drugega. Šla je. Fani je energična ženska. Kaj pa emajl, je vzkipela? Nimamo rumene barve, jo je zavrnil možak, sicer pa kupca nihče ne sili, naj kupi oškrbljeno peč, je še rekel, vaša reč!

Olga Ratej

Bralci sprašujejo

● *Sem reden čitatelj TT. Rad bi odgovor na naslednje vprašanje: doma sem našel veliko sliko, ki predstavlja kmečki punt. Na sliki je več zelo karakterističnih obrazov — skratka zelo zanimiva slika. Rad bi vedel, če je njen avtor kaj poznan in če je, h kateri struji je spadal. Slika je podpisana z Defregger — zraven je letnica 1878.*

Mirko Valentič, Ljubljana

Podoba, ki jo bežno opisujete, mi sicer ni znana, gotovo pa spada v eno izmed serij podob s tematiko iz boja Tirolcev proti francosko—bavarskemu pritisku, ki jih je slikal Franz Defregger. Rodil se je na kmetiji v Pustertalu na Tirolskem l. 1835. Šele pozno se je zavedel svoje nadarjenosti, zapustil posestvo in se posvetil umetnosti. Potoval je v Pariz, prebil tam eno leto, vrnil pa se je razočaran v pristopnejše monakovsko umetniško okolje, ker je v Parizu pridobil bore malo znanja. Njegova slikarska snov je postala predvsem kmečko življenje njegove domovine, pozneje pa se je posvetil zgodovinskim temam. Že njegova prva večja zgodovinska podoba mu je prinesla slavo, navdušeno sprejete pa so bile tudi »Zavzetje Rdečega stolpa v Monakovem« in druge. V marsičem si je izoblikoval svoj slog pod vplivom predlog starih mojstrov ter natančnega opazovanja narave in življenja. Pozneje se je lotil nravstvene tematike in počasi povsem podlegel zapeljivostim monakovske umetnostne trgovine. Danes najdemo le še redke dokaze njegove fine slikarske nadarjenosti v monakovski Nacionalni galeriji (razne studije, olja, n. pr. »Planša« i. p.). Umrl je l. 1921.

Če je vaša podoba original in ne le reprodukcija ali kopija, potem je relativno precej vredna, vendar predvsem za avstrijski kulturni krog, manj za nas Slovence in naš trg. **Janez Mesesnel**

● *Zanima me razmerje prostornine pri eksplozivnih motorjih, in sicer: kolikokrat manjšo prostornino (volumen) zavzemajo stisnjeni plini tik pred eksplozijo v razmerju s prostornino tik po vsesanju plinov? Dalje, do kakšne prostornine se največ razširijo plini po eksploziji, v razmerju s prostornino tik pred eksplozijo, da zgubijo učinkovito potisno silo?*

JAKOB PILIH, Celje

Ko je bat motorja na notranje segrevanje v spodnji mrtvi točki, je prostor, ki ga zapira v valju, največji. Ker je prostornina tega prostora značilna za motor, jo navajamo v kubičnih centimetrih

(na primer 49,100,250 ccm). Pri motorjih z več valji je treba seveda nominalno prostornino deliti z ustreznim številom valjev. Ko se bat valja premakne v zgornjo mrtvo točko, kar najjače zgosti plinsko zmes in zapira najmanjši prostor. Razmerje med največjo in najmanjšo prostornino valja imenujemo »zgoščevalno razmerje«.

Zgoščevalna razmerja v bencinskih motorjih se gibljejo od 4:1 do največ 7,5:1. Bat zgosti torej plinsko mešanico na tlak od 6 do največ 12 atmosfer in temperaturo od 250 do 400° C. Ker je zgoščevalno razmerje motorjev v dirkalnih avtomobilih tudi 12:1, zavzema zgoščena zmes od ¼ do 1/12 postornine, ki jo je imela tik po vsesanju.

Ker mora biti v Dieslovih motorjih temperatura po končani zgostitvi 600 do 700° C, izkoriščamo v njih zgoščevalna razmerja od 14:1 do 22:1, ki povzročajo tlak od 25 do 50 atmosfer.

Ko se v bencinskem motorju zgoščena plinska zmes vžge, se pričenja s hitrostjo od 10 do 25 m/sek širiti v valju plamen, ki za kratek hip segreje zgoreline na 1500 do 2200° C ter jih pri tem zgosti na tlak od 30 do 40 atmosfer. Zgoreline izpuhajo pri praznem teku motorja s temperaturo 300° C, pri največji obremenitvi motorja pa z 800 do 900° C. Prostor, ki ga zavzamejo zgoreline tik pred izpuhanjem, se v obče sklada z nominalno prostornino valja.

Pri Dieslovih motorjih, kjer vbrizgava zgoščevalka gorivo s tlaki od 80 pa vse do 400 atmosfer v stisnjeni zrak, zgoreva močno segreto gorivo pri istih temperaturah kot v bencinskih motorjih. Pri tem pa nastanejo tlaki od 50—80 atmosfer. Temperatura izpušnih plinov je pri Dieslih 250° C pri praznem teku in 500 do 600° C pri največji obremenitvi.

Razmerje med prostornino plinov tik po eksploziji in tik pred izpuhom je enako recipročni vrednosti zgoščevalnega razmerja in znaša povprečno pri bencinskih motorjih 1:7 in pri Dieslovih 1:18.

PROF. MIROSLAV ADLEŠIČ, Ljubljana

Od pučistične vlade do kairske afere

Glavni cilj: pridobiti čas

Na seji pučistične vlade, ki se je začela 27. marca ob desetih zvečer, je Kulovec branil svojo tezo, da je bila zunanja politika, kakršno so vodili Knez Pavle, Cvetković, Maček in on sam, popolnoma pravilna. Kulovec je prepričeval prisotne ministre pučistične vlade, katere član je postal tudi sam, da je bila takšna politika edino pravilna pot. Po njegovem bi mogli Jugoslaviji samo po tej poti zagotoviti mir in kar največje koristi tudi v primeru zmage zahodnih sil. Predstavnik SLS je razen tega dokazoval, da se Jugoslavija ne more opirati na nobeno pomoč, še najmanj pa na angleško in sovjetsko, kakor tudi, da bi vsaka sprememba politike pomenila katastrofo za Jugoslavijo.

Nekaj članov vlade je poskušalo Kulovca prepričevati o nasprotnem in ga pripraviti, da bi spremenil stališče, vendar jim ni uspelo. Kulovec je ponavljal svoje in večina članov vlade mu je začela pritrjevati. Nekateri so mu kimali iskreno, drugi pa z namero, da bi začasno odvrnili vojno nevarnost in pridobili čas.

KULOVEC: »STRAŠNO, NEVERJETNO STRAŠNO!«

Takšno stališče je Kulovec vztrajno ponavljal na vseh vladnih sejah vse do šestega aprila, ko je postal ena izmed žrtev bombardiranja Beograda.

Ko se je Kulovec 31. marca 1941 po eni izmed vladnih sej vračal domov, ga je v stanovanju pričakovalo precej njegovih intimnejših prijateljev in somišljenikov, ki so nestrpno čakali, kaj se bo zgodilo. Na številna vprašanja je naposled očitno nezadovoljen, utrujen in nerazpoložen med drugim takole odgovoril:

Precej niti vohunske dejavnosti nacistične Nemčije v naši bivši državi se je stikalo pri veleposlaniku von Heernu v Beogradu

»... Simović je nekaj govoril o britanskih divizijah v Grčiji in sovjetski ponudbi, da sklene z Jugoslavijo pakt o vojaški pomoči, v kar pa jaz ne verjamem. Drugi so molčali ali pa se strinjali s Simovićem, da si Nemčija ne bo upala napasti Jugoslavije. Oba »zemljoradnika« in Budisavljević so govorili kakor na kakšnem množičnem zborovanju, kakor bi harangirali kmete. Vse to je strašno, neverjetno strašno.«

KULOVEC JE ČAKAL MAČKA

»Ali mislite, da res ni mogoče ničesar več rešiti?« je tedaj nekdo vprašal.

»... Če bo Maček zares prišel,« je odgovoril med drugim Kulovec, bi mogel vendarle upati, da bomo z združenimi močmi dosegli kakšne uspehe. Vendar je tudi to moje upanje zelo majhno. Na te ljudi, ki sede z menoj v vladi, ni napravilo nobenega vtisa niti dejstvo, da so Nemci odšli iz države. (Kulovec je mislil na odhod nemškega veleposlanika von Heerna in na evakuacijo Nemcev - op. ur.) V vladi trdijo, da je to le nemški manever, ki naj nas prestraši in da za vsem tem ni ničesar drugega kot velik bluf. Zelo verjetno je, da je Simović prejel velike obljube in zagotovila z vseh mogočih strani. Drugače si res ne bi mogel tolmačiti teh zadev.«

MAČEK POSTAVLJA POGOJE

Kakor se naše bralke in bralci gotovo še spominjajo iz serije »Vojaški puč in 27. marec«, ki smo jo objavljali pred tekočo, je Simović prišel v Generalštab šele 27. marca ob treh zjutraj. Šele tedaj, ko je bila vojaška stran izvedbe puča v glavnem že opravljena, je prevzel neposredno vodstvo. Že uro po tem, bilo je okrog štirih, pa je Simović po telefonu poklical Mačka, ki je bil v Zagrebu. Obvestil ga je o dogodkih in mu ponudil položaj podpredsednika vlade.

Maček je tedaj načelno pristal, da v vlado vstopijo predstavniki HSS Šutej, Torbar, Smoljan in Anders. Pri tem pa je bil Maček skrajno zadržan. Pripomnil je, da bo takoj poslal v Beograd Šubašića, ki da bo prinesel s seboj njegovo sporočilo — pogoje, pod katerimi bi sprejel ponujeni položaj podpredsednika v novi vladi

DA BI USTREGLI MAČKU

Tako je z dvornim vlakom, katerega so pučisti v Zagrebu ustavili in ga poslali nazaj v Beograd, prispel v metropolo s knezom Pavlom tudi dr. Šubašić. Še istega večera je potem Šubašić prisostvoval prvi seji pučistične vlade.

Že naslednjega dne je Šubašić prenesel Mačku Simovićevo sporočilo, da priznava »srbsko-hrvaški sporazum«, ki sta ga, kot je znano, sklenila Maček in Cvetković 26. avgusta 1939. leta. Prav tako je Šubašić povedal, da je nova vlada pripravljena priznati pristop Jugoslavije k Trojnemu paktu, ki ga je 25. marca na Dunaju podpisala padla vlada Cvetković-Maček.

MAČEK JE HOTEL KONKRETNA ZAGOTOVILA

No, vse to Mačku ni bilo dovolj. Po navodilih pučistične vlade je 30. marca odpotoval v Zagreb tudi dr. Sava Kosanović, ki je tako rekoč ves dan nagovarjal Mačka za vstop v novo vlado. Pri tem mu je stalno ponavljal Simovićeve in svoje obljube.

Videti je bilo, da Maček kljub vsem Simovićevim in Kosanovićevim obljubam ni bil popolnoma zadovoljen. Zahteval je nekaj konkretnejšega. Zaradi tega je za razgovore s Simovićem izral dr. Košutića, enega svojih sekretarjev in človeka, ki je bil znan po dobrih vezah z Berlinom. Košutić je še istega dne odpotoval v Beograd skupaj s Savo Kosanovićem.

SIMOVIĆEV NAČELNI PRISTANEK

Košutić je potem v Beogradu sporočil Simoviću Mačkovo zahtevo, da naj Simovićeva vlada javno izjavi svoje priznanje podpisov na dokumentu o pristopu k Trojnemu paktu. Košutić je v Mačkovem imenu zelo vztrajno dokazoval nujnost takšne izjave.

Simović je predlog načelno sprejel. Zavedal se je velikega pomena, ki bi ga imel Mačkov prihod v Beograd in njegov dejanski vstop v vlado. To bi vsekakor pomenilo, da se HSS strinja z nastalim položajem. Zato je Simović izražal Košutiću svojo pripravljenost, da bo izpolnil vse Mačkove pogoje, samo da bi Maček čimprej prišel v Beograd.

MAČKOV DIKTAT

Po dolgotrajnih razgovorih in pogajanjih s Simovićem se je Košutić vrnil v Zagreb. Dva dni pozneje je zopet odpotoval v Beograd in prinesel s seboj tudi konkretne Mačkove pogoje za vstop v vlado. Ti pogoji so bili naslednji:

Takoj bi morali ustanoviti kronski svet, v katerem naj bi bili po en predstavnik Srbov, Hrvatov in Slovencev, razen teh pa še srbski patriarh in zagrebški nadškof. Ta kronski svet bi moral biti ob kralju, tako da kralj ne bi smel ukreniti ničesar pomembnejšega, ne da bi se za to odločil tudi kronski svet. Svet bi naj deloval toliko časa, dokler bi to bilo nujno zaradi kraljeve mladoletnosti in varnosti države.

Za predstavnika Srbov je Maček predlagal drugega podpredsednika pučistične vlade Slobodana Jovanovića, Hrvate naj bi zastopal Maček ali ban Šubašić, Slovence pa Kulovec. Kolikor bi za predstavnika Hrvatov izbrali Šubašića, bi on — Maček — prevzel funkcijo bana Hrvaške banovine.

SIMOVIĆ NAJ BI DAL DVE POSEBNI SVEČANI IZJAVI

To pa niso bili vsi Mačkovi pogoji. Zahteval je tudi depolitizacijo pravoslavne cerkve. Naglašal je, da ni mogoče dopustiti, da bi se posamezni cerkveni predstavniki aktivno vmešavali v politično življenje. Prav tako naj bi preprečili tudi vsako možnost, da bi se vojska v bodoče aktivno vmešavala v politične zadeve. To naj bi zagotovili z ustreznimi ukrepi: ob ministrstvu vojske naj bi ustanovili še svet narodne obrambe, ki naj bi ga sestavljali politiki, kolikor ne bi mogli resora ministrstva vojske zaupati kakšni civilni politični osebnosti.

Maček je prav tako zahteval, da Simović prizna »srbsko-hrvaški sporazum«, od 26. avgusta 1939. leta, in ga svečano prizna v celoti. Prav tako naj bi kralj to priznanje posebej odobril in izrazil svojo soglasnost.

Zadnja zahteva se je nanašala na pakt z Osjo. Pučistična vlada naj bi dala nemudoma svečano izjavo, da v celoti priznava pristop Jugoslavije k Trojnemu paktu in da bo v vsakem pogledu vodila politiko tega pakta.

POGOJI SPREJETI — MAČEK V BEOGRADU

Simović je vse Mačkove pogoje sprejel. Tako se je Košutić s Simovićevim soglasjem ponovno vrnil v Zagreb, kjer je poročal svojemu šefu Mačku.

Tako je Maček prispel v Beograd 4. aprila, dva dni pred začetkom vojne. Svečanemu sprejemu na železniški postaji je razen drugih ministrov prisostvoval tudi Dušan Simović.

S svojim vstopom v vlado je Maček hotel zagotoviti dve stvari: predvsem priznanje srbsko-hrvaškega sporazuma, razen tega pa tudi nadaljevanje starega političnega kurza — nova vlada naj bi pač nadaljevala izdajalsko politiko, ki so jo vodili knez, Cvetković in Maček. Za dosego druge namere je Maček računal s podporo Kulovca.

V to smer so bili uperjeni vsi Mačkovi pogoji za vstop v vlado in prav takšna so bila vsa poznejša njegova prizadevanja, da bi uresničil svoje načrte.

PO ŠTIRIH DNEH ...

Vendar — v celoti ni uspel. Zato je že pet dni pozneje, 9. aprila, tretji dan vojne, odšel v Zagreb. Izgovarjal se je, da bo s svojo avtoriteto organiziral hrvaški narod za boj proti ustašem, ki so se prav istega dne pripravljali, da se polastijo oblasti na Hrvaškem in proglasijo »Neodvisno državo Hrvaško« pod okriljem nacistične Nemčije in fašistične Italije.

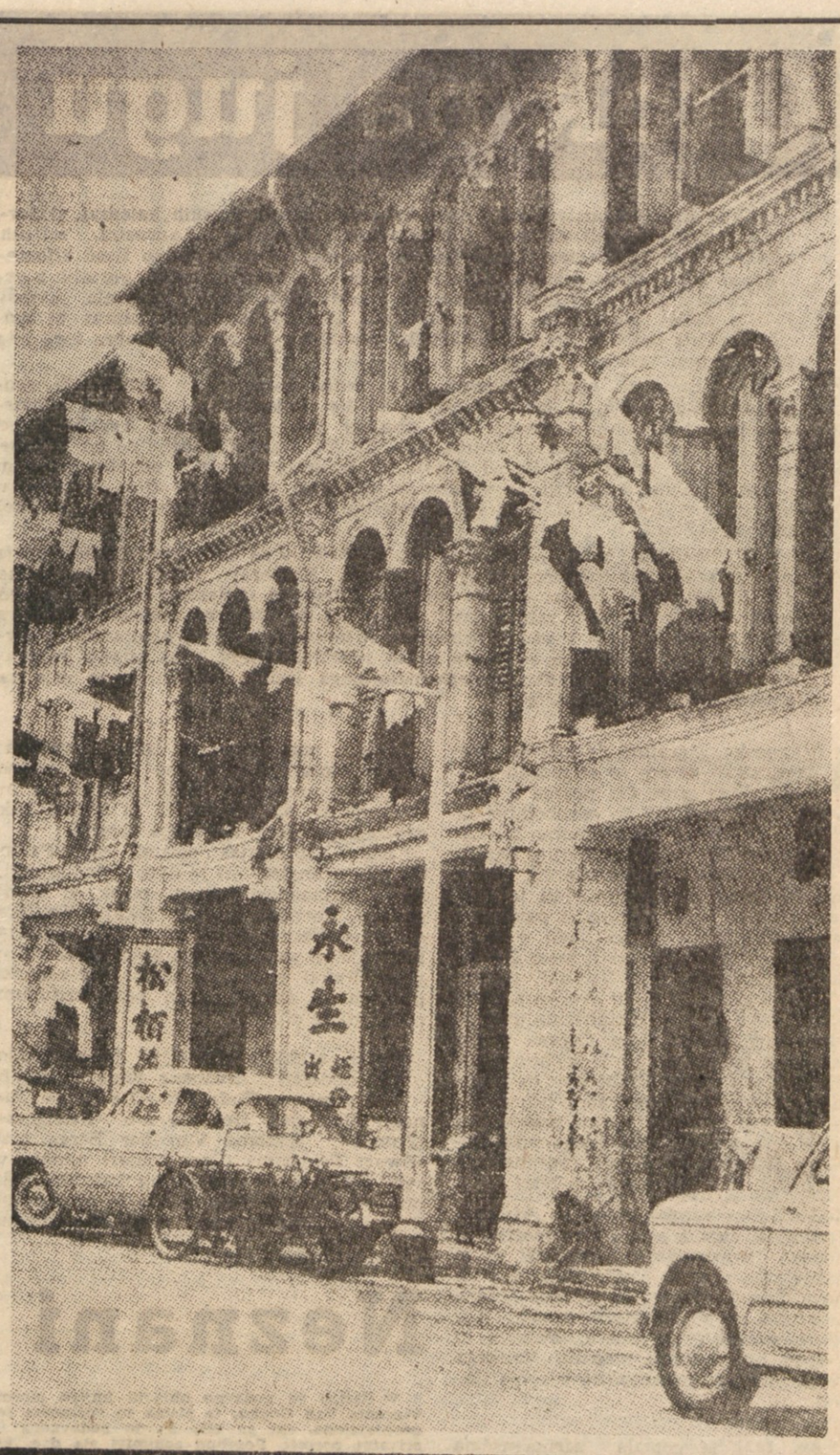
Zgodilo pa se je, da je »zamudil« in je bil »prisiljen, da se sprijazni z usodo.«

PRIHODNJIČ:

STIKI Z BRITANCI IN AMERIČANI — POMOČ NAJ BI PRIŠLA PREK GRČIJE — ROOSEVELT JE NUDIL TAKOJŠNJO POMOČ — JUGOSLOVANSKE LADJE V AMERIŠKIH LUKAH ČAKAJO TOVOR.

Ustaši niso kazali posebnega razočaranja, ko je Jugoslavija podpisala pakt, saj so jim že prej zagotovili, da so dnevi Jugoslavije v vsakem oziru šteti. V tistih dneh pred nemškim napadom je postala ustaška organizacija še posebno aktivna in je privabila v svoje vrste precej novih članov. Novopečeni so prisegali na križ, revolver in nož

In temu pravijo dom

Nekoč, pred 100 leti, je bil Upper Nankin Street za tiste čase široka cesta, kjer so bili domovi bogatih trgovcev. Večinoma dvonadstropne hiše so stale strnjeno druga ob drugi, ozke le z dvema ali tremi okni na pročelju. Čudovito lepa cesta je morala biti! Še so tu sledovi lepote tistih hiš: lepo rezljani stebri, z opeko krite strehe, lepo oblikova okna v zgornjih nadstropjih. Toda dež in sonce sta opravila svoje. Vse te, nekoč tako bogate hiše, razpadajo, pa tudi bogati trgovci, posestniki teh hiš, so odšli. Kam? Kdo ve.

Danes je Kitajska četrt beznica Singapura in Upper Nankin Street je najznačilnejša. Kdaj je ta del mesta padel na tako nizko raven, nihče ne ve prav povedati, gotovo pa je tega več kot petdeset let.

V šestih sosednjih hišah v Upper Nankin Streetu živi 338 ljudi. To so krojači, krošnjarji, šivilje in perice, kvalificirani in nekvalificirani delavci, pa še mnogo tistih brez pravega poklica — vsi ti s svojimi številnimi družinami nalpolnjujejo te razpadajoče stavbe prav do zadnjega kotička.

V 24 spalnicah v eni izmed teh hiš živi 78 ljudi. Poleg spalnic je v hiši še pet »prostorov« — štirje od teh so stalni, eden je premičen. Pet ljudi imenuje te »prostore« svoj dom!

In kaj je »prostor«? Prostor je najmanjši dom na svetu. V Upper Nankin Streetu je »stalen prostor« mizi podobno ležišče, vzidano pod stopnicami ali na hodniku, včasih celo pregrajeno. »Premičen prostor« pa, kakor že ime samo pove, je netrajen, spremenljiv in je pravzaprav le pravica, da si kje v stavbi lahko postaviš nekako ležišče, pa ga čez dan zopet odstraniš ali kadar ga ne potrebuješ, saj je dostikrat spanje na pločniku pred stavbo udobnejše. Taka ležišča ni potrebno, da vsako noč postaviš na istem mestu.

Takšni so torej »prostori«! In spalnice? Večina izmed njih ima manj kot tri kvadratne metre površine za vsakega odraslega, to je prostor majhne dvojne postelje. Pohištvo, kakršno pač je, zavzema večino prostora.

V Upper Nankin Streetu stanuje 1814 ljudi. Od teh jih 52 stanuje v »stalnih prostorih«, več kot sto pa v premičnih. Drugi so stisnjeni po spalnicah, po štiri do osem oseb v eni, če so samski, v družinskih pa tudi do 15. V nekaterih spalnicah živi več družin hkrati. Seveda kvadratura, ki naj bi se računala na posameznika, z višjim številom članov, ki uporabljajo eno sobo, znatno pada in otroci navadno sploh niso upoštevani.

Večina teh spalnic nima niti okna na zunanji zrak, kljub temu, da občinski zakon tako lepo predpisuje, da mora vsaka soba imeti okno v velikosti vsaj ene desetine površine tal. Spalnice so temne, v njih je težak zrak, saj se le redko prikrade malo svežega zraka skozi okno, ki vodi na smrdljiv hodnik.

V vsaki hiši je v vsakem nadstropju ena kuhinja, ena umivalnica in eno stranišče. Ker pa izjeme tudi v Singapuru potrjujejo pravila, je seveda tudi mnogo nadstropij, kjer ni niti umivalnice niti stranišča. Stranišča so majhni prizidki na verandah nasproti kuhinje in v njih je postavljeno odprto vedro. Takšno vedro uporablja včasih tudi 40 ljudi, a samo tretjino veder izpraznjujejo vsak dan. Zgodi se, da vsa ta nesnaga prekipi čez rob vedra in se cedi proti kuhinji. To se navadno zgodi tedaj, kadar se nastavljenemu izpraznjevalcu zdi, da za svoje delo ni dobil dovolj napitnine.

Kuhajo običajno z drvmi na odprtih ognjiščih. Za odhod dima so kuhinje na enem koncu odprte k nebu in dežju spodnja nadstropja pa sprejemajo poleg tega še mnogo blagoslova iz razpokanih odtočnih cevi zgornjih na stropij. Neprestana so tekmovanja za uporabo ognja in vodovoda.

V teh stisnjenih, skrajno nehigienskih prostorih živi, se ljubi in umira 1814 ljudi. Tri petine od teh jih stanuje tu že več kot deset let, dve družini celo pol stoletja.

Pozanimala sem se še, kako je z izobrazbo teh stanovalcev. Med starejšo generacijo jih je izmed deset vsaj šest ki niso hodili v šolo, v mlajši generaciji le po dva. Izmed sto štirih, ki so hodili v angleške šole, pa jih je 23 šlo celo v višje šole. Občevalni jezik je seveda kantonščina (cantonese), toda presenetljivo mnogo jih je takih, ki govore poleg tega še malajski ali angleški jezik. Nekateri govore tudi po tri jezike.

Še eno posebnost ima Upper Nankin Street. Tu živi trikrat toliko žensk starih nad 40 let kot moških!

Toda kljub vsemu temu je tudi Upper Nankin Street Singapur, četudi njegov najbolj preobljudeni in najbolj umazani del. To je cesta truda in garanja, tu je najnižji življenjski nivo, stanovalci te ceste se le mukoma prebijajo skozi življenje in zgodaj umirajo.

Toda ker je Upper Nankin Street del Singapura, ga čaka boljša prihodnost. Že davno so sklenili, da bodo podrli razpadajoče hiše in da se bo 1814 ljudi preselilo v nova poslopja.

Toda očitno so bili ti sklepi pozabljeni. Upper Nankin Street je ostal vse do današnjega dne isti. Izselile so se sicer nekatere družine, a vselile so se nove, vsi »prostori«, stalni in nestalni, so zasedeni, nesnaga je ostala ista in življenje teče neizpremenjeno naprej.

Zahvalila sem se prijaznemu spremljevalcu za potrpežljivost in pohitela iz težkega vzdušja.

V pritličju vseh teh hiš so trgovine. Ne trgovine v našem smislu, pač pa lokali, natrpani z vsakršno robo, a kolikor ta roba ni našla mesta pod streho, so jo razmestili po pločniku. Spredaj se je igrala precejšnja gruča temnopoltih otrok s kamenčki. Zvedavo so me pogledali, se ljubko nasmejali in veselo pozdravili: »Alamani!«

Še en pogled po cesti. Iz razbitih oken zgornjih nadstropij štrle drogovi, na katerih se suši najraznovrstnejše perilo. Elegantna limuzina švigne mimo in hiti tja, kjer so visoki, razkošni nebotičniki, velikanski bloki, krasne bančne palače, s palmovimi vrtovi obdane hiše bogatašev.

Alamani Upper Nankin Street! Vso srečo ti želim!

Nina Trdina

Otok na jugu Afrike

Več tisoč kilometrov od Velike Britanije, njenih gotskih katedral, Oxforda, Cambridgea, zelenih livad Cumberlanda, dimnikov Lancastra, zelenih gričev Devonshira, vrtov Kenta, fjordov Škotske in prav toliko tisoč kilometrov od Nizozemske, njenih polderjev, mlinov na veter, kanalov, poraslih z gosto travo, pejsažev flamskih slikarjev, podeželskih cesta Brabanta, otokov Frizije, dokov Rotterdama in Amsterdama, živi nov svet, pravzaprav bi morali zapisati poseben svet: Južnoafriška republika, do petega oktobra tega leta še dominion britanske krone.

Reka Limpopo, pustinja Namib in na redko porasle gore Swazilanda, spuščajoče se na Indik, jo ločijo od ostale Afrike. Dejansko pa več tisoč kilometrov in kot himalajsko pogorje širok kitajski zid. Južnoafriška republika je bela oaza belega človeka na črnem jugu Afrike. Kajti Evropejci so od Kapske province do Transvaala pa od Natala do državice Oranje v popolni manjšini — kot Francozi v Alžiriji. In vendar so absolutni gospodarji žitja in bitja v tej postburski republiki. Celo v Johannesburgu, tem Babilonu Južne Afrike, nimajo večine.

Južnoafriški belci — vseh je ca. 3,500.000 — so otok sredi črnega morja Afrike, sredi 235 milijonov črncev, Arabcev, Berberov. Poleg afrikaanščine (afrikaans), ki jo govori ca. dva milijona Burov, in angleščine se noben izmed osmih jezikov, ki so v rabi v deželi, ni razvil do literarne višine. Literatura afriških dialektov se v večini primerov ni povzpela više od nivoja šol in cerkva, sloni in prenaša pa se še kot ustno izročilo. Indijci, vsaj mlajša generacija, ne govore več gladko svojega materinega jezika, odločili so se raje za angleščino oz. afrikaanščino.

Afrikaanska literatura je doživela vse faze, skozi katere so se morali prebijati Buri sami. Od poraza v burski vojni (1899 do 1902) do osvoboditve in triumfa ob letošnjem referendumu, na katerem je zmagala ideja samostojne republike — a v okviru Commonwealtha — gre ta pot. Še pred petdesetimi leti je bila afrikaanščina le jezik preprostih pastirjev, skromnih farmarjev, ki so živeli v »veldih«, daleč od kozmopolitskih mest Johannesburga, Captowna itd. Zanikali so mu celo pravico do obstoja in življenja. Šele po burski vojni se je afrikaanščina uveljavila kot drugi jezik dežele. Čeprav imajo Afrikaanerji belo kožo in je njihov jezik dediščina Nizozemcev, Francozov in Nemcev, so se morali celo generacijo biti za to, da so priborili svojemu jeziku pravico do življenja, do koeksistence poleg angleščine. »Pax Britannica« ni nič sentimentalnega, pa tudi »Pax Romana« ni bila!

Med triletno versko vojno so Afrikaanerji zadivili svet s svojo vztrajnostjo in špartansko odpornostjo, pridobili so si simpatije celo v sami Veliki Britaniji, toda nova faza je zahtevala novega orožja. In to orožje so bili pisatelji, pesniki. Bur ni bil več poosebljenje kmeta, cowboya, ki tava med brezvodnimi stepami Velikega Karrooja in se zvečer umakne v svoje staje. Ne!

Leta 1924 je postala afrikaanščina uradni jezik dežele. To je bil velik korak naprej, obzorja so se razmaknila, pogledi odprli na vse strani. Nič več ni bil to le jezik kmetov z volovsko vprego in pokritimi vozovi, tako značilnimi za tisto dobo.

V prvi fazi, do 1924. leta, prevladuje proza. Je romantičnega in sentimentalnega značaja, polna scen rustičnega življenja, prizorov z lova. Ta literatura je dala Afrikaanerjem prvo podobo njih samih — seveda je močno idealizirana. V psihološke probleme se še nihče ne spušča. Buri so živeli takrat še na podeželju, kamor civilizacija do takrat sploh ni prodrla. Roman in novela se uveljavita šele pozneje, ko se začno Buri seliti iz vasi v mesta.

Za veliko večino Afrikaanerjev so bila mesta in mestno življenje element, v katerem so imeli — in imajo dejansko še danes — prvo besedo Britanci, Židje, Indijci. V njihovih rokah je večji del trgovine, industrije in financ. In tu smo pred zanimivim pojavom: burska nacionalna skupina si je sicer priborila prvo besedo v deželi in dala tej celo republikansko ureditev, ima pa v gospodarskem pogledu le drugo besedo v deželi. Ne samo to, afrikaanska kultura je pod močnim vplivom mednarodnih tokov, ki prek angleških knjig, listov, filmov pa gledališč in radia vrše nenehen pritisk na dvomilijonsko nacionalno skupino. Prav zaradi tega — ugotavlja znani južnoafriški pisatelj Jack Cope — Južna Afrika ni dala nobenega realista.

Celo v velikih mestih kot so Johannesburg in Cap žive Afrikaanerji predvsem v predmestjih, ne pa v »cityju« — da bi tako ostali čimdlje v stiku s podeželjem, z »veldom«. V teh predmestjih vlada pravzaprav še vaška atmosfera: cerkev, šola, politika, vse ima še vedno parohijski značaj. V takih pogojih ne bi imel roman ali novela, ki bi načela kak družben problem, nobenega uspeha.

Znani južnoafriški pisatelj Alan Paton (ki piše v angleščini) je upravičeno izjavil, da je afrikaanski roman »otrok, ki še ni shodil«. Povedal je tudi zakaj: »Politika naših voditeljev ubija roman, saj razbija življenje in ga napravlja tako nerazumljivega. Paton pravi, da čutijo afrikaanski pisatelji že apriori strah pred kritičnim podajanjem stvari.

Več afriških pisateljev je poskusilo obdelati družbene teme v svojih romanih. Toda niti »Die Held« (Junaki) Van den Heevera niti »Reisigers« (Potniki) Willema Van der Berga niti »Swart Pelegrim« (Črni romar) nimajo v sebi nič, kar bi kazalo na kakršen koli protest. Za to je bilo morda še prezgodaj.

Prvi zavesten upor proti oficialnemu mitu afrikaanerstva najdemo v delu Jana Rabla: »Ons die Afgod« (Mi, idol). To je zgodovina mladega Afrikaanerja, ki nastopi odkrito proti apartheidu.

V naših časih pesniki nimajo velike besede, saj nimajo publike — ugotavlja južnoafriški pisatelj Jack Cope. Toda afrikaanski jezik je ko ustvarjen za poezijo. V zadnjih tridesetih letih se je afrikaanska poezija obrnila proč od glorifikacije pionirskega življenja, v bistvu vendar tako nalvnega a prav zato romantičnega. Postala je bolj subjektivna, intimna, tudi religiozna literatura je dobila več elementov skepticizma.

Med pesniki Južne Afrike je tudi nekaj črncev. Naj jih vsaj omenimo: to sta predvsem S. V. Petersen in P. J. Philander. Oba sta že prejela nacionalno nagrado za pesništvo. Pesmi zadnjega so polne optimizma in energije rase, kateri pripada. Zaenkrat pa še nima svojega mesta na južnoafriškem Parnasu.

Južnoafriški roman v angleškem jeziku je debutiral z delom »Story of an African Farm« (1883) Olive Schreiner. V tem delu je avtorica na strani izkoriščanih in zatiranih, žena, ki se bore za svoje pravice. Burov, ki jih pritiskajo Angleži, je za socializem in proti imperializmu in vojni. Svoje vzore brani s pravo misionarsko gorečnostjo. Dilema: propaganda ali umetnost pa je še bolj poudarjena pri nekem drugem pisatelju: Alanu Patonu.

Burska vojna je pritegnila zanimanje vsega sveta na Južno Afriko. Kipling je pisal pod svežimi zvezdami »velda« pa Rider Haggard. Slednji je poznal in občudoval Zuluje, prikazuje jih v tako toplih barvah kot Fenimore Cooper severnoameriške Indijance.

Tudi Roy Campbell je pisal o Zulujih s toplino in spoštovanjem. Občudoval je ta narod, njegovo moškost in hrabrost. Prestopil pa je potem v katoliško vero in odšel v Španijo, od koder se ni več vrnil domov v Afriko.

Pisatelj Plomer je prav tako sredi svojega ustvarjanja zapustil Afriko, tako tudi pesnik F. T. Prince. Tudi njega je pritegnil človek, ki ga življenje ni pokvarilo: to je Zulu. Njegova poema »Chaka« je znana v vsej Južni Afriki. Pesnik občuduje neverjeten ponos tega črnega junaka. To delo je inspiriralo tudi nekega drugega črnca, Thomasa Mofolo. Ta Basut je pisal v dialektu »sesotho«. V svojem glavnem delu, ki je na žalost zelo slabo prevedeno v »misionarsko angleščino«, opisuje v epičnih barvah tragično figuro nekega zuluj-skega kralja. Še danes, po tridesetih letih, ni to delo nič izgubilo na svoji vrednosti.

Okrog dvajsetih let se pojavi drug pisatelj: Deney Reitz. V svojem delu »Commando« opisuje boje Angležev in Burov kot jih je tudi sam doživel. To delo, polno fantastičnih avantur, zanimivih značajev in pisano z razumevanjem za vse, je prava južnoafriška saga.

Naslednja doba se začenja z drugo svetovno vojno. Borba proti kolonializmu postaja del občečloveške borbe. Dela južnoafriških pisateljev se tiskajo sedaj ali v Veliki Britaniji ali pa v Združenih državah. Zato se ni mogoče znebiti vtisa, da pišejo za druge, ne pa za Južnoafričane. Pisatelji se skušajo prilagoditi tujemu okusu.

Novo »šolo«, če lahko uporabimo ta izraz, začenja pisatelj Alan Paton z delom »Cry the beloved Country« (Joči ljubljena dežela). To je roman o odnosih med črnci in belci v velikem mestu. Paton uporablja arhaičen ritem biblije, da bi se tako približal pastirski preprostosti Zulujcev. To je strasten krik proti »apartheidu« in vladajočim razmeram v Južni Afriki. Drugo njegovo delo »Too Late the Phalarope« (phalarope je neka ptica), slika sicer podoben ambient — rasna nasprotja v nekem afrikaanskem naselju — vendar avtor z njim ni dosegel pravega uspeha. Zatem se je Paton ves posvetil politični borbi. Je voditelj levega krila Liberalne stranke.

V Južni Afriki je sedaj vsaj deset razmeroma dobro znanih pisateljev, ki pišejo v afriškem duhu — a za angleški svet. Med njimi sta tudi dva črnca in sicer pesnica Tania Van Zyl ter pisatelja Alfred Hutchinson in Peter Abrahams. Hutchinson se je moral v zadnjih letih zateči v Gano, Abrahams pa se je poročil z neko belko, kar je po južnoafriških zakonih zločin in se zato ne more več vrniti domov.

Toda anglosaški pisatelji, čeprav žive v Afriki in dihajo afriško atmosfero, čutijo z vsem svojim bitjem, da so del velike skupnosti britanskih narodov, Amerike, Avstralije, Irske in — predvsem Velike Britanije.

Težko je odgovoriti na vprašanja, pravi Jack Cope, ali so postali v teh časih preskušnje južnoafriški pisatelji uporniki ali pa so, nasprotno, uporniki postali — pisatelji. V našem času so potrebni eni in drugi.

M. O.

V nedeljo, 11. decembra so zaprli razstavo »Stari tuji slikarji« v ljubljanski Narodni galeriji. Prireditev je dosegla redek uspeh: 125 podob italijanskih, avstrijskih, nemških, nizozemskih, francoskih in španskih slikarjev, ki so nastajale med XV. in XIX. stoletjem, si je ogledalo 12.000 obiskovalcev. Uprava Narodne galerije je ob tej priložnosti izdala okusen in malone razkošen katalog in priredilo mnogo vodstev za šole, delovne kolektive, tujce in posamezne skupine slučajnih obiskovalcev. Avtorica razstave, kustos Anica Cevc je odkrila še mnogo podobnega gradiva v privatnih zbirkah in javnih zgradbah Ljubljane in okolice; zato obeta kmalu še eno podobno razstavo. S tem bo dragocena umetniška zapuščina Ljubljane iz preteklih vekov popisana, restavrirana in publicirana in tako rešena propada. Na sliki »Starka z otrokom« Bernarda Monsùja 1624—1687)

Neznani Van Gogh

V Parizu so nedavno objavili knjigo pisem Vincenta Van Gogha; ta pisma so večinoma še neobjavljena, saj so bila še do nedavnega v privatni posesti. Posebno zanimivi sta dve, ki ju je pisal iz Arlesa v južni Franciji svojemu bratu Théu. Van Gogh se je naselil v Arlesu leta 1888, kjer je mnogo slikal, prebival skupaj s Paulom Gauguinom, z njim ure in ure debatiral ter ustvaril tu svoja najlepša dela. V božični noči leta 1888 pa je med tema dvema močnima osebnostima nastal spopad, katerega posledica je bila drama v božični noči leta 1888. To je pripeljalo Van Gogha najprej v bolnišnico v Arlesu, nato pa v umobolnico v Saint-Rémyju. Omenjeni pismi govorita o dragocenih podrobnostih njegovega dela in dela Paula Gauguina. Z navdušenjem opisuje Van Gogh v njih tudi pokrajino, kjer uporablja izraze, ki so običajni samo v impresionizmu: zahod »citronsko-bolnega« sonca, pruskomodre ciprese in mrtvo listje z vsenavzkriž prepletenimi barvnimi toni. Pismi sta dragoceni tudi zaradi tega, ker vsebujeta do danes še neznana krokija njegovih znamenitih slik »Sejalec« in »Drevo«.

Mala kulturna kritika

Pariški založnik Jacques Polus namerava izdati najdražje knjige prihodnje sezone. Na programu so »Janezov evangelij« z apokaliptičnimi litografijami Mehikanca Rufina Tamaya, »Avrelija« Gérarda de Nevala z litografijami južnoafriškega umetnika Leonorja Finija in Calderonovo »Življenje, sen« z ilustracijami Salvadorja Dalija. Naklada: 250 izvodov. Cena za izvod 250 dolarjev.

Še dražje je po našem mnenju »Mučenje«, knjiga Henrija Allega z ilustracijami alžirske resničnosti. Tiskanje kot nakup te ali podobne knjige stane namreč leto dni zapora. To je bilo predrago verjetno celo za »Club International de Bibliophilie« v Parizu.

*

Pred 150 leti je bila v Berlinu ustanovljena »Univerza Friedricha Wilhelma«, sedanja vzhodnoberlinska »Humboldtova univerza«.

Humanist baron Humboldt, ki je to slovito univerzo ustanovil, je imel na skrbi takratno prusko šolstvo in je pomagal liberalni miselnosti tudi vstop v politiko.

*

Sredi vaje za dirigentskim pultom v milanski Scali je 64-letnega Dimitrija Mitropoulosa zadela kap, ki ji je podlegel med prevozom v bolnišnico.

Kot vodja atenskega konservatorija in filharmoničnih orkestrov v New Yorku, Berlinu in na Dunaju je imel slavni dirigent neprecenljive zasluge v evropskem kulturnem snovanju in ustvarjanju. Državni pogreb, ki mu ga je priredila avstrijska vlada, je bila zadnja počastitev in zahvala slasbenemu knezu.

*

Založnik Francoise Saganove je objavil svoj knjižni program za prihodnje leto. Bestseller naj bi bil po njegovem mnenje življenjepis France Bellove, plesalke strip-teasea; delo z naslovom »To so bili časi« je že v tisku.

Ob političnih ukrepih, s katerimi hočejo utišati Saganovo, ni boljšega komentarja: v prihodnje naj bi zahodnjaško kulturo, ki jo branijo v Alžiriji, predstavljale strip-tease dame. To so časi...

Richard Wright je umrl

Vest, da je umrl znameniti črnski pisatelj Richard Wright, se je po vsem svetu razširila pretekli teden. Bil je to pisatelj, ki je bil izredno priljubljen ne samo med bralci, ki nosijo kožo enake barve, ampak tudi med mnogimi naprednimi ljudmi. Bil je prvi črnec, ki se je kot pisatelj dokopal do svetovnega uspeha, kajti njegova dela so pomembna ne le za ožji krog njegovih ameriških rojakov, ampak zavzemajo pomembno mesto v svetovni književnosti. Mnogi napredni kritiki so omenjali njegovo ime v isti vrsti s Hemingwayem, Faulknerjem, Millerjem in drugimi. Tudi Slovenci ga dobro poznamo, saj je pred leti pri Mladinski knjigi izšla njegova zbirka Otroci strica Toma v prevodu Cirila Kosmača in s predgovorom Jožeta Vidmarja. Naši časopisi in revije, med njimi tudi »TT«, pa so priobčili veliko število njegovih krajših zgodbic.

Richard Wright je bil med prvimi, ki je pogumno sprožil problem ameriških črncev in rasne diskriminacije na širokem področju umetniške literature v ZDA. Rasni problem je razložil zelo pravično in pravilno. Takole pravi v neki knjigi: »Problem črnega človeka v notranjosti bele civilizacije je svetovno pomemben problem. Nekateri črnski pisatelji so dejali: ‚Barva je moja domovina'. Jaz pa pravim nasprotno: črnec je najprej človek, potem šele črnec in če zdaj obravnavam rasne probleme, je to zato, ker so se ti problemi rodili brez mojega privoljenja in dovoljenja.« Richard Wright nasprotuje vsakršni rasni definiciji in če torej piše o rasnih problemih, je to zato, da bi te probleme in definicije spravil s sveta. Noče, da bi se kdor koli postavil na kakršnokoli rasno stališče, pa naj bi bil to beli, rumeni ali črni človek.

Bil je rojen v državi Mississippi, ta država na ameriškem jugu pa je, kot pravi, en sam velikanski črni geto, velikanska ječa, kjer so črnci jetniki in belci ječarji. Gibanje za integracijo, ki se začenja širiti po ZDA, je še daleč od tega, da bi doseglo to državo, kaj še, da bi vplivalo na človeške in družbene odnose v njej.

Iz tistih krajev je pobegnil in se naselil v znosnejšem okolju, najprej v mestu Memphis, nato pa v New Yorku. Po drugi svetovni vojni pa je Združene države zapustil za vedno in stalno živel v Parizu.

Svoj pobeg z juga je takole označil: »Nisem odšel z juga, da bi ga pozabil, temveč da bi ga nekoč doumel in da bi spoznal, kaj je njegova smrtna otrplost prizadela meni in njegovim otrokom. Pobegnil sem, da bi se odrevenelost mojega obrambnega stanja zrahljala in otajala in da bi po letih v daljnih krajih spoznal in občutil muko, ki jo za njegove črnopolte sinove in hčere pomeni življenja, na tem jugu. Da, čutil sem v najglobljih notranjosti, da se juga nisem otresel, kajti jug je že oblikoval moja čustva. Polagoma je v moje bitje, zavedno in nezavedno, pronicala kultura juga, čeprav sem črnec. Pri slovesu sem je nekaj vzel s seboj.«

Življenje, ki ga Richard Wright opisuje, pogosto torej nikakor ni rožnato. Spočetka so mu očitali, da so njegova dela preveč okrutna. Toda tem kritikom je odgovoril, da se je v svojih knjigah vselej trudil za pravo mero in da je vselej temeljito precenil, ali so bralci sposobni prebaviti take in take opise, takšna in takšna doživetja, ki so se odlikovala po svoj okrutnosti in grozljivosti. Nikoli ni pretiraval, vselej je celo omiljeval.

Njegova poglavitna dela so »The native Son«, knjiga, s katero je zaslovel tik pred drugo svetovno vojno, še več priznanja pa mu je prinesla njegova avtobiografija »Črni deček«. Znamenita je tudi njegova novela »Mož, ki je živel v podzemlju« (pred leti jo je v nadaljevanjih objavljal »TT«), ki kaže, kako globoko je pisatelj razumel takšno zavrženo in odvseh zaničevano duševnost, kot je duševnost zločinskega kriminalca. Pozneje, ko je že živel v Parizu, se je kot politični opazovalec udeležil tudi znamenite konferenc azijskih in afriških narodov v Bandungu, prepotoval nekaj afriških dežela in napisal potem knjigo »Črna sila«, ki jo je posvetil razvoju afriških črncev. Tik pred smrtjo je izšlo v Parizu njegovo najnovejše delo »Fishbelly.«

Še pred nekaj desetletji bi nihče ne mogel trditi, da bodo imeli črnci vsaj malo vpliva na potek svetovnih dogodkov. Danes so v središču zanimanja. Richard Wright je bil s svojo umetnostjo njihov prvi pobudnik.

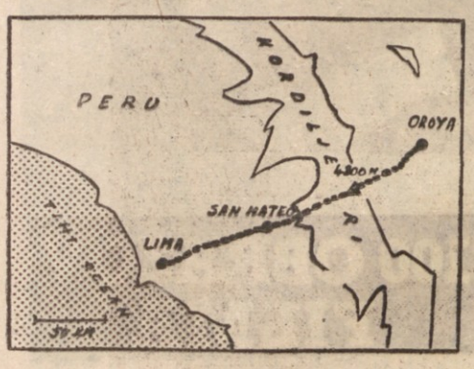
PROGE, KI BI JIH NAJBRŽ DANES GRADILI DRUGAČE, SO POMENILE NEKOČ POSEBNOST V GRADNJI, DANES PA SO LE ŠE POSEBNOST V IZPELJAVI

ŠTIRI NORE ŽELEZNICE

To je Oroya-express. Namesto običajnih serpentin zapelje vlak tu in tam ritensko na višji tir, kretnice pa premika kar vlakovodja

ALI STE ŽE KDAJ SLIŠALI O OROYA-EXPRESSU? MORDA PA SO VAM BOLJ ZNANA IMENA PROGA NOROSTI, RAURIMU SPIRALA IN PUŠČAVSKI BRZEC? ČE TUDI SEDAJ NE MORETE ODGOVORITI PRITRDILNO, VAS BO GOTOVO ZANIMAL ČLANEK, KI BO SKUŠAL POVEDATI KAJ VEČ O TEH MALO ZNANIH IMENIH IN ZGODBAH, KI SO Z NJIMI V ZVEZI. ZAČELI BOMO KAR S PRVO...

Proga z višinsko boleznijo

»Nori Amerikanec,« so se pridušali vznemirjeni Peruanci leta 1855. »Mar ne zadostuje, da je zaradi svojih denarnih špekulacij moral na hitro zapustiti Severno Ameriko, marveč hoče sedaj poskusiti nekaj takega tudi pri nas! Le kateri pameten človek bi skušal speljati železniško progo iz Lime do Oroye preko 4500 m visokega hrbta Andov? Res je, da je med petletnim bivanjem pri nas zgradil nekaj zelo uporabnih cest in mostov toda... toda ta zadnji predlog je prava bedarija. Upajmo, da mu za to neumnost ne bo uspelo pridobiti ministra.«

Henry Meiggs je tisti dan, ko so mu odobrili sprejem pri ministru, ostal pri njem kar čez polnoč. Trudno je premikal prst po karti od Lime do Oroye in spet nazaj in v obupu vzkliknil: »Ali mi res ne verjamete, da je načrt izvedljiv? Vse sem natančno in do podrobnosti pretehtal, preden sem se odločil, da vam ga predložim...«

»Dragi gospod Meiggs,« je povzel minister, »verjamem vam, da bi bila proga med mestoma, ki ste ju omenili, nekaj čudovitega. Posebej še zato, ker dobro vem, koliko težav imamo s karavanami lam, ki nam dostavljajo vanadij iz topilnic v Oroyi. Toda tudi mi smo se posvetovali s številnimi inženirji in strokovnjaki, ki so nam rekli, da je ta načrt tehnično neizvedljiv!«

Truden Meiggsov obraz je otrdel: »Gospod minister, prosil vas bi samo, da prisluhnete moji zadnji prošnji: sam bom izdelal načrt za to progo in jo sam tudi zgradil, vas pa prosim, da mi preskrbite dovoljenje od oblasti.«

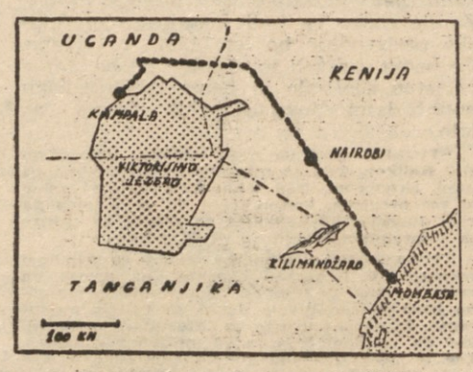
Amerikanec se je nekaj dni po tem pogovoru napotil z merilci in ducatom domorodcev vzdolž predvidene trase. Če bi bil železniški strokovnjak, bi gotovo kaj kmalu sprevidel nesmisel svojega početja. Toda Meiggs je bil špekulant in fanatik. Njegovi možgani so sklepali drugače. Kjer so drugi videli nepremostljiva brezna, je Meiggs videl elegantne viadukte, a tam, kjer ni bilo pedi prostora za ovinke, si je navdušeno predstavljal praktično izvedbo svojega principa železniške tehtnice. Po tej zamisli vleče lokomotiva vagone tako dolgo navzgor, dokler ne dosežejo docela raven del proge. Vlak se tam ustavi, uslužbenec prestavi kretnico, a lokomotiva, ki je prej kompozicijo vlekla, jo sedaj poriva pred seboj do nove horizontale, kjer se vse ponovi v obratnem vrstnem redu. Ko je samouki gradbenik opravil vse meritve, se je spet zglasil pri ministru. Začel se je dolgi boj z nasprotniki »norega Amerikanca«. Meiggsove moči so že pešale, toda malo pred smrtjo je dobil uradno privolitev vlade in denarno podporo. Zaradi notranjih težav Peruja pa so načrt ameriškega fantasta dokončno uresničili šele 1903, ko so 4500 m visoko Oroyo povezali z Limo, z normalnotirno progo.

Danes so domačini zelo ponosni na svoj »Tren de sierra«, kakor se vlak uradno imenuje. Le-ta zapusti vsako dopoldne Limo in že po nekaj kilometrih sopiha navkreber po strmih pobočjih Andov. Otroci in nekateri potniki kažejo prve znake hribovske bolezni. Sprevodnik se spremeni v strežnika in ponuja potnikom steklenico s kisikom. Vlak pa se medtem počasi plazi navzgor. Mimo je že 100 m visoki viadukt Verruga. Šele sedaj se začne pravi vzpon. Tod se potniki prvič srečajo z Meiggsovo tehtnico, cikcakasto progo, na katero se ni spomnil noben železniški konstruktor.

Okrog poldneva je vlak že kakih 4500 m visoko. Čas je za kosilo. Zelo redki so tisti obmorci, ki se zanj odločijo. Največ opravkov ima bolničar, ki daje injekcije za poživitev delovanja srca, saj se vlak bliža najvišji točki — 4800 m visokemu Ticliu. Od tod naprej se proga proti 4500 m visoki Oroyi le rahlo spušča in jo vlak doseže po eni uri. S tem pa se konča tudi potovanje Oroya-expressa, čigar načrtovalec se je prezgodaj rodil, ker bi se tega podviga tudi danes z vsemi sodobnimi tehničnimi pripomočki le malokdo lotil.

Levi niso bili zadovoljni

Pobudnik za nastanek druge zgodbe in Proge norosti pa so vzvišeni lordi angleškega imperija. Kapetan kraljevskih inženirjev Mac Donald je to izvedel šele v pogovoru s svojim predstojnikom, ki mu je obrazložil, da želijo lordi povezati Ugando z Mombaso in naj zato on, Mac Donald, takoj krene na pot s primernim strokovnim osebjem in ugotovi, če je možno zgraditi železniško progo. Ker pa so levi nesramno nadležni, naj odpotuje z oboroženim spremstvom. Seveda, vzrok, zakaj želijo lordi zgraditi to železnico, je

dejstvo, da se je v Ugandi preveč razpasla trgovina s sužnji, kar želijo preprečiti.

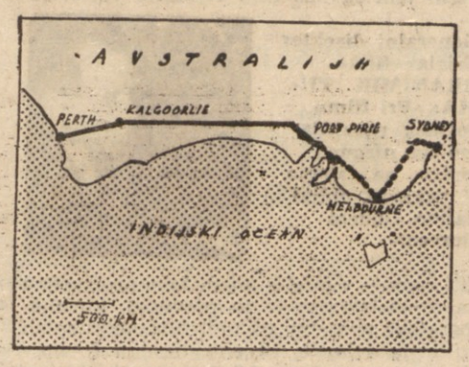
Kapetan Mac Donald je bil Anglež, vesten in optimist in je London že leta 1893 dobil takšen odgovor, kot si ga je želel. Čez dve leti so načrt odobrili in zagotovili zanj tedaj fantastično vsoto 3 milijonov funtov.

Rekli smo, da je bil Mac Donald optimist in so ga zato vsi po vrsti preklinjali, preden so progo dokončali. Domorodci so se uprli gradnji prav na začetku in so jih morali nadomestiti z indijskimi delavci (v zadnji fazi se je število delavcev povzpelo na 36.000), a življenjske potrebščine in vodo so morali dovažati z obale. Med delavci so kosile tropske bolezni (pri prvi izmeni, 7000, jih je 340 pomrlo), a na posameznih odsekih so živali tropoma poginjale od kuge. Vsej tej nadlegi se je pridružilo še nekaj morilski levov. Uradno poročilo Angležev suhoparno poroča, da je izgubilo ob levjih napadih življenje 28 Indijcev in precej črncev...

Težko je bilo tudi z zgolj tehničnega stališča, ker nagle tropske spremembe vremena in tal zahtevajo vsakokrat poseben način gradnje. V maju 1899 so prispeli graditelji do področja, kjer je bilo zadosti pitne vode, in so tam ustanovili majhno reparaturo. To mesto se je potem razrastlo v živahen Nairobi. Gradnja pa se s tem še ni končala in progo so odprli za promet šele 1903, pri čemer pa je moral angleški imperij požreti še eno grenko pilulo: K začetnim predvidenim stroškom 3 milijonov funtov je moral primakniti še nadaljnjih pet. Angleži so imeli pri tem obilo možnosti izraziti svojo nejevoljo nad kapitanom Mac Donaldom in podobnimi zagovorniki. Toda vsi so se lepo pomirili, ko so jih pristojni krogi poučili, da bo ta »lunatic line« — proga norosti — še vrsto let služila ciljem imperija.

Puščavski brzec

Avstralec, ki vstopi v Perthu na transavstralski brzec in je namenjen na vzhod, v Adelaido, je po navadi slabe volje. Ve, da mora na 3000 km dolgi poti dvakrat prestopiti in se nehote vpraša, zakaj. Srečanje s šefom železniške postaje mu bo to kmalu pojasnilo.

»Brez Johna Forresta bi verjetno še ne bilo te proge. Ta podvzetni možak si je 1870 vtepel v glavo, da bi kolonisti morali bolje spoznati notranjost dežele. Krenil je na 2500 km dolgo pot iz Južnega Walesa proti zahodu. Pot je peljala skozi 1500 km redko obljudene in neprijazne pokrajine in nato še skozi 1000 km žgoče sovražne puščave. Proti pričakovanju zlobnežev se je Forrest po 5 mesecih prikazal na cilju v zahodni Avstraliji. Tedaj si je že predstavljal, kako čudovito bi bilo, če bi vzhod in zahod celine povezovala železniška proga. Vedel pa je tudi, da še ni prišel čas za njegov predlog. Ko ga je 22 let pozneje predložil, so se njegovi nasprotniki pomenljivo nasmihali in kazali nedvoumno gesto s prstom, češ mož je malce čez les. Moral je še čakati, ker kolonije niso hotele nič slišati o kakem skupnem sodelovanju. Šele 1901 so se združile v avstralski Commonwealth, a s tem se je tudi bolj približal trenutek izvedbe Forrestovega načrta. Septembra 1912 so zasadili prve lopate.

S tehničnega stališča proga ni bila posebno zahtevna. Nekoliko več nevšečnosti je povzročalo primerno oskrbovanje s hrano in pitno vodo 3000 delavcev. Zanimivo je, da so pri gradnji uporabljali parne bagerje kot tudi kamele in konje. Položili so 2,5 milijona pragov, pritrdili 150.000 ton tračnic in premetali 4 milijone kubikov zemlje in kamenja. 1917 so progo svečano odprli. »Prismojenemu« Forrestu je imperij podelil naslov Sira, čez puščavo pa se je zapodil brzec.

Vlak, ki pelje danes po tej progi, je v malem razkošen hotel na kolesih. V vseh oddelkih je topla in mrzla voda, a v vsakem vagonu je še tuš in avtomat z mrzlo pitno vodo. Medtem ko zunaj neusmiljeno žge sonce, skrbijo klimatske naprave za ugodno ozračje v neprodušno zaprtih kompozicijah. Vnete gospodinje si lahko pri sprevodniku izposodijo tudi likalno mizo in likalnik, ker se obleka zmečka na dolgi poti (iz Kalgoorlie do Port Pirie pelje vlak natančno 29 ur in pet minut). Poskrbljeno je tudi za zabavo: oddelek za kadilce in ženske ter »dvorana« s klavirjem. V vseh oddelkih so tudi zvočniki, ki potnike obveščajo o nekaterih zanimivostih in posredujejo radijski spored. Naj nazadnje povemo, da Forrest ni kriv, da morate prestopati, ampak stalni nesporazumi med lokalnimi oblastmi. Tako se je tudi zgodilo, da imamo na relacijah med Perthom in Kolgoorlijem (470 km), Kolgoorlijem in Port Pirie (2500 km) in Port Pirie—Adelaida (201 km) tri tire različnih širin in je tisti, ki ga je predlagal Sir Forrest, normalno širok...«

Spirala Raurimu

Nedaleč od Avstralije, na Novi Zelandiji, so si mestni očetje Aucklanda in Wellingtona dolgo belili glavo, kako bi povezali ti dve mesti. Neprimeren teren in sovražni Maori v notranjosti so bili zanje res nepremagljive ovire. Toda ne za J. Rocheforta, mladega merilca in rojenega diplomata. S tehničnim posegom Rocheforta se Novozelandci še danes radi pobahajo. Priznavajo sicer, da bi se to dalo sedaj ugodneje izpeljati, toda tudi ta spirala je tako nenavadna in izvirna, da je postala del folklore tega otoka.

Kakih 300 km južneje od Aucklanda je majhna postaja Raurimu. Express »Limitad«, kot mu pravijo domačini, krene od tod na nenavadno pot. Po 1500 m je od 30 metrov nižje ležeče postaje oddaljen samo 40 m v zračni črti. Proga pa je od tam usmerjena proti vzhodu in po 750 m preide v 375 m dolg predor, ki leži v južni smeri.

Če doslej ne izgubite orientacijskega čuta, vas čaka še nadaljnje presenečenje. Po izhodu iz predora opiše proga skoraj popoln krog s premerom 75 m, znano Raurimu spiralo. V zračni črti je vlak 750 m oddaljen od postaje in je v višini 111 m. Do konca blažjega vzpona je samo še nekaj sto metrov. Limitad tako premaga višino 170 m s spiralno 6 km dolgo potjo in jo veselo brlizgajoč ubere proti oddaljenemu Wellingtonu.

»Rochefortov načrt« pravijo zelandski železničarji, »bi danes izpeljali drugače, sodobneje. Imamo tudi močnejše lokomotive, ki bi premagale hujši vzpon, kot so ga zmogle tiste v letu 1908, ko so progo odprli. Vsekakor smo mu pa dolžni zahvalo in priznanje, da je s tedanjimi tehničnimi sredstvi opravil tako nalogo in omogočil na spirali povprečno hitrost 45 km, kar je ob upoštevanju krivin in vzpona tudi danes kar lepa hitrost...«

neznana Venera

SLIKA NAŠE DAVNE PRETEKLOSTI IN FANTAZIJSKA DOMOVINA LETEČIH KROŽNIKOV

Moda se spreminja. Še pred 100 leti je bila človeška fantazija usmerjena na tehnične dosežke na Zemlji in najdrznejši duhovi so si upali razmišljati o letalih, ki bi letela 100 m nad zemljo. Ta doba je za nami. Pred 50 leti pa je znameniti pisatelj Wells usmeril človeško fantazijo na brezmejna področja izven Zemljinega območja in z Marsovci, ki naj bi nekoč zavzeli New York, razburil miselno predstavo otroka in odraslih. Ljudje so govorili samo o Marsu in ni čudno, da se sedaj o tem planetu ve že precej.

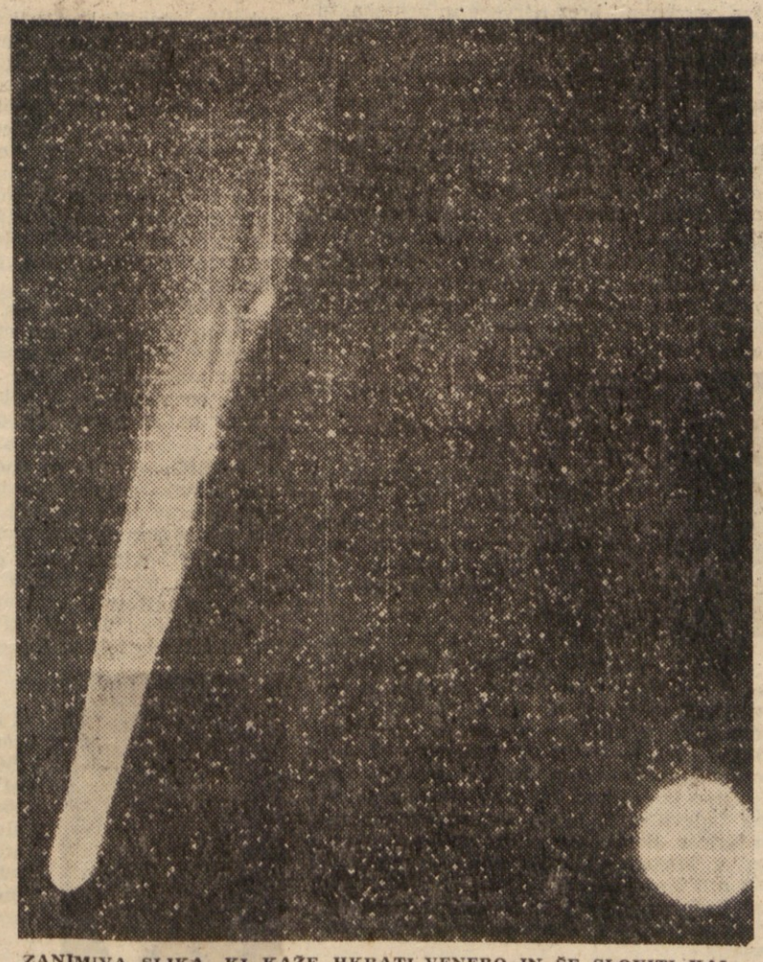
Na vrsto je prišla Venera. Govorice o letečih krožnikih, ki da jih pilotirajo tamkajšnji prebivalci, so tema pogovorov modernega časa. Za fantazijo je Venera veliko pripravnejša kot Mars. To dejstvo ni brez razloga. Mars je star svet, o katerem ni več dvoma. Tudi ugotovitev, da je nekoč bila na Marsu vegetacija, ne more vzbuditi domišljije radovednega srednješolca. Venera pa je neznanka. Predvsem je ta planet — dvojček Zemlje, saj je njen premer le nekoliko stotin kilometrov daljši: 12.750 km : 12.300 km. Gostota je približno enaka zemeljski. Masa Venere je približno za 1/5 večja od Zemljine. Problem mase je vedno važen pri raziskovanju kakršnega koli nebesnega telesa — planeta ali zvezde. Pri planetu je po dosedanjih izkušnjah težko ugotavljati odnose atmosferskih plinov, ker tu še vedno presenečajo razne zmede. Veliki planeti, od Jupitra do Neptuna, imajo gosto vodikovo in ogljikovo atmosfero, manjša telesa, kot Luna in vsi sateliti, pa nimajo take atmosfere. Venera in Mars imata plinast ovoj, ki pri nas izhaja iz Zemlje, medtem ko se je prvobitna atmosfera izgubila, ko so bili planeti še bolj vroči.

Venera bi morala imeti enako atmosfero kot Zemlja. Včasih so mislili, da je trikrat gostejša, danes pa menijo, da je gostejša le za tretjino ali polovico. Na Veneri bi voda vrela pri 112° C — na Zemlji je namreč pritisk 760 mm, na Veneri pa 1200 mm.

Razdalja Venere od Sonca je v razmerju 7 : 10 v primeri z Zemljo in bi potemtakem Venera dobivala od Sonca dvojno količino energije. Stvar pa ni tako preprosta. Venera je namreč zavita v plašč oblakov, ki odbijajo rumeno svetlobo: od tod izredna Venerina svetloba, ki jo je mogoče opaziti pri polni svetlobi ali v polmraku. Še nekaj: le 1/10 Venerine »atmosfere« je čiste, na Zemlji pa je čiste 68 odst. atmosfere. Dokončno obdrži Venera 24 odst. sončne energije in to je njen energetski kapital. Te megle na Veneri so lahko ščit proti sončnim žarkom in obenem rezervoar sončne energije. Težko se je odločiti, kakšna naj bi bila temperatura nizkih stratosfer, po mnenju nekaterih je precej visoka. Smatrajo, da je temperatura na površini Venere 91° C. V tem primeru bi bila Venera prava »sauna«. Številka pa je nekam previsoka. Noči na Veneri so bolj jasne in bi tako lahko sklepali, da je tedaj tudi izguba toplote večja. Ker pa megle lahko obdržijo gotovo količino toplote, bi po izračunu srednje vrednosti lahko sklepali, da je srednja temperatura Venere —4° C — torej bi bila Venera hladnejša od Zemlje.

Še nekaj je do sedaj ostalo neznano. Skozi teleskop so odkrili velike bele lise, za katere ne vedo, ali gre za snežne ali oblačne površine. Ne bi bilo čudno, če bi prvi Zemljan na Veneri videl daljno geološko preteklost naše Zemlje, saj je tudi Zemlja imela ogromne površine, pokrite z ledom, v toplejših razdobjih, kot je današnja doba.

Čas in človekovi tehnični dosežki bodo odgovorili na marsikatero vprašanje, ki zavija Venerine skrivnosti v rumenkasto meglo. Do kod se je razvil Zemljin dvojček, je še vedno skrivnost. Vsekakor pa bi novi Wells bolj upravičeno iskal pilote za medplanetarne polete med »Venerijani«, kot med Marsovci. Upajmo, da bo Zemljan prvi odkril skrivnosti obeh planetov...

ZANIMIVA SLIKA, KI KAŽE HKRATI VENERO IN ŠE SLOVITI HALLEYEV KOMET

TI TRIJE POSNETKI Z PIC DU MIDIJA KAŽEJO ČUDNE SENCE NA VENERINI POVRŠINI

LETO ODLOČITVE

Po letu 1947, ko smo posneli svoj prvi umetniški celovečerni igrani film, bo obdobje 1960-61 zabeleženo v analih slovenskega filma kot najbolj pomembno. Začela se je tekoča proizvodnja

Generalni direktor Triglav-filma Branimir Tuma, umetniški direktor podjetja Bojan Štih, scenarist Beno Zupančič in filmski režiserji Jože Babić, Jože Gale, Jane Kavčič, Igor Pretnar in France Štiglic so se zbrali ob »okrogli mizi«, da bi pravzaprav povedali vse o Triglav-filmu in njegovem delu v prihodnjem letu. Toda že po nekaj minutah razgovora se je izkazalo, da je veliko bolj aktualno razpravljati o problemih, ki ne spremljajo samo produkcije tega filmskega podjetja, ampak so značilni za vso slovensko, ne celo jugoslovansko kinematografijo. Dva ključna problema slovenskega filma sta sicer domala rešena — imamo režiserje in imamo scenarije — toda kljub temu ostane problemov še veliko: stimuliranje filma in dotok finančnih sredstev, ki naj omogočijo nemoteno proizvodnjo, usluge, tehnična baza, kader filmskih tehnikov in organizatorjev, igralci, repertoar, eksploatacija domačega filma. O tem so govorili udeleženci naše »okrogle mize« in TT je, kolikor mu prostor dopušča, verno zabeležil značilnosti skoraj triurne diskusije osmih slovenskih filmskih delavcev.

ŠTIGLIC: »Naj začnem z žalostno resnico: pri nas sicer govorimo o filmu, da je kultura, umetnost, toda ves sistem naše kinematografije, predvsem pa filmske proizvodnje je izrazito industrijski. Kot za tovarno poljedelskih strojev. Tako ima film od vseh kulturnih dejavnosti izjemen položaj. Zanj velja regresna politika. Družba bi morala vnaprej zagotoviti redno filmsko proizvodnjo. Minimalno. Razumljivo, v okviru ekonomskega proračuna. To pa je nekaj drugega kot brezobzirna komercializacija.«

TUMA: »Vemo, da Zvezni izvršni svet krije po propozicijah primanjkljaj jugoslovanske filmske proizvodnje. Gre približno za milijardo 700 milijonov dinarjev na leto. Te regrese dobijo posamezni filmi sorazmerno z obiskom, ki so ga dosegli. Če je bil obisk dober, so stroški povrnjeni in tudi dobička je lahko nekaj.«

Režiser FRANCE ŠTIGLIC: »Govorimo o filmu, da je kultura, umetnost, toda ves sistem naše kinematografije je izrazito industrijski.«

BABIČ: »Tak sistem pa stimulira le filme lahkega žanra. To ni prava stimulacija. Družba bi morala zagotoviti sredstva za vsaj dva, tri filme, o katerih sodi ta ali oni družbeni organ snemalnega podjetja, da so potrebni, koristni, dobri.«

KAVČIČ: »Novi zakon o filmu odpira – s tem, da nagrajuje filme po obisku – pravzaprav zelo dvomljive možnosti. Strinjam se z Babičem, da bodo producenti, posebno tisti, ki že sedaj, ko gre za filmski fond, delajo le filme lahkega žanra, s tem nadaljevali. Prišlo bo do tega, da se bodo producentske hiše otepale resnejših tekstov. Misel, da so filmski sveti odgovorni za repertoarno politiko, je iz trte zvita. Mislim, da so sveti dobronamerni, toda producenti imajo sto in sto poti, da delajo samo tisto, kar hočejo. Kar oglejmo si nekatere filme, ki prihajajo posebno iz nekaterih producentskih hiš iz drugih republik. So dvomljivih kvalitet, a zelo komercialni. Pa imajo tudi tam svete kot pri nas. S to analogijo bi rad samo opozoril, kam lahko zaplovemo. Film je denar, je pa tudi še kaj drugega in mislim, da bi bilo treba to vprašanje drugače rešiti.«

PRETNAR: »Druge umetnostne panoge so v lažjem položaju. Film pa naj bi bil samo komercialno blago, sredstvo za pridobivanje dobička. Morali bi najti tak sistem stimuliranja, ki bi omogočil, da tudi resni – problemski filmi, pri katerih obisk nujno ni tako velik kot pri popularnih komedijah, povrnejo svoje stroške.«

GALE: »Ob taki osnovi je težko sestaviti dober repertoar. To je bilo celo v gledališču nemogoče. Večina gledalcev si želi le lažji žanr.«

ŠTIH: »Pri oblikovanju slovenskega filma moramo nujno izhajati iz našega nacionalno kulturnega kroga. Zato ne moremo delati komercialnih filmov, če so ti tuji naši kulturni sredini, duhu in značaju. ‚Samorastniki', ‚Balada o trobenti in oblaku', ‚Veselica', to je del našega sveta vsaj v duhovnem pogledu; tržišče za take filme pa je nujno manjše kot za lažji in akcijski film.«

ZUPANČIČ: »Popolno podpiranje kulturnih dejavnosti vnaprej se ni pokazalo zmeraj kot dobro in učinkovito. Založbe n. pr. delujejo že leta in leta kot gospodarske organizacije. Nekatere si res pomagajo s tem, da izdajajo šund. Slovenske založbe pa si raje pomagajo s tako imenovanimi postranskimi dejavnostmi (papirnice itd.). Tako je že precej časa, kljub temu pa ne kršijo splošnih načel naše kulturne politike in v njih ni previadovala brezglava komercializacija. Podobno je celo z nekaterimi znanstvenimi inštituti. Hočem reči, da se tudi pri filmski proizvodnji, zdaj, ko se sliši marsikaj in ko se uveljavljajo najrazličnejše težnje, ni treba ustrašiti ekonomskih meril in morebitnih skrajnosti, zakaj treba je priznati obisk publike za pomemben činitelj in regulator filmske proizvodnje, nikjer pa ne piše, da je ta činitelj tudi edini. Povrh vsega so lahko dobri filmi resnih zvrsti ravno tako privlačni, kakor recimo slabši filmi lahkih zvrsti, s čimer pa ni rečeno, da ne bi moglo biti s kvaliteto tudi narobe.«

Režiser IGOR PRETNAR: »Morali bi najti tak sistem stimulacije, ki bi omogočil tudi resnim problemskim filmom, da povrnejo svoje stroške.«

TUMA: »Pri slovenskem filmu se bojim druge stvari. Strinjam se namreč z načelom, da film izpolni svoj namen, če je obisk velik, toda zdi se mi, da vse preveč pozabljamo, da mora biti film predvsem zabaven, privlačen za ljudi. V zabavni obliki dajte ljudem čimveč. Bojim se, da pri nas zahtevamo od filma previsok nivo in pozabljamo na njegovo bistvo zabave. Previsoko smo šli za publiko. Nikakor pa ni rečeno, da sedanji sistem stimulira samo filme lahkega žanra. Vzemimo samo ‚Deveti krog', zahteven film, ki pa bo tudi ekonomski uspeh.«

ŠTIGLIC: »Umetniško dober film normalno res tudi ekonomsko uspe. Vendar ne vselej, in drugič: regres dobi celota. Jasno je, da bo deset komedij pobralo večino denarja iz fonda, ki se steka po obisku. Konkretno, letos imate veliko proizvodnjo, a vem, da zaradi financ ne morete napraviti pravega načrta za snemanja in sploh ne veste, kaj boste lahko snemali.«

ZUPANČIČ: »Kljub temu, da radi zahajamo v skrajnosti, kaže filmska praksa po vsej deželi in pravzaprav vseh petnajst let, poudarjam, da je vendarle filmska proizvodnja stvar **naše** kulturne politike. O njej bomo v zadnji instanci vendarle odločali **sami, naši** filmski sveti, pri čemer ne smemo biti enostranski in po nepotrebnem zapostavljati lahke zvrsti, ki so lahko v svojih okvirih ravno tako dobre in koristne kakor resne. Poleg tega smo zdaj pred spremembami v načinu finansiranja filmske proizvodnje. Pri tem si bomo vsi skupaj morali prizadevati, da bomo čimprej odpravili nepotrebno in tudi že popolnoma neustrezno centralizacijo tega finansiranja, da bi tako tudi po tej plati vplivali na slovensko filmsko proizvodnjo sami, upoštevajoč tako ekonomske kakor kulturne činitelje. Seveda bomo moral pri vsem tem za naš film vendarle več narediti sami – v mislih imam tako proizvodna kakor distributerska in predvsem kinematografska podjetja, pa tudi filmske in sploh kulturne delavce. Decentralizacija financiranja in povečani delež domačih filmov na repertoarjih kinematografov (15 odstotkov je že odločno premalo), bi nam dala več možnosti, da bi lahko odpravili sedanjo negotovost v finansiranju (to je zdaj odvisno predvsem od kinematografske mreže in njene repertoarne politike, ki je glede domačega filma še zmeraj precej zanikrna), posebno če najdemo prijeme, ki bi upoštevali tako ekonomske kakor kulturnovzgojne činitelje.«

Generalni direktor Triglav filma BRANIMIR TUMA: »Pri filmu pogosto pozabljamo na njegovo bistvo, na zabavo. V zabavni obliki dajmo ljudem čimveč!«

ŠTIH: »Vse te subvencije in regresi delujejo za nazaj. Slovensko kinematografijo bi morali osvoboditi te nejasne situacije in ji pomagati, da v enem letu v miru uresničí ves program (vojni film, sodobna drama, otroški film, komedija itd.). Riziko produkcije petih ali šestih filmov je prevelik za eno samo snemalno podjetje. Tu bi morala pomagati družba. Mislim, da je Štiglic zadel v jedro: Ko bi si lahko obratna sredstva oskrbovali brez nervoze in pritiska, bi naša kinematografija nedvomno bolje uspevala.«

ŠTIGLIC: »Prej smo snemali en film na leto in smo bili pod pritiskom, da mora biti najboljši na svetu. Zdaj pa, ko snemamo več filmov, zahteva fond svojevrsten repertoar, predvsem tak za filmsko blagajno. Treba je imeti oboje. Mene zanima samo dober repertoar in urejena proizvodnja.«

BABIČ: »Posneti bi morali komedijo, ki bi rasla iz naših tradicij. Seveda je to veliko teže kot pri večmilijonskem narodu, toda kljub temu: ponoviti bi se morala ekvivalentna ‚Vesna'...«

Režiser JOŽE GALE: »Snemalni program Triglav-filma je sedaj natanko sestavljen in upoštevane so vse filmske zvrsti.«

GALE: »Triglavov snemalni program je sedaj prvič sestavljen in upoštevane so vse zvrsti. Problem je le, kako ga realizirati. Smo pa v trenutku prehoda v kvantiteto. Mislim, da je v takem trenutku izredno pomembna enkratna velika dotacija, da skočimo iz majhne v veliko produkcijo, da vsa zadeva steče in da se ustvari fond za nadaljnje delo. Spomnim se, da so svoj čas v Makedoniji dali svojemu podjetju 150 milijonov, da bi posneli tri filme. Zakaj tudi pri nas ne bi podprli svoje kinematografije in ji dali možnost, da se premakne.«

TUMA: »Težko je dajati sredstva kar tako... Toda saj kljub temu napredujemo. Pomagamo si s kompromisno produkcijo: vzporedno ob domačih filmih snemamo tudi usluge. V 1961. letu in mogoče tudi 1962. bomo ob šestih ali osmih domačih filmih posneli tudi štiri do šest uslug in tako izravnali tisti minus, ki nam ga narekujejo jezikovne meje in ambicioznejši repertoar. Ne moremo ubrati iste poti komercializacije, kot to delajo v nekaterih drugih republikah. Ovira nas naš značaj... Odločno pa se bomo oprijeli sinhronizacije naših filmov v srbohrvaščino.«

SLOVENSKI FILMSKI DELAVCI ZA »OKROGLO MIZO« TT

BABIČ: »Ne smemo dovoliti, da bi bila domača filmska proizvodnja odvisna od uslug in da bi te diktirale ritem naših realizacij.«

TUMA: »Položaj vendarle ni tako hud, odločno se držimo načela: najprej domači filmi, nato in zaradi njih pa šele usluge. Za slovensko pa tudi jugoslovansko filmsko proizvodnjo bo leto 1961 še kritično. Če bomo vzdržali to obdobje, se bo stanje verjetno zboljšalo in bomo lahko izdelali petintrideset jugoslovanskih filmov na leto.«

STIGLIC: »Kaj pa naše tehnične zmogljivosti? Kolikor vem, so tehnične baze, posebno pa naša, siromašne. Nad tehničnimi sredstvi sploh ni več pregleda, konjunktura jih je raztepla po vsej Jugoslaviji. Najboljša so seveda za usluge in koprodukcije.«

TUMA: »Naša tehniška baza je na nekakem razpotju. V Beogradu skorajda ne prideš na vrsto z domačim filmom. Za tamkajšnjo tehnično bazo je zainteresiran delati za tujega producenta, ki naroča usluge za 200 milijonov hkrati, kot pa za domačega za 20 milijonov dinarjev. Vse je postavljeno na komercialno osnovo. Vse se je omejilo na lov na devize, toda kljub temu je danes stanje tako, da nimamo niti deviz, da bi obnovili tehniko, niti dinarskih sredstev, da bi z investicijami racionalizirali poslovanje. Vprašanje naše, slovenske tehnične baze je še odprto. Nedvomno je, da bi se morala posvetiti predvsem domačemu filmu. Zato smo tudi Film-servisu ponudili, da odkupimo vse njegove zmogljivosti in mu zagotovimo popolno zaposlitev, da bi se tako njegov kader lahko posvetil notranjemu poslovanju, toda do sedaj še nismo dobili odgovora.«

STIGLIC: »Manjka koordinacije v filmski proizvodnji. Pa zavest, da je tudi tehnična baza predvsem, pravzaprav samo zaradi domačega filma.«

KAVČIČ: »Ta problem je bistvenega pomena za nadaljnjo nemoteno rast slovenske pa tudi jugoslovanske kinematografije in bi ga bilo treba takoj rešiti. Nekdo bi moral držati roko nad tehnično bazo.«

ŠTIH: »O samostojni tehnični bazi bi veljalo še razmišljati. Problem bi bilo treba rešiti s koordinacijo štirih slov. film. podjetij, Triglav-filma, Vibe-filma, Zavoda za šolski in poučni film in Film-servisa z nekim organom, ki bi v okvirih ekonomskega poslovanja in spoštovanja statusov posameznih podjetij omogočil izvedbo skupnega programa. To je toliko pomembneje, ker sta dve bistveni kritični točki slovenskega filma vsaj delno premagani: vsaj kvantitetno imamo sedaj dovolj režiserjev in scenarijev. To omogoča organizirano delo, ki ga sedaj precej ovira tehnična zaostalost.«

TUMA: »Kar zadeva ceno filma, so delno podražitev filma povzročili tudi večji personalni izdatki in vedno višji stroški za material. Slovenski filmi so sicer

Režiser JOŽE BABIČ: »Ne smemo dovoliti, da bi bila domača filmska proizvodnja odvisna od uslug tujim producentom.«

nekoliko cenejši, kot tisti iz večine drugih republik, toda kljub temu je povprečna cena že 70 milijonov. Mislim pa, da jih bomo v prihodnjem letu z boljšo in načrtnejšo pripravo dela pocenili za deset odstotkov, seveda, če tehnična baza spet ne bo zvišala svojih cen. Nekaj smo se namreč lahko naučili tudi pri uslugah. Mi sicer takih domačih filmov ne moremo in nočemo delati, toda nedvomno je, da so tuji producenti zelo hitri pri delu, saj nosnamejo nekatere filme tudi v dvajsetih snemalnih dneh.«

KAVČIČ: »Mislim, da si moramo biti na jasnem, da nekatere tuje filmske ekipe snemajo tako hitro le zato, ker gre za posebno zvrst filmov, pri katerih se jim daljše snemanje ne bi splačalo. Take vrste filmov pa so seveda za nas nesprejemljive.«

BABIČ: »Za hitro snemanje je nujna zelo razvita tehnika, ki je pa pri nas nimamo, prav tako pa tudi veliko bolj izurjen kader in, seveda, temeljite priprave.«

GALE: »Kljub temu, da ne razpolagamo niti s tehniko niti s kadrom, smo se vendarle približali svetovnemu snemalnemu povprečku 55 dni, ki je kar idealen, saj ni niti predolg niti prekratek.«

Umetniški direktor Triglav-filma BOJAN ŠTIH: »Dve bistveni kritični točki slovenskega filma sta vsaj delno odpravljeni: imamo režiserje in scenarije.«

BABIČ: »Hitro bo treba rešiti tudi problem filmskega kadra, saj sedaj pogosto ne moremo začeti snemanja, ker je nemogoče sestaviti ekipo. Trden repertoarni načrt nam bo omogočil pravilno razvrstitev kadrov.«

TUMA: »To je res, saj sedaj komaj zberemo dve snemalni ekipi hkrati. Toda že letos smo začeli s širokim angažiranjem mladih in novih moči. Mislim, da je to naša pionirska naloga. Jugoslovanski filmski proizvodnji moramo vzgojiti kadre za nemoteno povečanje proizvodnje in tako kasneje tudi omogočiti selekcijo.«

KAVČIČ: »Drugi veliki problem so igralci. Večina jih še vedno dela v gledališču, tako da se moramo med snemanjem ozirati na vse mogoče in nemogoče kombinacije in ovire. Prosti so po navadi samo tisti, ki jih gledališče takrat ne potrebuje. Za vse druge pa se moramo vedno boriti. Pogosto se zaradi njihovih obvez pri gledališču tudi podaljšuje snemalna doba, kar seveda podraži film.«

ŠTIGLIC: »Ko bo proizvodnja načrtnejša, bo laže vsklajati odnose z gledališči. Treba si bo zagotoviti igralce vnaprej za daljša razdobja.«

TUMA: »Treba bo pač sistematično skrbeti za igralski kader. Mislim, da bi bilo prav, da bi skupno z gledališčem štipendirali deset ali petnajst mladih igralcev in tako ustvarili razširjeno platformo, ki nam bi omogočila nemoteno delo. Vsekakor pa je pogoj za vse to natančno planirana proizvodnja.«

ZUPANČIČ: »Vse kaže, da bomo kmalu tudi za gledališke umetnike dosegli svobodni umetniški status, kar bo ustvarilo drugačne možnosti in spodbude, tako za gledališče kakor za radio, televizijo in film.«

ŠTIH: »Povečana proizvodnja bo sčasoma uvedla nove igralce. Nekaj novih obrazov pa je že videti tudi na naših platnih.«

TUMA: »Tudi problem igralcev je eden tistih značilnih krčev, ki se pojavljajo sedaj in so nujni spremljevalci prehoda na širšo proizvodnjo. Potem bo to postalo profesionalno delo in bo veliko manj težav kot sedaj. To je pač prehodno obdobje, ki ga v Sloveniji še kar dobro prestajamo.«

ŠTIH: »Tudi v sedanjem obdobju bi lahko s solidnejšimi organizacijskimi prijemi rešili nekatere probleme. Imamo že nekaj novih kadrov in tudi ponudb je dovolj. Moramo le temu kadru, ki naj bi bil profesionalen, zagotoviti normalni kulturni in tehnični razvoj pa tudi eksistenco.«

Režiser JANE KAVČIČ: »Velik problem so igralci. Večina jih še vedno dela v gledališču in so le redko popolnoma prosti.«

TUMA: »Vse to je objektivno in delno utemeljeno. Letos delamo devet filmov, pet domačih, eno koprodukcijo in usluge. Lani pa smo posneli dva. Čudežev v takih pogojih res ne moremo pričakovati, malo moramo pač potrpeti. Ko se bodo bolj razvile oblike kooperacije med našimi podjetji, bodo izginili tudi številni problemi.

ZUPANČIČ: »Precej smo govorili o različnih zvrsteh, zdi pa se mi, da bi morali ravno pri nas posvetiti posebno pozornost mladinskim filmom, za katere imamo morebiti največ pogojev in ki utegnejo imeti velike vzgojne, zabavne in ekonomske prednosti, posebno, če bi jih tudi skrbno sinhronizirali in tako neposredno približali mladini po vsej deželi.«

ŠTIH: »Saj to je eden poglavitnih razlogov, da smo se odločili za ‚Hitronožce'. Že julija ali avgusta pa bomo pripravili drugi mladinski film. Imamo že tri teme: sodobno mladinsko dramo, komedijo in avanturistični film. Spet smo se dotaknili pojma komercialen — nekomercialen. Gotovo, komercialni efekt naših filmov omejuje dejstvo, da je tržišče pri nas še vedno premajhno, toda poleg tega je nedvomno, da smo pri nas premalo napravili za usmerjeno eksploatacijo domačega filma. Še znamo pripraviti obiska, prav tako pa filmov tudi ne znamo uspešno prodajati v tujino.«

Scenarist BENO ZUPANČIČ: »V Sloveniji bi morali posebno pozornost posvetiti mladinskim filmom, za katere imamo morebiti največ pogojev.«

BABIČ: »Distributerji so povsod zares v vsej Jugoslaviji in ne samo na Slovenskem. Isto velja tudi za kinematografsko mrežo. Ni prave reklame pa tudi prave odgovornosti ne. Direktorji kino podjetij so pri svojem delu pogosto okorni in se ne znajdejo, razen tega pa so popolnoma skomercializirali svoje poslovanje. Le dva primera: ob premieri ‚Veselice' v Mariboru je bila dvorana razprodana, pred njo pa so skupine ljudi brezuspešno iskale vstopnice. Zakaj ne bi pripravili premiero v dveh dvoranah hkrati? V Celju pa so na primer celo odklonili slovesno premiero filma, čeprav nastopata dva celjska igralca...«

Od finančnih skrbi pred snemanjem pa vse tja do boja za vstop v kinematografske dvorane se vrstijo problemi, krči, ki stresajo slovenski film v tem njegovem prehodnem, a odločilnem obdobju, ko naj bi iz občasnega in omahujočega pojava zrasel v sestavni, morda tudi najvplivnejši del našega kulturnega življenja. Svojega cilja ne bo dosegel, dokler ne bodo vsi ti problemi rešeni, odpravljeni. Kdaj bo to? Bodimo optimisti, saj je najhujši problem že za nami: premaknilo se je. In upajmo, da se bo domači film že v letu 1961 odločno prebil skozi vse sedanje težave in ovire.

100 OBRAZOV FILMA

ŠTIRJE POGOJI ZA KINOTEKO V LJUBLJANI

Spominjamo se: Jugoslovanska kinoteka iz Beograda je v filmski sezoni 1958—59 po sporazumu z Ljubljanskim kinematografskim podjetjem gostovala tudi šest mesecev v Ljubljani v kinu »Soča«, in sicer s tistimi svojimi filmi, ki jih ima v dvojniku. Poseben zakonski predpis ji namreč ne dovoljuje predvajati številnih kopij — unikatov (in teh ima v svojih skladiščih okoli 8000), da se ne bi s predvajanjem uničile. Po približno šestih mesecih je bil izbor filmov, s katerimi je kinoteka razpolagala v dvojniku, izčrpan in gostovanje v Ljubljani zato zaključeno.

Znano pa je tudi tole: kinoteka predvaja v svojih dveh dvoranah v Zagrebu in Beogradu odlične in zares izbrane, umetniške kvalitetne sporede, ki si jih izposoja pri tujih producentih, distributerjih in kinotekah. Le-té pa sme po dogovoru s tujimi lastniki predvajati izključno samo v svojih dveh dvoranah. Tako pač zahtevajo mednarodni predpisi, ki veljajo za delovanje kinotek. Česa vsega niso videli v zadnjih letih zagrebški in beograjski ljubitelji filmske umetnosti! Vrstili so se in se še vrstijo ciklusi izbranih filmov, po katerih se ljubljanskim ljubiteljem filma zares lahko cedijo sline. Ljubljana je kljub svoji filmski kulturi ostala brez kinotečne dvorane in vse moledovanje, govorjenje in pisanje doslej ni obrodilo nikakršnega sadu.

Pred dnevi je prišel v Ljubljano direktor jugoslovanske kinoteke v Beogradu in naš znani režiser Vladimir Pogačič. V slučajnem srečanju sva »pogrela« naš stari problem in bolečo točko ljubljanskih ljubiteljev filma — kinoteko. Beseda je dala besedo in naštel mi je pogoje, ki bi jih morali izpolniti, da bi se kinoteka naselila za stalno tudi v Ljubljani. Pogačič je bil izredno jasen. Po njegovih besedah je potrebno tole:

a) Da dobi Jugoslovanska kinoteka v Ljubljani dvorano z 250 do 300 sedeži, ki jo bo sama upravljala; da se opravi prenos osnovnih sredstev tako, da bo kinoteka seveda plačevala najemnino lastniku kompletne dvorane. Dvorana ne sme imeti nikakor več kot 300 sedežev, kajti tuji producenti, distributerji in kinoteke, pri katerih si naša kinoteka izposoja filme, ne dovolijo večjih dvoran, da ne bi prišlo do komercialnega izkoriščanja filmov.

b) Osebe, ki bi delale v tej dvorani, bi morale biti zaposlene kot uslužbenci kinoteke s tem, da jih ona plača. Kinoteka vzame zase tudi vse dohodke od predvajanja in krije izgubo.

c) Spored za to dvorano bi sestavljal strokovni odbor Jugoslovanske kinoteke. Bil bi isti kot ga predvajajo v beograjski in zagrebški dvorani.

č) Če bi dobila kinoteka na razpolago dvorano, mora odobriti otvoritev nove dvorane upravni odbor kinoteke, to odobritev pa mora potrditi še Svet za znanost in kulturo Zveznega izvršnega sveta.

Dalje: Pogačič pravi, da mora priti iniciativa za otvoritev dvorane kinoteke v našem mestu od spodaj navzgor in ne obratno. Zakaj mora biti tako, tukaj ne bi podrobneje navajal. Konkretno: iniciativa mora priti po Pogačičevih besedah od Sveta za kulturo in prosveto LR Slovenije. Za primer mi je povedal, kako je prišlo do otvoritve dvorane v Zagrebu. Zagrebški javni, kulturni in filmski delavci so prepričali Svet za kulturo in prosveto LR Hrvatske, da je v Zagrebu nujno potrebna kinotečna dvorana. Svet je nato dosegel, da je zagrebško kinematografsko podjetje odstopilo eno svojih dvoran v ta namen, nakar je Svet prispeval še pol milijona dinarjev za obnovitev dvorane, beograjska kinoteka pa je ponudbo sprejela in stvar je stekla. »Sicer pa mislim, da je skrajni čas,« je dejal Pogačič, »da Ljubljana s svojo visoko ravnijo filmske kulture in z zanimanjem za filmske probleme končno dobi lastno kinotečno dvorano. Z mojo pomočjo lahko vedno računate in če bo prišel predlog z vaše strani, vedite, da ga bom vedno in povsod podprl.«

Toliko Pogačič. In zdaj: vkrenimo že vendar nekaj! *Saša Jarc*

Op. ur.: Če je poglavitni problem pri kinoteki dvorana, potem menimo, da primerne manjše dvorane v Ljubljani res ne bi bilo treba iskati z lučjo! Tako bi bila lahko na primer dvorana v sedanjem Domu sindikatov, ki ni (stalno) zasedena, idealna možna rešitev tega perečega kulturnega problema. Predlog je vreden reševa diskusije prizadetih. Glede same pobude za delovanje kinoteke apeliramo na ljubljanske kulturne in filmske delavce.

TE DNI — NA LJUBLJANSKEM IN BEOGRAJSKEM ŠPORTNEM ODRU

Sami imenitni gostje

Udeleženci aktualnega razgovora TT — o rokometu. Z leve — Avstrijec Diglas, naša igralca Jandrković in Karadža, Madžar Martha in Avstrijec Stipkovich

Redkokdaj se zgodi, da bi pri nas v enem samem tednu sprejeli v goste toliko odličnih tujih športnikov. Poljaki in Italijani na mednarodnem sabljaškem turnirju, avstrijski rokometaši in rokometašice – vsi ti so se v treh dneh zvrstili v veliki dvorani ljubljanskega Gospodarskega razstavišča. Če k temu štejemo še nastop japonskega mojstra v judu Natsuija v Beogradu in dodamo gostovanje najboljših sovjetskih boksarjev v Beogradu in Ljubljani, tedaj se nad športnim sporedom ob zaključku leta 1960 zares nimamo kaj pritoževati. In ne bo tudi odveč, če nekatere med temi imenitnimi gosti predstavimo še našim bralcem ...

POMENEK S POLJSKIMI SABLJAČI

CILJ — SVETOVNO PRVENSTVO

Največ uspehov na velikem ljubljanskem sabljaškem turnirju ob 80-letnici mojstra Rudolfa Cvetka so zabeležili poljski tekmovalci in tekmovalke. To ne preseneča, saj so na tekmovanje poslali najmočnejšo mlado garnituro, ki si je priborila ugled tudi že na mednarodnem odru. Težnje teh mladih poljskih »vitezov« pa s tem še niso izpolnjene. Zastavili so si še višje cilje ...

Po stopinjah Poljakov: naša sabljaška prvakinja Vera Jeftimiades

»Doslej je bilo na Poljskem priljubljeno le tekmovanje s sabljo, ostali dve orožji — floret in meč pa sta bili nekako le nujno zlo. Temu se ni čuditi,« je pripovedoval četrtoplasirani na olimpijskih igrah v Rimu 21-letni Witold Wojda iz Varšave, »saj so Poljaki s sabljo že zmeraj veljali za zelo močne. Še posebna vzmet pa so bili najnovejši uspehi, kakor prvo mesto poljske ekipe na svetovnem prvenstvu 1959 in srebrni kolajni na olimpijskih igrah v Melbournu 1956 in Rimu 1960. Sedaj pa lahko smelo trdim, da je drugače,« je ponosno nadaljeval. »Odkar je mladi rod začel dosegati uspehe tudi s floretom, se mi zdi, da je to pomembna stopnica v nadaljnjem razvoju sabljanja na Poljskem. Lahko tudi povem, da smo si zastavili prav določen cilj: osvojiti hočemo svetovno prvenstvo 1961 v Torinu in po možnosti seveda tudi zlato olimpijsko kolajno 1964 v Tokiu.«

Kdor je mlade Poljake opazoval samo med nastopom v Ljubljani, je pri njih lahko opazil tisto iskrivost in seveda telesno pripravljenost, brez katerih ni vrhunskih športnih uspehov. 22-letni Parulski ter 21-letna Wojda in Ružicki (ki pa ni nastopil pri nas) so vsekakor sposobni omajati primat SZ in latinskih držav. V Rimu so bili peti in so proti kasnejšemu zmagovalcu SZ izgubili samo 6:9, čeprav njihov najboljši — Wojda ni dobil nobene borbe.

Zanimivo pa je, da je sabljanje na Poljskem razširjeno v glavnem le v Varšavi in v Šleziji. V glavnem mestu deluje na primer 5 klubov, od katerih ima vsak približno 100 članov. Seveda pa imajo tekmovalci vse pogoje za trening in nastope, saj ni težav glede trenerjev, poskrbljeno pa je tudi za boje z močnimi nasprotniki. 21-letni Wojda, ki sablja doslej 6 let, je na primer potoval na tuje turneje za zdaj že 17-krat, od tega štirikrat na Madžarsko in trikrat v Italijo, kjer se je imel priložnosti meriti z vsemi mojstri te zvrsti.

Vse torej kaže, da cilj poljskih sabljačev niti ni zastavljen previsoko ...

E. B.

SIMULTANKA NA BLAZINI

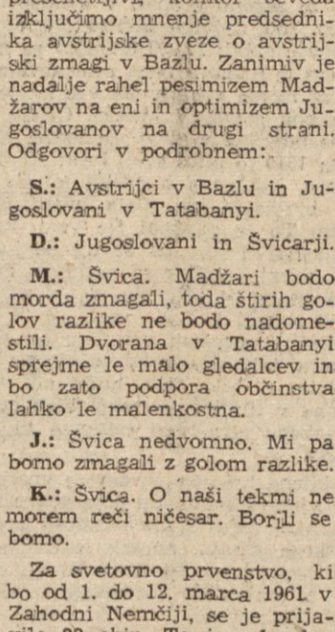
Doslej smo slišali le za šahovske simultanke, prireditve torej, na katerih šahovski mojster igra hkrati z mnogimi slabšimi tekmeci. O simultankah — na blazini pa so nam pripovedovali slovenski judoisti« po povratku s tekem na Dunaju in v Beogradu, ki se jih je kot gost udeležil tudi Japonec Natsui Skokichi.

Ta 35-letni, 95 kg in 174 cm visoki judoist iz dežele vzhajajočega sonca je že osvojil svetovno prvenstvo in po tehniki in izkušnjah niti v Avstriji niti v Jugoslaviji nima enakovrednega tekmeca. Tako si je lahko privoščil »šalo« in tako na Dunaju kakor tudi v Beogradu izzval na »simultanko« po 10 najboljših borcev. Na Dunaju se mu je postavila po robu mešana avstrijsko-jugoslovanska ekipa, ki jo je odpravil v 10 minutah, v Beogradu pa je imel z izbrano desetorico Jugoslovanov že več dela, saj jo je premagal šele po 20 minutah.

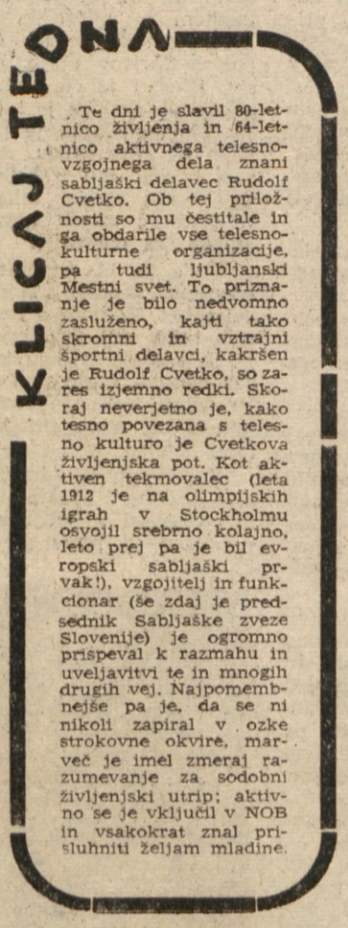
Očividec obeh teh nastopov, načelnik sekcije za judo pri ŽTAK Ljubljana Niko Mušič nam je oba ta dva dogodka opisal takole: »Na Dunaju in v Beogradu je občinstvo z velikim zanimanjem pričakovalo in z navdušenimi ovacijami nagradilo nastop japonskega mojstra. Natsui se je izogibal boja v parterju in je vse nasprotnike skušal vreči kar stoje. Na Dunaju se mu je najdlje — več ko 4 minute upiral naš Macarol, v Beogradu pa mu je zadal mnogo preglavic Zagrebčan Baršnik, ki mu je kljuboval 4 minute in 48 sekund. Naposled pa je seveda klonil tudi on, saj se prijemov izredno spretnega Japonca pravzaprav sploh ni mogoče obraniti.«

Simultanka na blazini se je torej končala s popolnim uspehom japonskega mojstra, upajmo pa, da bo prihodnjič, ko bodo naši judisti še napredovali, že malce drugače.

E. B.

Poljak Wojda
Bodoči svetovni prvak?

KLICAJ TEDNA

Te dni je slavil 80-letnico življenja in 64-letnico aktivnega telesnovzgojnega dela znani sabljaški delavec Rudolf Cvetko. Ob tej priložnosti so mu čestitale in ga obdarile vse telesnokulturne organizacije, pa tudi ljubljanski Mestni svet. To priznanje je bilo nedvomno zasluženo, kajti tako skromni in vztrajni športni delavci, kakršen je Rudolf Cvetko, so zares izjemno redki. Skoraj neverjetno je, kako tesno povezana s telesno kulturo je Cvetkova življenjska pot. Kot aktiven tekmovalec (leta 1912 je na olimpijskih igrah v Stockholmu osvojil srebrno kolajno, leto prej pa je bil evropski sabljaški prvak!), vzgojitelj in funkcionar (še zdaj je predsednik Sabljaške zveze Slovenije) je ogromno prispeval k razmahu in uveljavitvi te in mnogih drugih vej. Najpomembnejše pa je, da se ni nikoli zapiral v ozke strokovne okvire, marveč je imel zmeraj razumevanje za sodobni življenjski utrip; aktivno se je vključil v NOB in vsakokrat znal prisluhniti željam mladine.

80-letnica

Posnetek z Dunaja: Jugoslovan Macarol v boju z velemojstrom juda — Japoncem Natsuijem

IMPROVIZIRANA ROKOMETNA TRIBUNA TT

PRVAKI — ŠVEDI, NEMCI ALI ...

Letošnja mednarodna zimska rokometna sezona — razlikuje se od naše domače, ki je letna — je najbolj razgibana doslej. Rokomet po vsej Evropi in tudi izven njenih meja vzbuja vedno več pozornosti. To smo lahko opazili v soboto tudi v Ljubljani, kjer je občinstvo napolnilo veliko dvorano Gospodarskega razstavišča in z zanimanjem spremljalo tekmi Avstrija : Jugoslavija. Ob tej priložnosti smo naprosili predsednika Rokometne zveze Avstrije in člana mednarodne federacije STIPKOVICHA, odličnega avstrijskega vratarja DIGLASA, madžarskega mednarodnega sodnika MARTHO in naša rokometaša — vratarja JANDROKOVIČA ter strelca št. 1 KARADŽO za poseben razgovor o rokometnih aktualnostih.

Prvo vprašanje je zadevalo boj Avstrijcev in Jugoslovanov za vstop na svetovno prvenstvo. Avstrijci so prvo kvalifikacijsko tekmo izgubili doma s Švico, medtem ko si je jugoslovanska ekipa zagotovila pred povratnim srečanjem z Madžari v Tatabanyi štiri zadetke naskoka. Jugoslovani potujejo na Maždarsko že te dni (tekma bo v petek), Avstrijci pa imajo za priprave več časa, ker bo srečanje v Bazlu šele 8. januarja. Našo petorico smo torej vprašali, kdo bosta zmagovalca povratnih srečanj. Odgovori niso bili presenetljivi, kolikor seveda izključimo mnenje predsednika avstrijske zveze o avstrijski zmagi v Bazlu. Zanimiv je nadalje rahel pesimizem Madžarov na eni in optimizem Jugoslovanov na drugi strani. Odgovori v podrobnem:

S.: Avstrijci v Bazlu in Jugoslovani v Tatabanyi.

D.: Jugoslovani in Švicarji.

M.: Švica. Madžari bodo morda zmagali, toda štirih golov razlike ne bodo nadomestili. Dvorana v Tatabanyi sprejme le malo gledalcev in bo zato podpora občinstva lahko le malenkostna.

J.: Švica nedvomno. Mi pa bomo zmagali z golom razlike.

K.: Švica. O naši tekmi ne morem reči ničesar. Borili se bomo.

Za svetovno prvenstvo, ki bo od 1. do 12. marca 1961 v Zahodni Nemčiji, se je prijavilo 22 ekip. To je rekordna številka, kar priča o prodoru te igre. Japonci celo razmišljajo o tem, da bi rokomet leta 1964 uvrstili med olimpijske športe. Rekordno število prijav pa je prineslo s seboj nov problem: kvalifikacije.

Menda so si rokometni strokovnjaki povsod edini v tem, da je letošnji sistem kvalifikacij (teritorialno načelo) nepravičen. V finalu bo igralo 12 ekip. Neposredno so uvrstili vanj prireditelja (Nemčijo), dosedanje svetovne prvake Švede ter najoddaljenejše (Brazilijo, Japonsko in Islandijo). V skupini Španija – Portugalska – Francija je zmagovalec že Francija. V ostalih skupinah (Danska : Norveška, Avstrija : Švica, Jugoslavija : Madžarska, Češkoslovaška : Poljska, Romunija : SZ in Nizozemska – Belgija – Luksemburg) tekmovanje še ni končano. Naši anketiranci so se strinjali v tem, da skupine niso enakovredne. Tako sta Norveška in Poljska, ki sta bili na zadnjem svetovnem prvenstvu peta in šesta, dobili v predtekmovanju za nasprotnika Dansko in Češkoslovaško, ki ju bosta zanesljivo izločili, medtem ko bodo prišle v finale mnogo slabše ekipe (Francija, Belgija, Islandija). Prvič bodo nastopili v mednarodni areni sovjetski rokometaši. Jugoslovani in Madžari jim ne dajejo mnogo upanja za uspeh, medtem ko so Avstrijci bolj previdni in računajo s presenečenjem. Za preostala štiri mesta (Danska in Češkoslovaška sta že skoraj gotovo finalista) se je naša petorica odločila takole:

S.: Jugoslavija, Sovjetska zveza, Nizozemska in Avstrija.
D.: Jugoslavija, Sovjetska zveza(?) Nizozemska, Švica.
M.: Jugoslavija, Nizozemska in Švica.
M.: Jugoslavija, Romunija, Nizozemska in Švica.
K.: Jugoslavija(?), Romunija, Belgija, Švica.

Na svetovnem prvenstvu bo nastopila skupna nemška ekipa. O moči te kombinacije so mnenja deljena. Predsednik avstrijske zveze meni celo, da bi posamezni ekipi obeh Nemčij dosegli večji uspeh. Na vprašanje kdo bo novi svetovni prvak pa so bili odgovori naposled naslednji:

S.: Švedska ali Danska; morda celo Sovjetska zveza.
D.: Švedska.
M.: CSSR ali Švedska.
J.: Nemčija.
K.: Nemčija.

C.

NAJBOLJŠEMU SLOVENSKEMU ŠPORTNIKU PLAKETO BRANKA ZIHERLA

NOVA TERANOVA ZMAGA

Namiznoteniški igralec Teran, ki se je v Kranju znova odlično odrezal, je zmagal tudi v tej tedenski razvrstitvi najboljših slovenskih športnikov. Podrobni vrstni red:

1. **Teran** (Triglav) – namizni tenis 27, 2. **Stepančič** (Ljubljana) – judo 18, 3. **Žurman** (Maribor) – boks 14, 4. **Kern** (Ljubljana) – namizni tenis 11, 5. **Cadežova** (Mladost) – namizni tenis 10, 6. **Klopčič** (Odred) – sabljanje 7, 7. **Petračeva** (Fužinar) – namizni tenis 2 in 8. **Macarol** (Ljubljana) – judo 1 točko.

Moderna kompozicija: z ženske rokometne tekme Avstrija : Jugoslavija na GR

(Foto: Busić)

Z BOKSARJI MOSKOVSKE EKIPE »TRUDOVIE REZERVI«

„Zlata" na GR

Bantamska kategorija: Ob oglušujočem spodbujanju domačih gledalcev je Zamparini šinil iz svojega kota in začel poganjati Rusa po ringu. Grigorjev pa je ostal hladen in zvest svoji taktični zamisli, po kateri pušča nasprotnika napadati in zbira točke s hitrimi nasprotnimi udarci. Od časa do časa se je Italijanu sicer posrečilo zbegati nasprotnika, ki se je večkrat reševal tudi s clinchi, toda to so bili le kratkotrajni vložki. Ko je sovjetski boksar v zadnji rundi še celo prešel v napad in zadal nasprotniku več točnih udarcev, so bili sodniki ob bilanci skorajda enoglasni: štirje so prisodili zmago Grigorjevu, le eden pa je bil za neodločen izid.

Približno tako so vsi svetovni listi opisali finalni boksarski boj bantamske kategorije na letošnjih olimpijskih igrah v Rimu. Sovjetski zastopnik Oleg Grigorjev si je v tem srečanju priboril zlato olimpijsko kolajno. Prav ta Grigorjev pa te dni gostuje v Jugoslaviji in bo nastopil tudi v Ljubljani. Član moskovske ekipe »Trudovije rezervi« je, s katero se bodo izbrani jugoslov. boksarji srečali skupno trikrat.

Grigorjev bo na ljubljanskem GR stopil v ring stosedeminpetdesetič. Doslej je zmagal 132-krat, mnogokrat tudi s k. o. Ta 23-letni boksar dobro pozna tudi Jugoslovane, saj je na evropskem prvenstvu 1959 v Luzernu izločil Mitrovića.

In z Mitrovićem se je srečal tudi v prvem nastopu naših s sovjetsko ekipo »Trudovie rezervi« v nedeljo, 18. dec. v Beogradu. In spet so sodniki prisodili zmago olimpijskemu zmagovalcu. Sicer pa — zakaj tudi ne, saj je naposled eden najboljših amaterskih boksarjev sveta.

Pa samo še recite, da ring na GR ne bo sprejel zares imenitnega gosta ...

Tako zagrizeno sta se v rimskem finalu borila Italijan Zamparini in naš gost — sovjetski boksar Grigorjev

NOVINARJI NAPOVEDUJEJO 1, 0, 2

BREZ POSEBNIH PRESENEČENJ

Tekme italijanske in francoske nogometne lige nekaterim udeležencem »Športne napovedi« niso delale posebnih preglavic, čeprav so prvič prišle v poštev tudi vse tri rezerve, ker so nekaj tekem zaradi slabih vremenskih razmer morali odložiti.

ZMAGOVITI STOLPEC

1.	Inter : Juventus	1
2.	Roma : Milano	0
3.	Spal : Fiorentina	1
4.	Catania : Sampdoria	1
5.	Atalanta : Padova	odl.
6.	Lanerossi : Lazio	0
7.	Napoli : Bari	1
8.	Torino : Lecco	1
9.	Udinese : Bologna	odl.
10.	Nimes : Reims	odl.
11.	Sedan : Monaco	1
12.	Grenoble : Lyon	0
13.	Racing : Angers	1
14.	Nice : Valenciennes	1
15.	Le Havre : Toulouse	1

Vrstni red redakcij: **Polet 10, RTV Ljubljana 9, Večer 7, Delo, Slovenski Jadran, TT in Ljubljanski dnevnik po 6 zadetkov.**

Generalni vrstni red je ostal nespremenjen: **RTV Ljubljana 165, Ljubljanski dnevnik 154, TT 153, Delo 147, Polet 144, Slovenski Jadran 138 in Večer 134 zadetkov.**

Napovedi za naslednje kolo pa so take (stolpci pomenijo: I. – Delo, II. – Večer, III. – Slovenski Jadran, IV. – TT, V. – RTV Ljubljana, VI. – Ljubljanski dnevnik in VII. – Polet):

1.	Bari : Milano	2	1	0	0	1	1	0
2.	Lecco : Roma	2	0	0	1	1	1	2
3.	Bologna : Torino	1	1	0	1	1	1	1
4.	Fiorentina : Lanerossi	1	1	1	1	1	1	1
5.	Inter : Spal	1	1	0	1	1	1	1
6.	Juventus : Sampdoria	0	1	1	1	1	1	1
7.	Lazio : Catania	0	0	0	2	1	1	0
8.	Napoli : Atalanta	1	1	1	1	1	2	1
9.	Padova : Udinese	1	1	1	1	1	1	1
10.	Lyon : Racing	2	2	1	0	1	0	1
11.	Monaco : Lens	0	1	1	1	1	1	1
12.	Troyes . Nice	0	0	2	1	1	2	0
13.	Angers : Nancy	1	1	0	2	1	1	1
14.	Toulouse : Sedan	1	1	1	1	1	1	0
15.	Reim : Grenoble	1	1	2	1	1	1	1

KRATKO TODA NOVO

Svetovni rekorder na ovirah na 400 metrov iz Južne Afrike Potgieter, ki se je malo pred rimskimi igrami precej hudo pobil pri avtomobilski nezgodi v Zahodni Nemčiji, je zdaj spet toliko nared, da bo v sezoni, ki se v Južni Afriki pravkar začenja, že spet lahko startal. Za spremstvo dotja (in pozneje kajpak) si bo vzel svojo nemško zaročenko — četrto plasirano iz Rima v skoku v daljino: Renato Junker.

x x x

Telovadna zveza na Finskem slavi letos 60-letnico obstoja. V zvezi je včlanjenih 73.000 članov, ki so v dosedanjih 40 mednarodnih nastopih 26-krat zmagali.

x x x

V zadnjem poslovnem letu so pri športni stavi v Italiji obračunali nič manj ko 40 milijard in 150 milijonov lir dohodkov. To so vrtoglave številke: država je pobrala okrog 13 milijard lir davkov, približno 11 milijard lir pa je šlo v prid športnih organizacij in za podporo olimpijskim prireditelju. Celih 16 milijard lir pa so raznesli srečni dobitniki ...

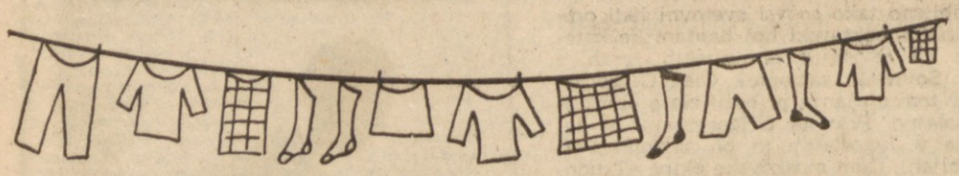

Tovarna nogavic in drobne konfekcije

PRAKTIČNE IN EKONOMIČNE SO KAKOVOSTNE »PODRAVKA« JUHE

55 DIN

PODVOJILI SMO MOŽNOSTI PRIDOBIVANJA NAGRAD

in prinašamo svoj domači detergent v dveh velikostih

V vsakem zavitku našega domačega detergenta, ki stane le 55 odnosno le 45 din in je torej najcenejši pralni detergent, je:
ALI OŠTEVILČENA SLIKA KAKOR DOSLEJ
ALI SLIKA METULJA S ČRKO
ALI PA SLIKA IZ SERIJE CVETLIC

Če sestavite s slikami, opremljenimi s črkami, stavek: »ALBUS« DOMAČI DETERGENT, dobite prav tako GLAVNO NAGRADO.

Obstoji pa še ena možnost pridobitve nagrade za deklice – bodoče gospodinje. To nagrado pa prejmete, če najdete v zavitku sliko iz serije cvetic.

Vse slike odnosno točke odpošljite tovarni »Albus« v Novi Sad. Naslov odpošiljatelja je treba napisati točno s tiskanimi črkami, zaradi sigurnosti odpreme nagrad. V vsakem »TT« bomo objavili imena nagrajencev, ki so v preteklem tednu prejeli lepe nagrade, torej nagrajencev tovarne »Albus«.

SEZNAM DOBITNIKOV GLAVNIH NAGRAD

Hapušek Regina, Ljubljana, Židovska 16; Jurinec Frančiška, Bolehnečici 22, Videm ob Ščavnici; Petrena Jožefa, Moškanjci 30, Moškanjci pri Ptuju; Kolenc Marija, Rečica ob Paki 42, Šmartno ob Paki; Gal Marija, Lešnica 13, Otočec, Novo mesto; Flišek Štefka, Zagorje ob Savi 56, Dol. vas 56; Berlec Ivanka, Zg. Tuhinj 51, Šmartno pri Kamniku; Gradišar Mihaela, Črnuče 18/a, Črnuče pri Ljubljani; Golun Antonija, Hajdoše 78, Hajdina pri Ptuju; Matjašič Rudi, Gradižka 26, Pesnica pri Mariboru; Zmijanac Slavko, Tržič, Partizanska 11; Marija Rot, Ceršak 68, Šentilj v Slov. Goricah; Ana Smergut, Zagrad 90, Celje; Tekovc Marija, Dolenjske Toplice 24, Slovenija; Frelih Milka, Gorenja Dobrava 18, Gorenja vas nad Škofjo Loko; Gider Marija, Rankovci 52, Tišina; Domjan Marija, Livold 60, Kočevje; Smadič Andrej, Rakičan 114, Murska Sobota; Pajžlar Jožica, Petanjci 50, Tišina.

PRIHODNJIČ STE VERJETNO NA VRSTI VI!

Danes bi Carusa rešili

Vse, kar je ostalo za njim, je slava, njegovega zlatega glasu, ki je omamljal svet, ni več. Gramofonske plošče njegovega nedosežnega čara niso mogle ohraniti. Slaboten odsev spominja v svoji nepopolnosti na stekleno krsto v Neaplju, kjer leži – kakor je sam želel – balzamiran, oblečen v frak in lakaste čevlje na škrlatnem žametu in nudi svetu malce grozljiv pogled na mrtvo faraonsko veličino.

Dr. Noah D. Fabricant SLAVNI PACIENTI

Umrl je, star 48 let, 2. avgusta 1921. O vzroku smrti so marsikaj ugibali. 11. decembra se je veliki pevec zgrudil med predstavo. Kri se mu je ulila iž ust. Odtlej je svet prepričan, da je bil ta udor krvi prvi znak raka. Tudi film »Veliki Caruso« ohranja to verzijo. V resnici pa so medicinski izvidi pokazali, da je bilo s Carusovo boleznijo in smrtjo čisto drugače.

O zdravju ni žilavi Caruso, ki se je rodil 27. februarja 1873 v Neaplju kot sin revnega mehanika, nikdar poprej tožil. Bil je verižni kadilec, in sicer je kadil egiptovske cigarete. Jedel ni preveč. Zvečer pred nastopom je po navadi popil pol steklenice v vodi raztopljenega magnezija. Opolnoči je legel. Natanko ob devetih zjutraj mu je sluga pripravil kopel z zdravilnimi zelišči in parni inhalator.

Tako je bilo dolga leta – vse do usodnega 11. decembra 1913 v newyorški Metropolitanski operi. Caruso je pel v »Ljubavnem napoju« razposajenega kmečkega fanta in spet se je zbralo vse, kar je imelo v New Yorku ime in denar, da bi slišalo največjega pevca na svetu, njegov »zlati« glas. Toda medtem ko so se predajali omami tega glasu, nihče ni niti slutil, kakšna tragedija poklica in slave se je začela na odru. »Nikar ne nastopite,« ga je bil zaprosil njegov sluga Martino, »odpovejte!« Toda Caruso ni še nikdar odpovedal predstave in tudi tokrat je odgovoril: »Ljudje so prišli, da bi me slišali. Bo že šlo.« In res. Pel je kot zmeraj. Toda potem, sredi velike arije, je pevca zgrabil tak dušeč kašelj, da je moral loviti sapo. Spustil se je na stol in kašljal v robec in ko je slednjič odmaknil robec, je okamenela publika videla, da je bil robec krvav in da je kri še kar naprej vrela iz pevčevih ust.

Šele zdaj, ko je padla zavesa, se je 1.200-glava množica sprostila iz otrplosti paničnega strahu. Idol umira! Ljudje so planili s stolov in kot ponoreli kričali: »Zdravnik! Zdravnik!« Bila je prava panika. In naslednje jutro je vedel ves svet, da se je Carusu udrla kri.

Toda nekaj dni kasneje se je svet že pomiril. Caruso je naglo okreval. Nič resnega ni bilo. Pljuča so bila v redu, glas je zvenel čisto in jasno kot zmeraj. Leta 1918 se je 45-letni pevec oženil s 23 let staro Američanko Dorothy Benjamin. »Doro«, kakor jo je imenoval, je kasneje zapisala v Carusovi biografiji: »Enrico ni nikdar pel v kopalnici. Potem ko je pol ure inhaliral, je prislonil na okno ogledalo in široko odprl usta. Nato je potisnil globoko v žrelo zobozdravniško ogledalce in si natanko ogledal glasilke. Če so se mu zdele preveč pordele, jih je pomazal s posebno raztopino. Nos in grlo sta bila stalno pod nadzorstvom dr. Holbrooka Curtisa. Znamenite Carusove glasilke pa je Enrico vselej sam negoval.«

Septembra 1919 je Caruso podpisal pogodbo za sezono v operi v Mexico Cityju. Dali so mu najvišji honorar, kar jih je kak pevec dobil: 15.000 dolarjev za nastop! Tisti čas je njegova žena pričakovala dete. Tako ni mogla z njim. Že več let je tožil, da ga boli glava. V Mexico Cityju pa so postale bolečine v glavi neznosne. 26. septembra 1919 je pisal svoji ženi: »Moja ljuba Doro, kakšen dan je bil to! Celo obe Tvoji brzojavki mi nista mogli olajšati bolečin. To je strašno! Ne vem, kaj naj storim! Bojim se, da se mi bo kaj pripetilo, zakaj bolečine so prehude. Pomisli: ponoči se mi je zahotelo, da bi zarezal v grlo in spustil kri! Ne vem, ali je te hude bolečine pripisati vremenu ali pa sem še zmeraj tako zdelan od vožnje z vlakom. Še nikdar ni bilo tako hudo kot tokrat. Bolečina v tilniku me muči brez prestanka. Nobeno zdravilno sredstvo ni dovolj močno.«

Poklicna bolezen pevcev je vnetje grla. To je njihova mora. Če poje pevec z vnetim grlom, tedaj si ne poslabša samo bolezenskega stanja, ampak si utegne celo vsiliti nenaravno tehniko. To pa utegne spet pripeljati do razdejanja celotnega glasovnega sistema.

Tudi strah lahko škoduje pevcu: dihal bo v nenaravnem ritmu in si prenapel glasilke. Spričo tega je Carusovo bojazen lahko razumeti, o kateri je 9. oktobra 1919 pisal ženi: »Sinoči nisem na vaji spravil iz sebe niti glasu. Preden sem se danes zjutraj oblekel, sem si preiskal glasilke. Bile so močno pordele. Lahko si predstavljaš, kako živčen sem.«

Konec oktobra se je Caruso, utrujen in izčrpan, vrnil v New York. Prehlad dihalnih organov se je razširil v prsi. In še zmeraj ga je mučil glavobol. Naposled je sklenil poklicati zdravnika. Sposobnosti tega zdravnika, dr. H., pa so bile po mnenju Carusove žene zelo dvomljive: »Leto poprej sem videla, kako smešne metode je uporabljal proti Enricovemu glavobolu. Položil je mojega moža na kovinsko mizo, mu naložil cinkove plošče na želodec, nanje pa še vreče s peskom. Cinkove plošče so bile pod električno napetostjo in vibriranje vreč naj bi bilo nekaka super masaža. Zdravnik je upal, da mu bo s to shujševalno kuro odpravil glavobol. Potem je vtaknil Enrica v električno kabino in ga ‚dehidriral'. Ko je bilo vse mimo, je res shujšal za več funtov. Toda brž ko se je vrnil domov in popil spet mnogo vode, se je takoj zredil. Ko je bilo pričakovati, glavobol ni ponehal.«

V začetku decembra se je Caruso na sprehodu prehladil. Med vožnjo ga je mrazilo. Namesto, da bi šel domov, je trmoglavil in obiskal zdravnika. Dr. H. se je lotil prehlada z isto metodo kot poprej glavobola. Po dehidraciji so se pevcu pore razširile in tak, še ves razgret, se je vrnil na zimski zrak. Še isti večer je tožil, da čuti topo bolečino v levi polovici prsi in je začel kašljati. Za naslednji teden je bila predvidena vloga Leoncavallovega Bajazza in čeprav je bil kašelj vsak dan hujši, je Caruso vztrajal, da bo pel. Sredi predstave se mu je pri visokem A pretrgal glas. Caruso se je opotekel v kulise. Zavesa je padla. Predstavo so prekinili. Tri dni kasneje je Caruso nastopil v »Ljubavnem napoju« na brooklinški glasbeni akademiji. Njegov zdravnik mu je nastop dovolil. Carusova žena je pred predstavo opazila, kako se je voda, s katero si je splaknil usta, najprej svetlordeče in nato temnordeče obarvala. Med prvo arijo so najbližji opazili svetlordeč krvni madež na njegovi beli srajci. Odrski delavec mu je skozi kulise ponudil robec. Caruso ga je vzel, si obrisal ustnice in pel dalje. Dati so mu morali še več robcev in ko je arijo odpel do konca, so predstavo prekinili. Zdravnik je izjavil, da mu je »počila majhna vena v jezikovem korenu.«

21. decembra naj bi Caruso vnovič pel. Toda že zjutraj se je počutil tako slabo, da je Carusova žena sama poslala po dr. H., ki je zagotovil, da bo pevec, kot predvideno, na božični večer lahko nastopili, če bo le tri dni počival. To naj bi bil Carusov poslednji nastop v njegovi dolgoletni karieri – bleščeči karieri! Saj je nastopil 607-krat samo v Metropolitanki v New Yorku!

Zjutraj tega 24. decembra se je Caruso kot običajno kopal. Iznenada pa je kriknil. Od bolečin je bil kot iz uma. Morali so ga prenesti v posteljo. Poklicali so znanega newyorškega internista dr. Evan-

Enrico Caruso: lastna karikatura. Caruso je bil strasten karikaturist. Leta 1906 je izdal celo knjigo svojih karikatur. Dolgo je samo v lastno zabavo, brez plačila, risal po eno karikaturo na dan za neki časopis

sa. Njegova diagnoza: akutno vnetje prsne mrene, nevarnost pljučnice. Drugo jutro so prišli na posvet še trije zdravniki. Ugotovili so, da se je vnetju prsne mrene medtem že pridružila pljučnica. Tri dni kasneje, tako poroča Carusova žena, je postal Enricov obraz mahoma pepelnato siv. Hlastal je za zrakom. Obraz mu je pomodrel. Podoba je bila, da se bo zadušil. Čisto slučajno je prišel tedaj v sobo eden od zdravnikov, dr. Stella. Naglo je vzel iglo in mu iz hrbta izsesal tekočino, da bi mu olajšal dihanje. Zdravniki so se slednjič zaradi nevarnosti zadušitve odločili za operacijo.

Toda že 12. februarja 1921 so morali operacijo ponoviti. Tokrat so mu odvzeli del rebra. Bolnikovo stanje je bilo naslednjih deset dni zelo kritično. Pokazalo se je, da nastaja med kolkom in rebrom globok ognojek (absces). Tvor so mu prerezali. Naslednji teden je nastal nov tvor – in tako dalje, vsega pet. Dobil je dve transfuziji krvi.

S privolitvijo zdravnikov se je Caruso z družino 21. maja 1921 vkrcal na ladjo in odpotoval v Italijo na okrevanje. Pred odhodom je plačal še zadnji račun za rentgenski pregled. Rentgenolog mu je pokazal negative. Caruso je zagledal defektno rebro. Bil je ves iz sebe. Nič čudnega, zakaj tiste čase so mislili, da pomeni to prav toliko, kot izguba glasu. Globoko prizadet se je pevec vrnil v hotel. Tam je dejal svojemu pianistu: »Not nama ni treba pospraviti v kovčke. Nikdar več ne bom mogel peti.« Tako je bilo Carusovo slovo od ZDA.

V Italiji se mu je zdravstveno stanje kmalu izboljšalo. Družina se je naselila v prijaznem hotelu v Sorrentu, počivala in plavala v neapeljskem zalivu. Caruso se je spet zredil in nekega dne je celo pel. Zgodilo se je mimogrede, ko mu je neki pobič sam od sebe zapel.

Nekega popoldne se je gospa Caruso vrnila s plaže in našla svojega moža v družbi nekega starega zdravnika. Ta zdravnik je zdravil Carusovo mater med njeno poslednjo boleznijo. Zdaj je s sondo Carusu pravkar preiskoval še nezaceljeni delček rane po zadnji operaciji. Naslednje jutro je imel pevec 38,5 vročine. Poklicali so dva zdravnika iz Rima: kirurga Raffaela Bastianellija in internista Giuseppa Bastianellija. Oba sta bila docenta na Šoli za medicino v Rimu. Oba sta bila poročena z Američankama. Gospa Caruso je bila vesela, da jima je lahko zgodovino moževe bolezni povedala v svoji materinščini.

»Eden od Bastianellijev,« je zapisala Dorothy Caruso, »mi je rekel: ‚Nikar ne skrbite, madame – vašemu možu morava odstraniti ledvico... Na operacijo pa mora v Rim, na kliniko'...« Zdravnika sta ugotovila ognojek v ledvici, ki pa bi se utegnil razširiti, zato se jima je zdelo najbolje, da odstranita ves organ.

31. julija je Caruso po skrbnih pripravah z ladjo pripotoval v Neapelj, svoje rojstno mesto. Od tod naj bi se peljal z vlakom v Rim. Toda svojega rojstnega mesta ni več zapustil.

Navsezgodaj 1. avgusta so ga napadle silne bolečine. Stanje je bilo kritično. Zaradi praznika je bilo težko najti zdravnika. Prišel je šele čez nekaj ur. Da bi mu bolečine olajšal, je dal bolniku najprej neko pomirjevalno sredstvo, nakar je poklical še druge zdravnike na posvet. Skupaj so ugotovili: podpreponski ognojek, kompliciran z vnetjem trebušne prepone. Operacijo so odsvetovali. Kasneje je Carusova žena zagrenjeno zapisala o teh modnih napolitanskih zdravnikih: »Slava pacienta in njegov primer sta jih tako oplašila, da niso tvegali odgovornosti za posledice nujne operacije.« Navsezgodaj 2. avgusta 1921 je Enrico Caruso umrl.

Nikjer ni zapisano, da bi zdravniki opravili avtopsijo (mrliški ogled).

Danes, 40 let kasneje, je po najnovejših izsledkih medicine verjetno, da je imel Caruso prvotno – pljučnico. Tej so nato sledili: gnojna sokrvica v pljučih, številni manjši ognojki v tkivu in mišicah desne prsne polovice, podpreponski ognojek, ledvični ognojek in v zadnjem stadiju bolezni splošno vnetje trebušne predpone.

Če naj se medicina iz Carusovega trpljenja karkoli nauči, potem pač to: slavne osebnosti iščejo pomoči navadno pri modnih zdravnikih. Modni zdravniki pa niso zmeraj tudi zelo sposobni. Tako se torej lahko pripeti, da bolniki niso deležni pravilne zdravniške oskrbe.

Pošteno pa je treba tudi povedati Carusovim zdravnikom v prid, da so imeli opravka s prav trdovratno infekcijsko boleznijo. Vrhu tega so se gnojna legla skoncentrirala v coni, kjer bi ustrezajočo drenažo (ocevljenje) s kirurškimi sredstvi le stežka dosegli.

Če bi Caruso **danes** živel, bi antibiotiki in sulfamidi prvotno infekcijo pozdravili v pičlem tednu dni. In še mnogo let bi ljudje po vsem svetu lahko poslušali njegov zlati glas. Žal, žal...

Prihodnjič:
ADOLF HITLER

Nekaj tednov pred svojo smrtjo: 48-letni Enrico Caruso s hčerko in ženo Dorothy

»Neznanci« v Kazinu Campione

NAJBOLJ NENAVADEN ROP V ZGODOVINI MALEGA MESTA

Antonio Riccoboni, upravnik in glavni blagajnik igralnice v mestecu Campione, pričenja svoj delovni dan vsak dan ob osmih zvečer. Vitek, eleganten, srednje velik mož ima poleg glavne dolžnosti, da dnevno obračuna dobiček igralnice, tudi dokaj neprijetno dolžnost. Obiskovalcem igralnice, ki jih pozna in so slučajno v igri izgubili, mora namreč seči »pod pazduho«, se pravi, v varstvo vzame njihovo zlatnino in nakit ter jim kreditira, da lahko še naprej igrajo. V primerih pa, ko obiskovalci zaigrajo ves denar pa mu niso znani, jih diskretno povabi, da zapuste igralnico. Povratek domov plača igralnica. Toda kdorkoli tako potuje, se nemudoma znajde na črni listi igralnice.

Neko soboto v septembru je bila igralnica nabito polna...

Mestece Campione je italijanska enklava na ozemlju Švice. Tu, ob Luganskem jezeru, so Italijani postavili igralnico, ki je deležna neobičajno velikega obiska. V njej igrajo Italijani, Švicarji, Francozi in turisti iz vsega sveta. Čeprav pobere 75% dohodkov občina Campione, še vedno ostane več kot dovolj za družbo, ki upravlja igralnico.

Igralnica je moderna zgradba na bregu Luganskega jezera. Ni posebno velika, toda z dvema vhodoma, enim s ceste in drugim z jezerske strani. Na jezerski strani je tudi restavracija, skozi katero se pride v veliko jedilnico, nato pa po posebnem hodniku do blagajne in sobice, kjer neki človek daje vse potrebne informacije.

Če vstopiš s ceste, je levo od vhoda garderoba, potem se po nekaj stopnicah povzpneš v nekakšno predsobo, nato do blagajne, kjer si pridobiš vstopnico za v igralnico. Nato se vrneš po stopnicah, da lahko prideš v igralnico. Med prostorom, kjer je blagajna, in predsobo je soba centralnega sekretariata. In prav tu ima svoje delovno mesto Antonio Riccoboni.

Tisto soboto, ko se je zgodil najbolj nenavaden rop v zgodovini kriminalistike, je bila igralnica polna kot že dolgo ne. Družba, ki upravlja igralnico, pošilja 3-krat na dan pulmane v Milano, da bi olajšala potovanje v Campione. Ob sobotah, nedeljah in praznikih potrebuje družba še pet avtobusov, da zmore naval v igralnico.

Jedilnica je bila skoraj prazna, kajti pravkar so igrali tako imenovano »serijo«. Na vseh mizah, kjer so igrali ruleto, so se pojavljale vedno iste številke 17 in 24. In ljudje so se drenjali okoli teh miz kakor čebele okoli matice.

Prevzeto so igralci opazovali igro in bele krogle in tisti, ki je končal svoj sprehod pred igralnico, si je lahko mislil, da je igralnica prazna, kajti tako tiho so bili vsi prisotni; bilo pa jih je več kot sto. Tako jih je pritegnila igra.

Riccoboni, človek med 50. in 55. letom, bivši oficir, razen tega pa nenavadno pogumen človek, je končal svoj vsakodnevni obračun ob 21.50.

»SITI«, taka je kratica družbe, je obvezana, da mora 36-krat na leto, se pravi vsakih deset dni, plačati svoje obveznosti občini.

Ob 21.50 je bil denar, v paketkih s po 10.000-lirskimi bankovci, spravljen v zeleni blagajni. V drugi, rjavi blagajni, pa je bilo spravljenih 836.000 švicarskih frankov, razne druge valute in 150 zlatnikov. Te zlatnike je dala kovati igralnica, da bi jih razdeljevala na plesni večer, ki je bil napovedan za prihodnje dni.

Riccoboni je obe blagajni zaklenil z varnostnim ključem in odšel v sosednji toaletni prostor. Tam si je umil roke in skrtačil lase ter fine brčice, nato pa se je odpravil v restavracijo kasina večerjat.

Ura je 22.15. Riccoboni je vstopil v restavracijo ter se tukaj sešel s svojim sinom, ki je prispel iz Milana obiskat očeta. Oba sta zadovoljno večerjala ter se ob steklenici vina zatopila v pogovor.

Ob 23. uri je bil Riccoboni spet v svoji sobi. Ponovno je odprl obe blagajni, da se je še enkrat prepričal, če je vse v redu. Vse je bilo v najlepšem redu in glavni blagajnik si je pripravil časopis, da bi si krajšal čas do zaključka igralnega časa.

Ob 23.20 se je pred igralnico ustavil velik, siv avtomobil, in to pri vhodu ob cesti. Vratar je skočil k avtomobilu in odprl vrata. Trije gospodje med 30. in 40. letom, so izstopili. Prihitela je garderoberka, toda ker so bili vsi trije brez plaščev in klobukov — večer je bil topel — ni bilo s poslom nič. Eden od trojice ji je vrgel kovanec v vrednosti enega franka in garderoberka ga je spretno vjela ter se zahvalila z obveznim »grazie, signore!«

Počasi so trije moški stopali navzgor po stopnicah, ki ločijo vhod od prostorov igralnice. Kazalo je, da se jim nikamor ne mudi. Stopali so po hodniku in se že obračali proti blagajni. Tako so vsaj mislili posli, ki so stali v hodniku.

Toda namesto k blagajni so se možje napotili naravnost proti sobi gospoda Riccobonija.

Riccoboni, ki je navajen sprejemati obiske »skrahiranih« igralcev-gostov, ker so taki obiski dokaj pogostni, se je smehljajoč dvignil s svojega fotelja in jim stopil naproti. Mislil je, da dva moža — tretji ni vstopil v sobo, ampak v telefonsko govorilnico — pozna. Toda ni in ni se mogel spomniti njunih imen. To mu je bilo zelo neprijetno, saj daleč naokrog slovi zaradi svojega briljantnega spomina imen svojih gostov.

»Želite?« je prijazno vprašal, toda že sta bili vanj naperjeni dve pištoli. »Tiho bodi!« je dejal en od moških, »sicer je po tebi. Pa tudi tvoji ženi in sinu so štete ure!«

Gangster je govoril poudarjeno neapeljsko narečje, toda ni bil od tam doma, vse preveč naučeno je govoril, kakor na odru. Medtem je drugi potegnil iz žepa velik obliž ter ga prilepil Riccoboniju čez usta in nos. Drugi obliž pa mu je prilepil preko oči. Z vrvjo sta mu zvezala roke in noge ter razen tega še privezala na stol. Šele ko je bilo to opravljeno, so se odprla vrata in tretji moški je vstopil. Iz tega sklepa policija, da je ta človek poznal Riccobonija, ker se je pojavil šele takrat, ko ga Riccoboni ni mogel več videti.

Ob 23,25 so zaklenili vrata s ključem, ki je bil v ključavnici z notranje strani. Oba ključa za odpiranje blagajn so vzeli iz Riccobonijevega žepa ter takoj odprli blagajni.

Ura je 23.30. To je čas, ob katerem običajno prihaja šef personale Jacques Lantin k vsakodnevni rutinski konferenci k Riccoboniju. In kot vsak večer, je tudi nocoj točno na sekundo potrkal na vrata. In od znotraj mu je odgovoril kultiviran, miren glas: »Samo trenutek, prosim!«

Monsieur Lantin je sicer Francoz, toda že 30 let živi v Italiji ter je poročen z eno od hčera Pietra Nennija, italijanskega prvaka socialistov. Kot rojen Italijan pozna vse odtenke dialektov. Kakor je kasneje pripovedoval Lantin, je bil tisti »Samo trenutek, prosim« izgovorjen v najčistejšem beneškem dialektu in niti trenutek ni dvomil, da to ni Riccobonijev glas; Riccoboni je sicer doma iz okolice Padove, toda če je dobre volje, rad nekoliko pretirava v svojem beneškem dialektu.

Tako si je torej monsieur Lantin pač mislil, da ima Riccoboni v sobi »skrahiranega« gosta, ki je izgubil ves denar ter sedaj z njim razpravlja. Iz šefove sobe ni prodrl niti najmanjši šum. Diskretnost, si je mislil monsieur Lantin, ter se v predsobi usedel na stol in se zatopil v neko športno poročilo.

Ob 23.40 so se vrata odprla in trije resni možje so zapustili sobo. Celo odzdravili so na Lantinov pozdrav s prijaznim naklonom glav. Lantin je zložil svoj časopis ter se namenil v sobo glavnega blagajnika. Tedaj pa je videl, kako je tretji, ki je pravkar prišel iz sobe, potegnil iz žepa ključ in z njim zaklenil vrata.

»Zmotili ste se, spoštovani gospod,« je vljudno dejal Lantin, toda nihče mu ni odgovoril. Mirno in tiho, kakor možje, ki so ugodno opravili kupčijo, so trije moški zapustili predsobo, prečkali hodnik ter stopili proti prednjemu vhodu. Zunaj so vstopili v avtomobil — neugotovljene številke in tipa — in že jih ni bilo več.

23.42. Lantin je zagnal krik in vik, vdrli so vrata in našli Roccobonija zvezanega, z obližem prelepljenega in na pol nezavestnega na stolu. V manj kot eni minuti je bila zgradba igralnice zaprta, prav tako pa bližnja švicarska meja. Vsi obiskovalci so se morali legitimirati in dovoliti telesni pregled. Pet minut kasneje je bil v Campione in vsej okolici velik preplah. Švicarska policija je prihitela na pomoč karabinjerjem, po jezeru pa so tipali dolgi prsti žarometov. Nič. Gangsterjev ni, kakor da so se vdrli v zemljo.

Pri vsem tem pa so jih videli Vratar ob vhodu na cesti, pa drugi ob vhodu z jezerske strani, garderoberka, posli v hodniku in šef Jacques Lantin. On in Riccoboni sta jih slišala celo govoriti. Povrh vsega pa možje niso imeli niti mask niti brad ali temnih očal.

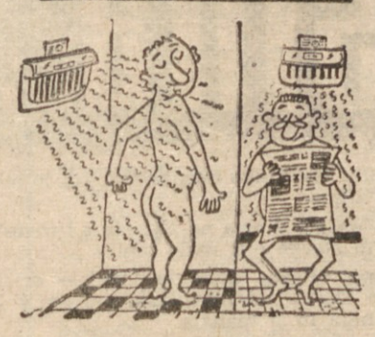
Še manj: niti niso bili maskirani v grbavce niti preoblečeni v ženske. In v stavbi ni bilo tiste mistične polteme, pač pa je vsa zgradba žarela v popolni razsvetljavi. In kljub temu so gangsterji izginili, kakor da bi se spremenili v zrak.

Oblasti imajo samo še eno upanje.

V plenu 836.000 frankov so bili povezani bankovci po 1000 frankov. In nič kaj lahko ni zamenjati tak bankovec. Če pa se gangsterjem posreči tudi to, potem bo primer »Campione« našel v zgodovini zločinov dostojno mesto kot »najboljši rop«.

Tako torej lahko zaključimo, da je življenje večkrat bolj napeto in bolj zanimivo kot še tako napeta kriminalka izpod peresa stare in slavne Agathe Christie.

Te se pripeti samo...

... v ZDA: *Po predvidevanju strokovnjaka za energetiko Charlesa Wallacea se bomo mogoče že čez pet let »na suho« tuširali. Ultrazvočni valovi bodo v kopalnih kabinah neopazno očistili kožo vse nesnage, hkrati pa bo tudi sušenje postalo povsem nepotrebno.*

... v Avstraliji: *Neki rejec ovac je pri striženju svojih lepotic odkril v volni posebno poraščene ovce gnezdo z tremi mladimi škorci. Pustil je ovco neostriženo.*

... v Rimu: *Angleža Raya Tamblyna in pet Američanov je aretirala rimska policija, ker so hodili po mestu v togah in z lovorjevimi venci na glavah. Poučili so jih, da bi morali imeti za nošenje tog posebno dovoljenje policije.*

MOŽ, KI NI BIL

SKRIVNOSTNI UTOPLJENEC NA MORSKI OBALI PRI CEUTI

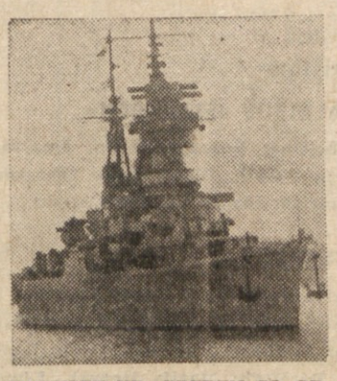
Ceuta je majhno špansko pristanišče—utrdba na maroški obali, kjer po malem ribarijo, trgujejo, počivajo v senci, če pa je treba, se gredo še malo vohunstva in tihotapstva s cigaretami, avtomobili, zlatom in valuto pa tudi z orožjem. Vendar je vse to nekam tiho, skrito pred vročim soncem in radovednimi očmi, zavarovano pred hrupom in zatopljeno v svoj poslovno-lenobni mir. Celo ladje ga ne nadlegujejo in se raje ustavljajo na oni strani preliva, v Gibraltarju. Toda 25. avgusta je zgodaj zjutraj za utrujene ribiče in tihotapce ter polenjene trgovce in uradnike okrog desete, porušil to lenobno idiliko utopljenec, ali bolje, njegova mornariška izkaznica. Pristaniške oblasti si sicer kljub generalissimusu Francu v admiralski uniformi, ki je strogo gledal s stene, niso mogle z njo veliko pomagati. Črke so bile čudne, nič kaj preveč latinske. Pomoč so poklicali z one strani preliva, iz Španije. Pa so prebrali:

»Aleksander Sergejević Tegar, številka B 282290, poročnik mornariškega topništva, rojen v Moskvi, star 27 let, neporočen...« Ni bilo veliko, pa vendar dovolj za zadrego, za najrazličnejša ugibanja in divjo skrivnost.

Toda ribiča, ki sta s svojim čolnom našla truplo nedaleč od obale, sta že za kozarček vina zelo gostobesedno pripovedovala o svojem nenavadnem odkritju, za katerega se je nenadoma začelo zanimati toliko ljudi, da tudi oblasti niso mogle skopariti z besedami. In tako so poklicni in amaterski radovedneži lahko zvedeli še za ostale podrobnosti:

Ko sta ga ribiča našla, je bil mož sicer mrtev, toda nikakor ne mrzel in otrpel, tako da je od smrti preteklo največ pol ure. Plaval je na posebnem mornariškem rešilnem pasu, tako da mu je bila glava vsaj trideset centimetrov nad vodo. Morje je bilo mirno. Za pasom je imel dve raketi, s katerima bi lahko poklical na pomoč. Pri sebi je imel tudi nedotaknjeno stekleničko pitne vode. Oblečen je bil v nekoliko svojevrstno mornariško uniformo, za katero so kasneje ugotovili, da jo nosijo sovjetski mornarji. Pljuča je imel polna morske vode in vzrok smrti je bil nedvomen: utopitev. Sovjetski mornar v španskih vodah, utopljen, čeprav je imel rešilni pas in rakete za klic na pomoč! Dovolj gradiva za najrazličnejše špekulacije pa tudi za obujanje spominov.

Zelo veliko ljudi po vsej Evropi pa tudi drugod po svetu namreč še vedno zelo dobro pomni zgodbo o nekem drugem utopljencu, ki so ga pred 17. leti, 30. aprila 1943. leta, našli andaluzijski ribiči na oni strani preliva. Tudi tisti je bil v uniformi — angleški. Tudi on je imel s seboj listine, kjer je pisalo, da je utopljenec bil še pred nekaj dnevi major angleške mornarice Martin. S seboj je imel tudi zapečateno aktovko z raznimi listinami in tremi pismi, ki so jih podpisali admiral Cunningham, general Alexander in lord Louis Mountbatten. Fotokopije teh pisem, iz katerih so strokovnjaki lahko razbrali, da pripravljajo Angleži invazijo v Grčijo in ne Sicilijo, so prišle v roke celo Hitlerju. Podrobnosti zgodbe poznamo precej dobro tudi pri nas, saj še ni dolgo tega, kar je o tem pripovedoval angleški film »Mož, ki ga ni bilo« pa tudi številni članki v časopisju. Hitler tedaj kljub vsemu preverjanju ni hotel ali pa ni mogel odkriti, da je šlo le za angleško vojno zvijačo, da majorja Martina nikdar ni bilo in da so Angleži hoteli, da pridejo tista tri pisma v nemške roke. Nasedel je: ukazal je premike svojih čet, rešil tako na desettisoče življenj zavezniških (in nemških) vojakov in omogočil, da so celo mogoče za več mesecev hitreje napravili konec Hitlerjevi krvavi pustolovščini, ki jo vsi poznamo kot drugo svetovno vojno.

TRIDESET UR, PREDEN SO ODKRILI UTOPLJENCA, JE PLULA V BLIŽINI SOVJETSKA KRIŽARKA TIPA »SVERDLOV«

Ta naravnost divje neverjetna zgodba je seveda samo podžgala domišljijo vseh mogočih ugotovitev o vzrokih smrti in opravkih sovjetskega mornariškega častnika v španskih vodah. Dezerter, vohun, ponesrečenec? Potem so celo iz nekih »najbolj zanesljivih virov« zvedeli, da so tod mimo tiste dni plule sovjetske vojne ladje. To da ko so že z vso natančnostjo zgradili vse te teorije, so nenadoma podvomili: kaj pa, če sploh ne gre za sovjetskega mornarja in gre mogoče še enkrat za »moža, ki ga ni bilo«.

Odgovor na zadnja vprašanja je prišel povsem nepričakovano, potem ko je truplo utopljenca že skoraj tri mesece počivalo v neposvečenem kotu katoliškega španskega pokopališča. In tokrat za spremembo iz res zanesljivih virov. Sovjetska ambasada v Parizu je zagotovila, da gre zares za njenega državljana in zahtevala, da dovolijo prevoz njegovega trupla v Sovjetsko zvezo. Tako nesrečni poročnik že potuje v svojem težkem svinčenem kovčku z sovjetsko ladjo na zadnjo pot v svojo domovino.

Sedaj je vsaj eno gotovo: bil je to mož, »ki je res bil«. Toda vsa druga pojasnila je sovjetska ambasada zamolčala in tako pustila še eno skrivnost, ki bi jo naj razvozlala prihodnost.

TRI MESECE PO DOGODKU JE ŠEST MORNARJEV ODNESLO KRSTO Z OSTANKI ALEKSANDRA SERGEJEVIČA TEGARJA NA RUSKI TANKER »NOVOSK«

z vseh vetrov

BOJ ZA SUŽNJO

Zaradi lepe, črnooke Loule je nedavno izgubilo življenje troje ljudi — dva jemenska vojaka in neki državljan Saudove Arabije — začel pa se je celo precej oster diplomatski spor med tema dvema prednjeazijskima državama. Prizorišče te nemajhne drame je bila Sana, jemenska prestolnica.

Tam so trije vojaki osebne garde princa-prestolonaslednika Mohameda Albadarja prodali trem Arabcem Loulo za približno 400 funtov v jemenskem denarju. Take kupčije v tem delu sveta še vedno niso nobena posebna redkost, nerodno je bilo le, da je bila Loula pravzaprav princeva sužnja in da le-ta ni vedel ničesar o kupčiji, saj so jo njegovi trije gardisti sklenili v trenutku, ko se je posvečal svoji petkovi molitvi. Toda kaže, da so se pri kupčiji predolgo pogajali, zakaj princ je o vsem zvedel, še preden so trije Arabci z Loulo v avtomobilu zapustili mesto. Arabci so jo ubrali z vso hitrostjo proti meji, toda tam jih je že čakala jemenska zaseda. Spopadli so se Loula se je sicer vrnila v jemensko prestolnico nedotaknjena in zdrava, toda na bojišču so ostala kar tri trupla.

Podjetni, za kupčijo tako navdušeni gardisti so sedaj v zaporu, čakajo na razpravo (obtožili jih bodo kraje princevega osebnega premoženja — Loule) in verjetno ugibajo, kakšno kazen jim bo princ odmeril: Ali jim bodo odsekali eno roko ali obe ali pa celo glavo.

POVRNJENI PARADIŽ

Lahko je sicer govoriti, da denar ne prinaša sreče, toda nekoliko teže je to tudi dokazati. No, sedaj pa je prišla na pomoč novica s Pacifika.

Na svetovnem tržišču biserov se še vedno močno čutijo posledice tajfunov, ki so lani in letos močno poškodovali japonska gojišča biserov. Biserov primanjkuje, cene nenehno naraščajo in na račun nesreče japonskih gojiteljev so začeli bogateti drugi, zlasti lovci biserov, ki zadnje desetletje nikakor niso mogli tekmovati z umetnimi gojišči. Tako so tudi prebivalci nekega majhnega Pacifiškega atola v nekaj tednih dobili za svoje zaloge biserov kar precejšnje vsote denarja, ki so jim pomenile prava premoženja. Od vekomaj revni lovci biserov so temu bogastvu takoj prilagodili svoje življenje in zlasti prehrano: iz »civiliziranih« dežel so naročili cele zaloge najrazličnejših konserv in druge hrane, ki je dotlej še nikdar niso pokusili. Posledica: že v dobrem tednu je bila polovica prebivalstva malega otoka bolna, kmalu pa ji je sledila še druga polovica.

Na pomoč je prišla številna zdravstvena ekipa, toda zdravja na otoku kljub temu ni bilo. Takoj ko je kdo ozdravel, se je namreč lotil »uvožene« hrane in bolezen se je seveda spet povrnila. Problem malega otoka in njegovih sladokuscev je končno prišel celo pred novozelandsko vlado, ki ima otok pod upravo. Kako rešiti zadevo? Uvožene hrane niso mogli zapleniti, ker so domačini poskrili svoje »bogastvo«, prav tako pa niso mogli prepovedati tujim trgovcem, da ne bi otočanom več dobavljali hrane. Odločili so se za salomonsko rešitev: prebivalcem atola so prepovedali loviti bisere! Tako bodo kmalu spet obubožali in na otok se bo spet povrnil paradiž revščine in — zdravja.

POSLOVNA TAJNOST VEČ KOT OTROKOVO ŽIVLJENJE

V angleškem mestu Andover v grofiji Hampshire je pred nedavnim dveletni William Wilkinson v trenutku, ko je ostal brez nadzorstva, popil vsebino steklenička, v kateri je bilo specialno črnilo njegovega očeta. Kmalu zatem se je otrok onesvestil in so ga morali prepeljati v bolnišnico. Obupanim staršem pa so zdravniki povedali, da ne morejo za otroka veliko storiti, dokler ne zvedo za kemično sestavo črnila, ki ga je otrok popil. Starši in tudi zdravniki so začeli takoj poizvedovati, kako bi prišli do kemične formule tega črnila. Zaprosili so za pomoč tudi mestno policijo, ki je dognala, da je usodno črnilo izdelala neka londonska firma.

Ko pa so po telefonu zaprosili tisto firmo, da bi dala podatke o kemični sestavi črnila, so dobili lakoničen odgovor, da je kemična formula za tisto črnilo poslovna tajnost. V akcijo je moral stopiti sam Scotland Yard, ki je takoj poslal posebnega uradnika k šefu firme z nujno prošnjo, naj vendar povedo kemično formulo, saj gre vendar za otrokovo življenje. Toda šef firme je izjavil, da ne pozna ustrezne kemične formule, šefa kemičnega oddelka pa niso mogli najti. Končno so ga le našli — sedemdesetletnega moža — bolnega doma v postelji. Sreča je bila, da je mož znal ustrezno formulo na pamet. Nemudoma so formulo sporočili bolnišnici, kjer je otrok ležal še vedno v nezavesti. Zdravniki so kar se da naglo pripravili ustrezno zdravilo in čez nekaj ur se je otrok že zavedel in nevarnost za njegovo življenje je bila mimo. Togo prikrivanje kemične formule z izgovorom, da je poslovna tajnost, bi lahko nesrečnega otroka stalo skoraj življenje.

z vseh vetrov

FRANCIS STEEGMULLER:

Snaha

Eno izmed prejšnjih poletij, leto ali dve, preden so na francoskih železnicah ukinili tretji razred, sva se z ženo poslužila lokalnega vlaka v Les Mansu, kjer sva bila obiskala katedralo, da bi se odpeljala k prijateljem v majhnem kraju, kakih trideset kilometrov iz mesta.

Okrog treh popoldne sva zasedla prostor v enem izmed oddelkov tretjega razreda in se takoj znašla sredi dramatičnega vzdušja.

Stara kmetica z obrazom, nagubanim kakor suho jabolko, in pokrita z majhno avbo je milo jokala. Na kolenih je držala veliko mrežasto torbo, v kateri je imela negibno kokoš črno belega perja.

»Crkuje,« je ihte rekla ženska, vtem ko so ji debele solze drsele po pergamentastih licih in je z roko gladila skozi mrežo moleče perje negibne živali. »Gotovo bo crknila, preden prispem ... Le kaj bo rekla moja snaha?«

In vsem prisotnim popotnikom je začela pripovedovati, kako je navsezgodaj odpotovala zdoma, kakih osemdeset kilometrov iz Les Mansa, da obišče sina in snaho v vasi, katere ime sem poznal, ker leži eno postajo pred tisto, na kateri morava midva izstopiti.

Stara je ponesla s seboj v darilo svojcem krasno zdravo kokoš. Toda ojoj! ... vročina, mogoče vrvež dolge poti sta povzročila ta pogin.

Pred Les Mansom — je pripovedovala — jo je že zaskrbelo, ker je na kokoši opazila prve znake dušitve.

Tedaj je starka odprla svoja brezzoba usta, da bi kar se da pretežljivo oponašala, kako živali primanjkuje zraka.

Čeprav jo je odnesla k umivalniku in ji zlila vodo po glavi in v kljun, je ni mogla spraviti k zavesti. V Les Mansu je morala čakati na zvezo in postajni načelnik je bil prijazen, da mu ga ni para: ganjen ob njenem obupu, je poiskal malo brizgalko za oči in kokoši kanil v grlo malce konjaka iz steklenice, ki jo je vzel iz neke omare, pa niti beliča ni hotel za vse skupaj. A na kokoš niso delovale ne krepčilo ne koščki ledu, ki jih je kupila v bifeju in jih položila pod črno bele peruti ... Zdaj se je bilo treba vdati v usodo: nikakega upanja ni bilo, da bi rešila kokoš, ki ni kazala niti najmanjšega znaka življenja več.

»Messieurs... Dames...« je jadikovala stara kmetica, »glejte njene uboge ugasle oči,« in izgovarjajoč te tragične besede, je potegnila skozi torbine ročaje visečo glavo kokoši in pokazala, da ima skoraj zaprte veke.

»Če bi bila moja snaha drugačnega značaja,« je vztrajno nadaljevala starka, »ne bi bila v tako nerodnem položaju. Toda če bi vi vedeli, messieurs... dames... če bi vi vedeli!... Take sorte je, da ne morem razumeti, kako jo moj sin prenaša. Ni le z njim groba in nepravična; vsakogar obrekuje in za nikogar ne najde dobre besede. Lahko si predstavljate, kako postopa z menoj, ko imam to smolo, da sem njena tašča. Kaj neki bo iz mene, ko bo videla, da prihajam s crknjeno kokošjo?

‚Koliko dni je že crknjena?' bo prav gotovo rekla. ‚Kako neki ste jo mogli tako dolgo hraniti? Kaj naj počnem s to crkovino?!...'

Oh, kar zdi se mi, da jo slišim ... Tu pa ni nikogar, ki bi davi skupaj z menoj odpotoval; nikogar ni, ki bi videl, kako krasno in rejeno žival sem jim ponesla v dar. Toda vi, messieurs... dames... ste mi lahko za pričo, kajne? Saj boste rekli, da ste videli živo kokoš, kaj? Vem, da ne bo več dolgo, a vendar!«

V tem trenutku je starka izdavila iz sebe glas, podoben kriku in stoku: »Zdaj, konec je, oh, moje ubogo pišče!« In sklanjajoč obraz k mrežasti torbi, je poljubila mehko perje in stiskala k sebi kokoš, solze pa so ji lile po zvenelih licih.

Vsi prisotni potniki, osupli in ganjeni, so ji izražali globoko sožalje; ona sama pa je bila, ko da ji bo srce počilo. Njeno jadikovanje je bilo vse bolj ganljivo. Vlak se je bil medtem ustavil že na dveh postajah in vedeli smo, da bo na naslednji starka izstopila; z ženo sva se spogledala, kot da sva kriva, ker ne bova mogla izstopiti in nastopiti kot priči pred njeno strahotno snaho, kar bi pravzaprav zahtevalo najosnovnejše usmiljenje.

Ko se je vlak začel ustavljati, smo ji pomagali snemati z mreže kovček in zavoje, potnik ob vratih pa jih je zložil na hodnik.

»Au revoir, messieurs, dames,« je rekla in si brisala oči z ogromnim višnjevim robcem, ki ga je potegnila iz žepa svoje črne obleke, »au revoir in vse dobro.« In počasi je odkorakala vzdolž hodnika, držeč v roki torbo z njeno žalostno vsebino.

Vsi smo se nagnetli k oknu, ker se nismo mogli zdržati, čeprav smo se bali strahotnega prizora, ki se nam bo nudil.

Na peronu ob tirih sta bili razen postajnega načelnika le še dve osebi: ln. .t srednjih let in neka ženska. On je bil nekoliko podoben stari kmetici, njegova spremljevalka pa ni imela tistega grobega in surovega izraza, o katerem smo malo prej slišali. Bila je močno zagorelega obraza in zelo prijaznih potez.

Ko se je vlak ustavil, sta s pogledi preletela vso dolžino perona in se zatem zagnala proti vratom našega vagona. Vsi smo brez vsakršnega sramu oprezovali ta prizor. Možak in ženska sta pomagala ženski izstopiti in oba sta jo prisrčno objela; vzela sta njen kovček in zavitke, da so se napotili proti izhodu. Hodeč vzdolž vlaka, so se približevali oknu, na katerem smo mi oprezovali. Starka je molče stopala s pobešenimi očmi med moškim in žensko; toda ko je bila nam vštric, nas je presenetilo, da je prav tisti trenutek, čeprav s sklonjenim pogledom, vedela kje je in začela vpiti in mahati z rokama: »Messieurs... dames... prosim vas, povejte, povejte ji vi, da je bila kokoš živa, ko ste jo prvič videli, povejte ji ... povejte!«

Z okna, ob katerem smo se gnetli, smo začeli vsi rotiti: »Res je, gospa, kokoš je bila še živa. Lepa, rejena žival je bila. Z našimi očmi smo videli, ko je izdihnila ...«

Snaha in njen mož sta se zazrla v nas z začudenim pogledom, mi pa smo kazali na torbo in s kretnjami hoteli vzbuditi njuno razumevanje.

Kmalu pa so naše prošnje prestregle besede, da ušesom nismo mogli verjeti. Psovke in zaklinjanja so bruhala iz starkinih brezzobih ust, ki so nedavno oponašale dušečo se kokoš. Stresala je obtožbe in zakletve nad nesrečno snaho, vso omamljeno ob tem presenečenju:

»Seveda je crknila ... Katera kokoš pa ne bi crknila, če bi videla, da je vam namenjena ... prekleti ...«

Vse to je bilo strahotno. Poslušali smo prepadeni, prav tako kot sta bila prepadena snaha in sin. Je mar starka zgubila razum ob bolečini nad crknjeno kokošjo, ali pa ob misli na hudo preizkušnjo, ki jo čaka pri zlobni snahi? Pa se je morala res česa bati?

Vlak se je premaknil. Sin in snaha sta začela nežno ljubkovati starkino glavo. Sin ji je odvzel žival in ji božal roke, snaha pa jo je vdano trepljala po ramenih in obrazu, vsa prijazna in razumevajoča. Vsekakor je bil njun izraz nadvse presenečen. Še nikoli nisem videl bitja, ki bi tako kot ta dva izražal sočutje in zaskrbljenost.

Nismo prenehali opazovati ta prizor, dokler niso vsi trije, ali »štirje« s kokošjo vred, ki naj bi bila ob začetku potovanja živa (je bilo to sploh res?), izginili in se je nas v vagonu lotila strahotna zadrega.

Prevedel Luka Šmuc
Ilustrirala Lidija Osterc

Weisskopfove anekdote

DARILO ZA ROJSTNI DAN

Ko so častniki zmagovitih združenih armad zajeli komandanta koncentracijskega taborišča Mauthausen, so našli pri hišni preiskavi dnevnik njegovega nedoletnega sina.

V tej knjižici je bilo zabeleženo, da je deček za svoj trinajsti rojstni dan prejel od očeta infanterijsko puško, dve sto ostrih nabojev in, kot posebno presenečenje, štirideset židov za ustrelitev.

In zdaj naj še kdo trdi, da v Tretjem Reichu niso cenili prisrčno dobrodušnost in očetovsko ljubczen.

SOUVENIR (Spominek)

Na svoje lastno in svojih prijateljev presenečenje so Nemci pri zasedanju Pariza slikarja Picassoja pustili povsem pri miru, to pa zato, ker je državno propagandno ministrstvo upalo, da se bo dalo to dejstvo v inozemstvu primerno izrabljati.

Častniki in vojaki Wehrmachta so pogosto obiskovali Picassojev atelje. Vsakega teh nepovabljenih gostov je slavni slikar nemo sprejel, nemo ga je vodil naokrog in za slovo je vsakemu izročil reprodukcijo znamenite slike, ki predstavlja, kako baskiško mesto Guernico uničujejo nacistični letalci. Šele sedaj je Picasso spregovoril, in sicer vedno samo eno in isto besedo: »Souvenir!«

Nekega dne je prišel k njemu uradnik tajne državne policije, mu predložil takšno reprodukcijo in ga vprašal: »Ste vi to naredili?«

»Ne,« je odgovoril mojster in odločno odkimal, »to ste naredili VI.«

STARI LIEBERMANN

(1847—1935. Impresionistični slikar in grafik)

Trgovec z umetninami iz Brüssla je nekaj tednov nato, ko se je Hitler povzpel na vodilno mesto, v kavarni Kranzler srečal Maxa Liebermanna, ki je — mogoče zaradi svoje visoke starosti mogoče zato, ker je zamudil pravi trenutek za beg ali zato, ker je mislil, da drugod ne bi mogel živeti — ostal v Berlinu. Slikar je sedel sam ob skriti mizi v ozadju velike dvorane in čečkal spake na hrbtno stran jedilnega lista.

»Ne izgledate dobro, mojster,« je rekel Belgijec po prvih pozdravnih besedah. »Ne jeste morda premalo? Kako vam sploh gre?«

»Oh, veste,« je odgovoril Liebermann, »dandancs človek sploh ne more toliko požreti, kot bi rad izbruhal.«

SRCE IN HLAČE

Tudi smeh je orožje. Danci so ga znali v boju zoper zasovraženo nemško okupacijo kaj spretno uporabiti, kar priča naslednji dogodek, ki se je zgodil 1944 v Kjöbenhavnu.

Nekega lepega poletnega dne so morali vsi danski gostje zapustiti Hotel d' Angleterre, da bi se umaknili visokemu dostojanstveniku Tretjega Reicha. Za varstvo visokega obiska je stražilo pred hotelskim vhodom več težko oboroženih SS-ovskih vojakov in spet za njihovo varstvo so postavili pred vsakega jeklen ščitnik. Iznad in izpod teh ščitnikov, dokaj podobnih pariškim cestnim stranišcem, je bilo videti samo glavo in čevlje. Eden izmed vojakov pa je opazil, da se mimoidoči Danci ob pogledu nanj zdrznejo in se potem oddaljujejo z zasmehljivim ali mrkim režanjem. Ko je nato stopil izza svojega zavetišča, da bi dognal, kaj naj bi pri mimoidočih povzročilo takšno reakcijo, ga je zbodel v oči s kredo na jeklo načečkan napis. Glasil se je:

»Hlače sem slekel, kam naj zdaj spravim srce?«

PLAVI RADION — OHRANI IN NAGRAJUJE

LJUDSKA REPUBLIKA SLOVENIJA

Na VIII. nagradnem žrebanju, ki je bilo 7. t. m. v Osijeku, so dobitniki 1755 nagrad naslednji potrošniki »PLAVEGA RADIONA«:

DOBITNIKI STROJEV ZA PRANJE PERILA »GORAN«

BOSA BRMBOTA, Bjelovar
MARIJA JUG, Novi Travnik
VESNA ALEKSIĆ, Šabac
DRAGICA PAVIČEVIĆ, Titograd
VERONIKA ZAKRAJŠEK, Priština

DOBITNIKI AVTOMATIČNIH LIKALNIKOV »ELEKTRON«

Nevenka Korbar, Rogaška Slatina; Rozena Srečko, Šmartno pri Litiji; Zdenko Cund, Bohinjska Bela; Angela Sušnik, Bled; Milka Škerjanc, Koper; Zora Buić, Izola; Dorica Raspet, okraj Gorica; Ida Pelko, Novo mesto

DOBITNIKI LIKALNIKOV »ELEKTRON«

Pepca Bastač, Črnomelj; Marija Belle, Bled; Vladka Platiša, Jesenice; Roza Prevc, Jesenice; Olga Jakopič, Jesenice; Alma Jaram, Jesenice; Marija Honzek, Ljubljana; Mia Kregar, Maribor; Romana Metličar, Maribor; Marija Jamšek, Savnica ob Savi; Darko Vučajnk, Dobova pri Brežicah; Marija Honzak, Ljubljana; Zinka Bobinc, Ljubljana; Vislava Jež, Slatina Radenci 85; Marija Kančan, Ljubljana, Roza Dokl, Kamnica 7(

DOBITNIKI POSTELJNEGA PERILA »TVORPAM

Lidija Brus, Idrija; Milka Skumovo, Jesenice; Helena Poljanec, Idrija, Mara Žagar, Novo mesto, Lojzka Breraviček, Izola; Marica Mezek, Izola; Marija Gregorić, Izola; Bernard Dona, Jesenice; ing. Bogomir Zupan, Jesenice; Darinka Padovan, Novo mesto; Marija Vajdič, Šentvid nad Ljubljano; Rozka Colnar, Kočevje, Željko Vuga, Šoštanj; Ivan Kander, Maribor; Zorka Hussdorfer, Nova Gorica; Ana Mastnak, Sentjur pri Celju; Marija Meško, Kidričevo, okraj Maribor; Marija Toplak, Apače pri Radgoni; Albina Siter, Rogaška Slatina; Angelca Valant, Lesce 112; Erika Knap, Steklarna Hrastnik; Rezi Hostnik, Celje, Ana Roplič, Ivančna gorica; Pavla Bratuša, Rogaška Slatina; Julka Žabjek, Kočevje; Francka Čebošek, Senčur pri Kranju; Albina Madotto, Ilirska Bistrica; Terezija Bratovčak, Ruše; Ivanka Novak, Šentrupert, Dolenjsko; Ema Letner, Celje

Za naslednje žrebanje (7. v naslednjem mesecu) pošljite kar največ izrezkov z zavitkov »Plavega Radiona« do 27. t. m. na naslov:

»SAPONIA« — OSIJEK — za nagrado potrošniku.

PLAVI RADION ČUVA IN NAGRAJUJE!

OHRANI IN NAGRAJUJE...

MIRIAM STEINER

Čakam na sina...

Med množico večernih oblek, svetlikajočega se nakita in belih srajc je bila prisotnost starke s predpasnikom in ruto na glavi — prav neprijetna. Sedela je sama pri mizi ob plesišču, z rokami v naročju in gledala je plesalce. Ni bilo videti, da bi se ji mudilo. Neki natakar jo je klical »mami«. Vendar sem kmalu zapazila, da jo tako kličejo tudi drugi. Večina gostov jo je poznala in vsi so jo prijazno pozdravljali. To je starki ugajalo in zadovoljno je vračala poklone. Gledala je, kako se pari vrtijo, se jim nasmihala, včasih pomahala v pozdrav in ko so fantje zaigrali polko za »mami« — kot je napovedal nekdo iz orkestra — se je smeje zahvaljevala.

Tedaj sta dve dekleti, ne da bi prej prosili za dovoljenje, hoteli sesti k njeni mizi. To je starko hudo razburilo.

— Kaj se to pravi? Sedeta k mizi, kot da tu nikogar ni! In še kadili bi?! Pri moji mizi že ne! Kar stran pojdita. Ta prostor je za mojega sina.

Dekleti sta se nesramno zasmejali in odšli. Ta mali prepir je izzval komentarje pri sosednjih mizah in starka je bila zadovoljna, da se lahko z nekom pogovarja, da lahko nekomu potoži svoje nezadovoljstvo. Kritizirala je sodobna dekleta, ki kadijo in hodijo same v kavarno, se zmrdovala nad njihovimi oblekami in globokimi dekolteji in grajala mlade fante v kavbojkah, ki se napajajo s konjaki.

— Pri moji mizi lahko sede samo spodobni ljudje, — je zaključila, ko je ugotovila, da je nihče več ne posluša in da se ji le neko mlado dekle vljudno nasmiha.

Lepa plavolaska, ena tistih, ki jih kličejo po imenih, je tedaj prisedla k njej — in starka se je celo razveselila njenega prihoda. Bila sem presenečena, ko sem videla, kako plavolaska potrpežljivo posluša starkino pripovedovanje in kako lepo, skoraj nežno ravna z njo. Ogrnila jo je s šalom, ji nasula sladkorja v čaj, ji iztisnila limono in tako dalje. Nekaj toplega in domačega je bilo v tem njunem odnosu in to je bilo v tem hladnem okolju prav tako nenavadno, kot je bila nenavadna starka sama.

Potem je plavolaska odhitela na plesišče s turistom srednjih let. A to ni starke niti malo motilo.

— Kako je lepa! Glejte, kako je lepa! — se je obračala k nam in kazala na plavolasko, ki se ji je med plesom nasmihala in ji mahala.

— Ko pride moj najmlajši, se poročita, — je razlagala dalje.

Niti opazila ni, kdaj je plavolaska s svojim turistom izginila s plesišča. Še in še je govorila o lepi nevesti, ki se bo z njo njen sin poročil, ko se vrne. Potem se je utrudila in utihnila.

Lokal se je vse bolj polnil. Težko je bilo najti prostor. Skupina fantov je pristopila k starkini mizi in prosili so, da bi smeli prisesti. Z umirjenim glasom se je starka spet opravičevala:

— Čakam na sina...

— Kje pa je ta vaš sin?

— Prišel bo, samo zamudil se je.

— Pusti jo, saj je trčena, — je rekel nekdo.

Starka se je zdramila.

— Kako praviš? Trčena? Mar zato, ker čakam na sina? Zdaj imam samo še njega in ubogati ga moram. Ko je odšel, je rekel: tu sédi, mama. Naroči, kar hočeš, ko pridem, bom plačal. Čakaj me. Zato ga bom čakala, dokler ne pride.

Pri sosednji mizi pa nam je natakar tiho razlagal:

— Tudi prejšnji teden je spodila dva Nemca, ki sta hotela prisesti k njeni mizi, češ da morilci njenih dveh sinov ne bodo sedeli z njo.

— A kako, da je s tisto plavolasko tako prijazna? Saj to je cipa!

— Z njo bi se moral poročiti njen tretji sin, preden je odšel. A to je bilo že davno...

— In kje je ta sin?

— Tudi njega so ustrelili, tik pred koncem vojne.

Nato je natakar odhitel k drugi mizi in z vljudnim, službenim smehljajem, vprašal:

— Želite, prosim?

Ilustriral Ladislav Dančč

ED MC BAIN: OB OSMIH ZVEČER

— 133 —

»‚The Pub'. Gostilne, kjer je menda Samalson izgubil daljnogled. ‚The Pub'. Bilo je na Trinajsti.«

»Misliš, da je kakšna povezava?« je vprašal Hawes.

»Torej,« je rekel Carella, »če je fant jedel v restavraciji ‚Jo-George', je mogoče šel na kozarček v gostilno ob cesti. Morda je tam našel Samalsonov daljnogled.«

»Kam naj bi nas to pripeljalo?«

»Nikamor,« je priznal Carella. »Morda nam bo dopolnilo podobo.« Skomignil je z rameni. »Samo tipam.«

»Da,« je rekel Hawes.

Bilo je 7.40..

»Človek v restavraciji ni mogel ugotoviti istovetnosti slike, kaj?« je vprašal Meyer.

»Ne. Sled je bila napačna. George je govoril samo o tem, kako zelo rad ima svojega družabnika Joa. Lahko bi bil njegov sin, nekaj takega. George je sirota, čisto sam na svetu. Navezal se je na tega mladeniča.

»Mladeniča?« je vprašal Carella.

»Star je 34 let. Toda za Georgea je še mladenič. George jih ima 54.«

»Čudno družabništvo,« je pripomnil Carella.

»Že dolgo je, kar sta se spoznala.«

»Običajni odnosi med družabniki?«

»Kako to misliš?«

»V primeru smrti, kjer ni sorodnikov, preživeli družabnik prevzame podjetje?«

»Mislim,« je rekel Hawes. »Da. George mi je omenil, da imata tako urejeno.«

»Če torej George umre, podeduje njegov družabnik restavracijo? Je tako? Rekel si, da je George čisto sam na svetu, kajne? Nobenih sorodnikov ni, ki bi lahko kaj zahtevali?«

»Tako je,« je pritrdil Hawes. »Kaj misliš s tem?«

»Morda postaja nestrpen, ker se George ne stegne. Morda mu bo nocoj ob osmih pomagal na drugi svet?«

Vsi so pogledali na stensko uro, ko je omenil čas. Bilo je 7.42.

»Lepa teorija, Steve,« je rekel Hawes, »razen nekaterih podrobnosti.«

»Kot na primer?«

»Kot... Ali zveni ‚George' kot ‚lady'?«

»Mmmm,« je mrmral Carella.

»In kar je najbolj pomembno, pokazali smo sliko Georgeu in Joevemu dekletu. Nobeden ga ni spoznal. Joe Cort ni morilec.«

»Kaj te je pripeljalo do tega, da si mislil, da je George ‚lady', Steve?« ga je podražil Meyer. »Ti je škodovala vročina?«

— 134 —

»Je George čudak ali kaj?« je vztrajno spraševal Carella, ki ni hotel odnehati.

»Ne, Steve, pogruntal bi ga. Ni se pretvarjal.«

»Mislil sem, veš... kaj če je povezan z ‚lady',« potrkal je po pismu. »Vendar, če praviš, da ni... torej,« je skomignil z rameni.

»Ne, ne,« je trdil Hawes. »Na napačni sledi si.«

»Da, prav imaš,« se je vdal Carella. »Mislil sem le... no, misel je bila videti prekleto dobra.«

»Žal se ne ujema z drugimi dejstvi,« je rekel Meyer in se smehljal. »Morda jih lahko spremenimo, da bodo soglašale s tvojo teorijo, kaj praviš, Steve?«

Carella se je zasmejal. »Moči mi pohajajo. Danes je bil težak dan.«

»Greš na vrček piva?« ga je vprašal Hawes, »ko bo vse minilo?«

»Mogoče.«

»George je imel prav,« je rekel Hawes, »brž ko se bo izpraznil njegov lokal, bo stopil na tole.« S prstom je potrkal na znak za pivo Ballantine, ki ga je pisec pisma uporabil namesto črke osem. Obstal je.

»Hej,« je rekel.

»Osmica,« je rekel Carella.

»Misliš...«

»Ne vem.«

»Toda...«

»Nam morilec pove? Nam morilec pove, k j e?«

»V gostilni. Ob osmih? Mar to?«

»Sveti Jezus, Cotton, kaj misliš?«

»Ne vem, Steve...«

»Poslušaj, Cotton, sedaj poslušaj.«

Možje so sedeli na konicah stolov. Ura na steni je kazala 7.44.

»Če v gostilni... je to mogoče ‚The Pub'.«

»Lahko bi bilo. Toda koga?«

»‚Lady'. Piše ‚lady'. Toda če ima tale prekleta osmica skrit pomen... ‚Lady'. Koga?«

Možje so obmolknili za trenutek. Meyer je spet vzel tableto proti kašlju in vrgel škatlico na mizo.

»George bo šel verjetno v gostilno,« je rekel Carella. »Rekel je, da pojde v gostilno spodaj ob cesti, kajne? In prav tam je Samalson izgubil daljnogled. Morda je George žrtev. Cotton, mislim, da bi ne moglo biti drugače.«

»‚Lady', kako za vraga bi mogel biti George Laddona ‚lady'?«

»Ne vem. Vendar mislim, da...«

»Joj...«

»Kaj pa je?« Carella je vstal. »Kaj je?«

— 135 —

»Oh, Jezus. Prevedi. Italijan si, Steve. Prevedi Laddona. ‚Lady', ‚lady'.«

»La donna,« je kriknil Carella. »Oh, presneto... torej hoče, da mu preprečimo... Prekleto, Cotton, morilec hoče, da ga ustavimo. Povedal nam je, koga bo ubil in kje. Morilec...«

»Kdo je vendar morilec?« je vprašal Hawes in se dvignil. Potem so se mu oči ustavile na škatli za tablete na mizi in že je zavpil: »Smith, Smith.«

Potem so kot blisk zdrveli iz policijske sobe, ker je ura na steni kazala že 7.47

16.

V drevoredu ob gostilni je na posodi za smeti stal moški.

Od tam je lahko skozi okence prav dobro videl mizo, za katero je sedel George Laddona.

Torej se ni motil. Dobro je poznal Georgove navade. Vedel je, da se bo nocoj George spet ustavil v gostilni, na poti domov iz restavracije, da bo sedel za isto mizo in naročil velik vrček piva. Ko ga bo popil, bo naročil še enega... samo, da ga nocoj ne bo utegnil spiti.

Človek je pogledal na svetlečo številčnico svoje ure. Bilo je 7.52. Čez osem minut bo George Laddona mrtev.

Nenadoma je postal otožen. Seveda je moral to storiti, to je bil edini izhod. Prav dobro je bil pripravljen. Nihče ne bo posumil vanj, čeprav bodo imeli vzroke za to, vendar bo lahko dokazal, da ni imel nič pri stvari. Dejstva ga ne bodo nikoli spravljala v zvezo s človekom, ki ga bodo videli teči po cesti, ko bo streljanje minilo.

Šel bo domov. In potem, naslednji dan zjutraj, spet na delo, kot po navadi. Vsaj na videz kot po navadi. Kajti medtem bo nekoga ubil.

Mu bodo preprečili umor?

Je bilo njegovo pismo premalo izrazito? Seveda jim ni mogel povedati. Bi jim bil lahko povedal kar tako? Toda ali jim ni dovolj namignil in jim premeteno nakazal, kaj se bo zgodilo? To bi morali uganiti.

Ostalo so verjetno razvozlali. Hudiča, pri taki stvari se gotovo niso obotavljali. Pomislil je na stanovanje, ki ga je bil najel na Dvanajsti cesti; zanikrna jazbina, kjer je hotel preživeti noč, stanovanje, ki je bilo tako blizu kraja, kjer bo streljal... Tja ni smel več. Našli so stanovanje in ga skoraj ujeli. Še se je spominjal streljanja z rdečelasim kifeljcem. Bilo je razburljivo, spodbudno. Po vsem tem ni mogel več v stanovanje. Moral se bo vrniti domov. Je to bilo pametno? Kaj če ga bo kdo videl? Naj blodi to noč po cestah? Ali naj...

V hipu je nehal premišljevati in je spet pogledal na uro: 7.55.

— 136 —

Segel je v žep. Otipal je nekaj mehkega in toplega. Za trenutek je bil presenečen, potem se je spomnil. Nato se je njegova roka oklenila nečesa hladnega in trdega. Potegnil je stvar iz žepa. Lurgerica se je smrtonosno zablestela v soju blede lune, na že potemnelem nebu.

Prepričal se je. Bila je nabita.

Naboji, ki jih je pustil v stanovanju! So ga izdali? Saj je vseeno. Za revolver ni imel orožnega dovoljenja. Bodo staknili moža, ki mu ga je prodal? Ne, to je skoraj nemogoče. Kupil ga je v soseščini. Prepričan je bil, da je bil samokres ukraden. Človek, od katerega ga je kupil, je imel marsikaj naprodaj. Nekje blizu ga je kupil, nekje blizu, in vendar mu bo prav prišel. Še bolje se mu bo godilo. Od danes zvečer bo bolje.

Repetiral je.

Ura je bila 7.57.

Lurgerico je naslonil na okensko polico in skrbno nameril v teme Georgea Laddone. Na levem zapestju se je premikal na uri sekundni kazalec, premikal, premikal. Nenadoma se je premaknil minutni kazalec. Videl je, kako se je premaknil, prav zares ga je videl. Bilo je 7.58. Ga bodo našli? Dvomil je. Norci. Neumni norci.

Skrbno in mirno je meril in čakal.

Ob osmih, ko je že hotel sprožiti, se je Cotton Hawes pojavil v drevoredu.

»Hej,« je vpil, »ti!«

Morilec je sprožil, toda roka mu je omahnila hip, preden je ustrelil. Hawes je planil proti njemu. Človek se je obrnil s pištolo v roki.

Spet je sprožil, tedaj pa sta se posoda za smeti in človek hrupno zakotalila po drevoredu. Spet je dvignil samokres in nameril na Hawesa. Hawes je zamahnil. Oni je spet streljal. Hawes je udaril. Čutil je, kako je s pestjo zadel človeka v obraz, in je spet mahnil. V Hawesu je plalo prekletstvo tega dne, vročina in na videz brezpomembno, brezglavo obupavanje. Vse skupaj je pognalo njegove pesti, da je bil, bil človeka do nezavesti.

V gostilni je George Laddona še vedno trepetal. Krogla je udarila v mizo in zgrešila cilj za kakšnih pet centimetrov. Sedel je ves prepaden s tresočimi rokami in ustnicami. Hawes pa mu je skušal pojasniti, kaj se je zgodilo.

»Vaš družabnik je bil,« je rekel. »Joe Cort. Vaš družabnik je streljal na vas, gospod Laddona.«

»Ne verjamem,« je rekel George. »Ne morem verjeti. Joe ni bil. Joe bi me ne poizkusil ubiti.«

»Bi, če bi imel pohlepno dekle,« je rekel Hawes.

— 137 —

»Mislite... mislite, da je ona vsega kriva?

»Pravzaprav ne,« je rekel Hawes. »Vsaj mislim, da ni. Ni mu rekla, da vas mora ubiti, če je to, kar mislite. Felicia Pannet ni tiste vrste dekle, ki bi bilo pripravljeno preživeti življenje z morilcem. Povedala mu je, kaj bi rada, njemu pa se je zdela ta možnost edina, da bi ji lahko ugodil.«

»Ne,« je rekel George, »ne. Ni bil Joe.« Na jok mu je šlo.

»Se spominjate slike, ki sem vam jo danes pokazal?« je vprašal Hawes.

»Da. Toda to ni bil Joe. Nekdo drug je bil. Bil je človek, ki...«

»Da ni bil Joe?« je vprašal Hawes. Vzel je sliko in svinčnik iz žepa in jo je hitro začel popravljati. »Da to ni bil Joe Cort?« je vprašal Georgea in mu pokazal spremenjeno sliko:

»Da,« je odgovoril George. »Da, to je on.«

»Verjemite,« je rekel Hawes, »hotel vas je ubiti.«

George si je obrisal oči. »Uspelo mu je,« je rekel.

V policijskem avtu je sedel jetnik na zadnjem sedežu med Meyerjem in Carello, Hawes pa je lahkotno vozil proti policijski postaji.

— 138 —

»Zakaj si zavpil ‚Smith', ko smo odhajali?« je vprašal Carella

»Ker sem opazil Meyerjevo prekleto škatlico s tabletami proti kašlju in sem se nenadoma spomnil.«

»Česa pa?«

»Spomnil sem se, da je lastnica hiše rekla: ‚Takšen je bil danes zjutraj.' Takrat si tega nisem mogel pojasniti, toda hotela je povedati, da je bil danes zjutraj drugačen, kot je bil druga jutra. In potem dekle, ki je stanovalo na drugi strani hodnika. Rekla je, da jo je spominjal na vohuna. Samo bomba da mu je manjkala. Smešno se ji je zdelo, da se je pisal Smith. Ko sem jo vprašal, zakaj, je rekla: ‚No, tablete proti kašlju in drugo, veste.' Tedaj sem mislil, da je prismojena. Toda nocoj, ko sem zagledal Meyerjevo škatlico tablet tvrdke ‚Smith Brothers', se mi je posvetilo. Cort se je prejšnji večer v stanovanju obril. Od tod škarje in britev v omarici za zdravila.«

»Bo držalo,« je rekel Carella. »Nosil je brado od svojega osemnajstega leta dalje. Mislil je, da ga brez nje nihče ne bo spoznal.«

»Saj ga tudi nihče ni,« je rekel Hawes. Ustavil se je pred semaforom. »Nekaj je, česar ne razumem. Kako se je mislil vrniti v restavracijo jutri zjutraj? Takoj bi ga spoznali.«

»Morda boste razumeli,« je rekel Carella. »Našel sem jo v njegovem žepu.«

Vrgel je mehek, kosmat predmet na prednji sedež. Hawes ga je pobral. »Umetni brki in brada,« je presenečeno zategnil. »Pasji sin.«

»Mislim, da bi jo nosil, dokler bi mu spet ne zrasla prava brada,« je rekel Carella.

»Tam, kamor bo šel sedaj, si bo lahko pustil rasti pravo, dolgo brado,« je rekel Meyer. »Bi kdo tableto proti kašlju?«

Carella in Hawes sta bruhnila v smeh.

»Fant, sem jaz utrujen,« je vzdihnil Carella.

»Upam, da bo O'Brien še lahko šel na košarko, kaj praviš?«

Prižgala se je zelena luč. Na zadnjem sedežu se je Joe Cort počasi osveščal. Mežikal je in mrmral. »Saj ste mi preprečili umor, kajne?«

»Da,« je rekel Carella. »Preprečili smo ga.«

»Prosto pot imaš, Cotton,« je rekel Meyer. »Poženi!«

»Le kam se ti tako mudi?« je smehljaje vprašal Hawes. »Imamo še dovolj časa.«

(KONEC)

Prevedla Daša Komac
Ilustriral Aco Mavec

PUSTOLOVŠČINE CISCA KIDA

5

SILVESTROVO SE BLIŽA

Še malo, pa bo tu spet konec leta in z njim Silvestrov večer. Velika skrb za vsako gospodinjo.

Eni se bodo odločili za silvestrovanje pri znancih, drugi v svojih klubih ali javnih lokalih, tretji bodo ostali doma. In da bo ta večer doma drugačen od drugih navadnih večerov, da bo zares prijeten, mora v glavnem poskrbeti gospodinja. Veliko dela nas čaka. Zato si ga moramo razdeliti, da ne bomo preutrujene, slabe volje, da ne bomo kvarile prazničnega razpoloženja.

Nekaj dni pred prazniki temeljito počistimo stanovanje, pospravimo vse stvari na svoja mesta, tako da se zadnje dni lahko posvetimo samo pripravi jedi.

Dva dni poprej spečemo drobno pecivo, ki ga shranimo v pločevinasto škatlo, naslednji dan se lotimo potice in zadnji dan imamo tako opravka samo z mesno jedjo. Nekatere se bodo odločile za mrzlo večerjo, druge pa za toplo. Če boste med zadnjimi, poskusite svoji družini pripraviti *frankfurtsko pečenko.* Potrebujemo večji kos telečjega mesa brez kosti. Če želimo sočnejši kos, vzamemo pleče, če pa bolj pustega, brez žil, pa stegno. Morda nam ga mesar razreže v velik pravokotnik, debel okrog 2 cm. V tako razrezano meso zavijemo po dolžini 2 do 3 tanke ozke polovice hrenovk, tako da je vedno vmes meso. Ko so hrenovke tesno povite v meso, ki je podobno pol kilogramski štruci kruha, ga tesno prevežemo z vrvico, kot delajo to mesarji s prekajenimi šunkami. Nato meso po zunanji strani malo posolimo in spečemo. Ko je pečeno, ga vzamemo iz pekača, v sok potresemo malo moke, zalijemo z juho, da nastane omaka. Mesa ne solimo preveč, ker so slane že hrenovke. Preden ga narežemo, odstranimo vrvico. Meso je prav dobro, ker mu dajo hrenovke fin, pikanten okus. V omako lahko vložimo tudi malo konserviranega zelenega graha. Poleg serviramo francosko solato.

Da se ne bomo jezile zaradi velikega kupa kosti, ki smo jih dobile pri mesu, skuhamo iz njih *juho,* ji dodamo malo jušne kocke, precedimo, napravimo svetlo prežganje, ne pregosto, popopramo, dodamo naribanega muškatovega oreščka, zelenega sesekljanega peteršilja in pustimo vreti 10 minut. V lonček pa damo očiščene, nenasekljane možgane in eno celo jajce ter vse skupaj z žlico dobro premešamo, da se možgani raztrgajo na večje koščke. Nato jih zakuhamo v vrelo juho. Celi koščki možganov so v juhi namesto vložka. Poleg pa lahko serviramo tudi opečene žemlje.

To juho lahko pripravimo že za naslednji dan, le možgane nasolimo in jih zakuhamo drugi dan.

Kaj pa *potica?* Vsako leto smo pripravile orehovo ali rozinovo. Letos pa poskusimo za spremembo z makovo, saj so orehova jedrca itak precej draga.

Napravimo boljše vzhajano testo, ki ga namažimo z makovim nadevom. (V Ljubljani na Gosposvetski cesti v Semenarni kupimo mak.) Tu nam ga za mal denar tudi zmeljejo. Za en pekač potice zadostuje 30 dkg maka. Zmletega poparimo z mlekom, dodamo 15 dkg margarine, 10 dkg zmlete čokolade, 1 rumenjak, malo ruma, vanilni sladkor, navadni sladkor po okusu in sneg beljakov, ki so nam ostali pri testu. Po razmazanem maku potresemo tudi rozine.

Med prijetnim razpoloženjem postavimo na mizo še pladenj *drobnega peciva,* da steče vino laže po grlu. Razne kekse, kokosove hlebčke, itd. Recimo tudi »domačega prijatelja« z lešniki. Zanj potrebujemo: 18 dkg moke, 14 dkg sladkorja, 10 dkg narezanih lešnikov, 2 celi jajci in limonine lupine. Na deski hitro oblikujemo podolgovate ozke štručke, spečemo in še tople razrežemo z zelo ostrim nožem na tanjše rezine.

No in ko bo tako prišla polnoč in ker navadno takoj po polnoči ljudje tudi ne gredo še spat, pripravimo za konec še majhno *presenečenje.*

Žemlje narežemo na kolesca in jih naložimo na velik okrogel krožnik. Ker žemlje navadno niso enako velike, damo manjša kolesca v sredo, večja proti kraju in največja naj bodo v zadnjem kolobarju. Tiko razvrščena namažemo vsak kolobar drugače: ena z maslom, druga z jetrno pašteto, tretja z majonezo. Sedaj polagamo na namaz različno meso, ki ga ne režemo pretanko: koščke kranjske klobase na manjši kolobar, v novo vrsto naložimo koščke sira ali prekajenega jezika, ki jih prikrojimo obliki kolesc. Sedaj pa še kolesca okrasimo. Ko pripravljamo za večerjo majonezo za solato, je malo odvzamemo in nabrizgamo kupčke na kolesca klobas. Na drug kolobar denemo malo francoske solate, ki je ostala od večerje, na en kolobar kolesca podolgovatega trdo kuhanega jajca s kumarico, na tista kolesca pa, ki smo jih bogato namazale z majonezo, pa razpredemo kaprne popke, da se vidijo prašniki.

Ko bo ta »velika roža« gotova, boste videle, da ste porabile malo stvari, a kljub temu bosta zadovoljna želodec in oko.

Sedaj je vse nared. Miza je praznično pogrnjena, iz vsakega kotička dihata svežina in topla domačnost, obrazi žarijo v pričakovanju, me pa bomo s prijetno zavestjo sedle med svoje najdražje, saj smo jim pripravile prijeten večer.

A. T., Ljubljana

Nabito polna dvorana Prešernovega gledališča je že pretesna za vse tiste, ki bi radi na »urico pravljic« — Ko je pa tako luštno pisati abecedo...

JELKA

Ali ni neprijetno, če začno prekmalu odpadati iglice z novoletne jelke? Jelka bo ostala lepa dlje, če jo za dva dni, preden jo okrasimo, postavimo v vodo, ki smo ji dodali precej glicerina.

Madeže od sveč na preprogi le s težavo odstranimo. Zato zavarujmo preprogo s staro odejo. Papir ni priporočljiv, ker se hitro vname pa je nesreča tu.

Sveče morajo stati pokonci, da bo jelka videti lepša. Zato svečke za kratek čas pomočimo s spodnjim koncem v vročo vodo. Vosek se bo nekoliko omehčal in svečo bomo laže vtaknili v svečnik. Ko se bo vosek spet ohladil, bo sveča čvrsto tičala v njem.

Namesto jelke lahko samo mizo okrasimo s svečami. V ta namen si sami izdelajmo originalne »zimske« svečnike. Potrebujemo smrekove, jelkove ali borove storže. Prerežemo jih v sredini, vtaknemo skoznje od spodaj debelo buciko in nanjo nasadimo svečo, potem ko smo prej podložili okroglo kartonasto ploščico, da bo sveča trdneje stala. Vse skupaj pritrdimo na tri močnejše bucike s pisanimi glavicami, ki služijo za oporo.

Lako pa odrežemo le vršiček storžka in v storž vtaknemo svečo. V tem primeru je svečnik pretežak, da bi ga mogle držati le tri bucike, zato ga z žebljem pritrdimo na smrekovo vejico.

PRAVILNO IZBIRAJMO DAROVE

December je čas, ko izbiramo darila. Ta pa morajo napraviti veselje, česar ne bomo dosegli tako lahko. Kdo ima v današnji naglici še čas, da bi na dolgo in široko razmišljal o darilih. Večkrat kupimo darilo v naglici, nepremišljeno. Takšno brezosebno darilo pa ne bo napravilo veselja. Pri obdarovanju moramo premisliti, komu podarimo, kaj in kako. Najprej v mislih dobro pretehtajmo človeka, ki ga hočemo obdariti. Prepozno je, če to storimo prav v zadnjih trenutkih pred prazniki. To velja zlasti za tiste, ki hočejo darilo sami izdelati.

Darilo je znamenje ljubezni, prijateljstva, hvaležnosti, spoštovanja. Ni važna denarna vrednost darila, ampak dejstvo, da smo ga dali res iz srca. Prav zato imajo posebno vrednost doma izdelana darila. Dandanes smo že pozabili smisel pravega obdarovanja in darujemo draga, bahava darila, s tem pa obdarovancu, zlasti otroku, večkrat prav slabo ustrežemo.

Darilo je treba pravilno zaviti in izročiti, znati pa ga je treba tudi sprejeti in se zanj zahvaliti. Daril ne izročamo kar na hitro med vrati, ampak dajmo tej majhni ceremoniji svečan okvir. Darila povezujejo ljudi in če bomo nekaj prazničnega vzdušja čutili še vse leto, potem smo dosegli namen.

OTROCI IN »URA PRAVLJIC«

Posnemanja vredna pobuda iz Kranja

Ura je pravkar odbila deset. Pred blagajno Prešernovega gledališča v Kranju se gnetejo še zadnji mali zamudniki, ki nestrpno ponujajo nasmejani blagajničarki kovani desetak. V dvorani je živžav že dosegel »vrelišče«, ko se oglasita magnetofona z znano melodijo. In nato skoči na oder napovedovalec, iz pet stotih grl pa je slišati bolj ali manj ubrano:

— Hura, hura, hura, ura pravljic je prišla!

— Dobro jutro, otroci! Ste se dobro naspali? No, da bomo še kakega zaspančka prebudili, bomo najprej...

— Abecedo! — vzkliknejo vsi hkrati.

In potem sledi: A, B, C, Č, D,... Na glas, da pa spet čisto po tihem. In slednjič še pisanje abecede po zraku...

— No, in kaj bomo vse slišali danes, dragi otroci?

— Uganke, pravljice, peli bomo...

— In kaj še?

— Sneguljčico, medvedke, ježka na avtomobilu, prometne predpise. Pavliho bomo videli...

— Da, in še mnogo lepega. No, zdaj pa pihnimo, da se bo zavesa odprla. Premalo... še bolj, še bolj, še bolj...

In zavesa se odpre, zakaj otroci so tako vneto pihali, da so jo razmaknili. In program se prične...

Debelo uro so otroci v svojem sanjskem pa tudi vsakdanjem svetu. Pojejo (joj, najraje »Marino«!), recitirajo — in vsakič si dva s pesmico ali recitacijo pridobita čokolado, — poslušajo hudomušnega Pavliho, ki ne pozna prometnih predpisov (pomislite, pravi, da moraš hoditi čez cesto tam, kjer ni belih črt!), mrzijo kraljico in rotijo Sneguljčico, naj nikar ne ugrizne zastrupljenega jabolka; smejejo se, gledajo športnike in kdo ve kaj še vse.

Debelo uro »poslušajo z očmi in usti« — in počakati bo treba, do prihodnje nedelje...

Tako je vzdušje na uricah pravljic v Kranju. Na prireditvi, ki je otroci ne bi zamudili za nič na svetu. Zato je lahko pobudnikom in pionirjem te otroške prireditve Tonetu Hotku, Benu Dežmanu in direktorju Prešernovega gledališča Lombarju prijetno pri srcu, ko morajo pravzaprav že razmišljati o drugi predstavi, o dveh nedeljskih predstavah, saj je dvorana že močno pretesna in marsikateri zamudnik se mora vrniti domov s solznimi očmi.

Vsi drugi pa premislite: prireditev — za sedaj edinstveno v Sloveniji in državi — bi bilo vredno posnemati! Saj se dostikrat ubadamo z mislimi, kaj bi nudili otrokom in kje si bomo zagotovili poznejše zveste obiskovalce Talijinih hramov!

I. A.

»Mi se 'mamo radi, radi, ladi, ladi...« — Ura mine, kot bi trenil 'n vse prekmalu je treba domov...

Pred prihodom dedka Mraza

IGRAČE ZA MALE

Oj, dedek Mraz! Pred praznično okrašenimi izložbenimi okni igrač ne stoji samo mladež, ki razburjeno pritiska svoje noske na šipe, tudi starši občudujejo pisana čudesa in razmišljajo, s čim bi letos presenetili svoje male. Res ni lahko iz obilice raznoterosti najti pravo. Mnogokrat kupimo, kar NAM ugaja, našega malega pa razočara...

Igranje je za otroka več kot zabava, je resna zaposlitev. Igrače so za harmoničen razvoj otroka velikega pomena. Zato nimajo prav tisti starši, ki jih otroku vzamejo, brž ko začne hoditi v šolo. Prave igrače so za zdrav razvoj vseh otrokovih sposobnosti nepogrešljive, so dragoceno vzgojno pomagalo. Napačno izbrana igrača otroku samo škodi. Pod napačno izbrano igračo razumemo tako, ki ne ustreza otrokovi starosti in razvojni stopnji. Napačno je tudi nakupiti preveč igrač hkrati, ker se jih potem otrok naveliča in se ne more osredotočiti. Pri nakupu mislite torej zlasti na otrokovo starost!

1. LETO: Otrok se zanima predvsem za stvari, ki ga silijo, da jih gleda, posluša, otipava in mu pomagajo, da zbira prve izkušnje v ravnanju z rečmi. Med take igrače sodijo pisane živalce in obroči, lahki klopotci, cvileče lutke, plavajoče živali iz enobarvne gume za kopalno kad. Po desetem mesecu votle kocke, toda ne z ostrimi robovi, in možici.

2. LETO: Otrok začenja tekati in se veseli igrač, ki se premikajo, zanima pa se tudi za stvari, ki ga silijo poslušati in opazovati. Predvsem torej za živali iz lesa, lesena vozila na poteg, lesene železnice, škatlice, bobne, vrtavke, igrače s peskom, pisane sklade kock, velike gumijaste lutke, plišaste živali, slikanice.

3. LETO: V tej starostni dobi se zbuja otrokova fantazija. Začne že sam oblikovati in se igrati »življenje«. Dečki dobe zdaj prve sprevodniške čepice, indijansko opremo, deklice pa postanejo matere svojih punčk in potrebujejo za svojo prvo večjo punčko posteljico ali voziček in oblekico. Razen tega imajo rade reči, s katerimi pomagajo materi pri delu: metlico, lopatko, krožnike, cunjo za prah in podobno. Tej starosti ustrezne igrače so še: živali za jahanje, krogle, kegljі, »stavbni les«, slikanice iz otroškega sveta.

4. LETO: Igrača naj spodbuja otroka, da začne sam ustvarjati. Barvni svinčniki, pasteli, kreda, risalni papir, odpadni papir in otroške (tope!) škarje za izrezovanje (ob materini prisotnosti!), frnikule in če proračun dopušča: tricikel, sanke. Za deklice še posebej lutke, ki jih lahko kopajo in oblačijo, pohištvo za lutke, vozički in reči, ki so potrebne za majhno »gospodinjstvo«. Za dečke: garniture vozil, reči za »pomoč« očetu: leseno orodje.

5. IN 6. LETO: Zdaj naj bo igrača primerna za oblikovanje njihovih lastnih zamisli in iger. Stavbne skrinjice, vodene barve in čopič, pletilna tuljava, avto, letalo, vrvica za preskakovanje, kotalke, sanke, drsalke, smuči, železnica s tirom, preprosti glasbeni instrumenti; »črni Peter«, domino, slikovna loterija, slikanice z besedilom, ki jim ga mama prebira in tolmači.

7., 8. IN 9. LETO: Zdaj pa moramo že paziti in se izogibati igrač, ki so namenjene majhnim otrokom. Naš otrok je postal »velik« in hoče pokazati, kaj zna. Zanj so: tehnične skrinjice, vrtna orodja, kompliciране železnice, ustna harmonika, šivalni pribor (tudi za dečke!), družabne igre s kocko, kot na pr. »Človeč ne jezi se«, otroška literatura.

NAD 10 LET: Pravzaprav čas »igranja« že mineva, zato lahko govorimo o »zabavi«. Vemo že, kaj ima otrok rad in s čim si najraje krajša prosti čas. Tako nam daril ne bo težko izbirati. Nadarjenemu »slikarju« podarimo ustrezni slikarski pribor, rezbarju les in skrinjo za rezbarjenje, prihodnjemu stavbeniku stavbno skrinjo ali železniške naprave, gledališče za ročne lutke (izrezane), ki bo spodbujalo otrokovo fantazijo, namizni tenis, mladinske romane, potopise, pustolovske prigode, zgodovinske povesti itd.

Zmeraj pa se zavedajte svoje dolžnosti: Ne razvajajte otroka, četudi bi vam žep dopuščal!

KAKO ZAVIJEMO DARILA

V trgovinah lahko kupimo raznovrsten ovojni papir. Potrudimo se in zavijmo darila tako, da bodo imela res oseben poudarek.

Darila, zavita v črn papir, učinkujejo izredno svečano. K temu spadajo seveda pisani trakovi: rdeči, zeleni, rumeni, rožnati in vijoličasti.

Enobarven svilen papir je vedno lep in primeren. Vzeti pa ga moramo dvojno ali trojno, ali pa podložiti z belim papirjem, da ne bo prosevai skozi predmet drugačne barve. Tudi barvast krep—papir moramo imeti vedno pri roki. Poleg pisanih trakov so za novoletna darila posebno primerni zlati in srebrni trakovi.

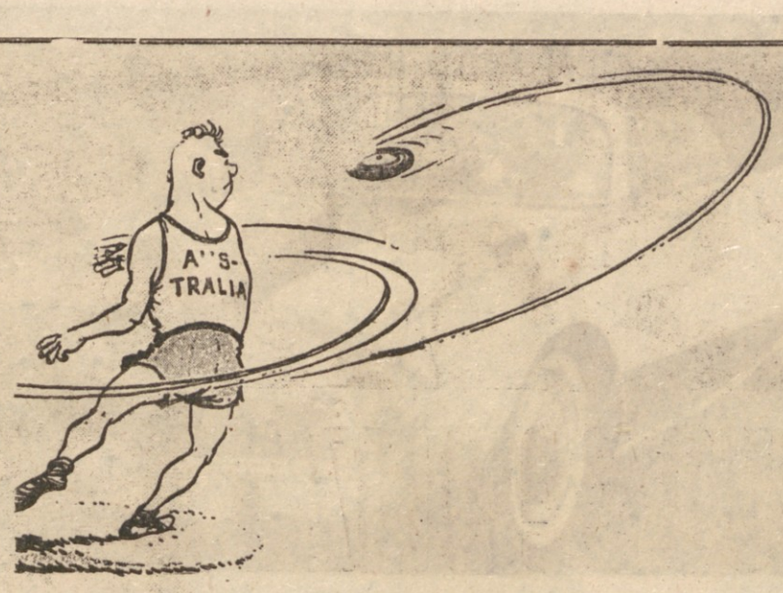
Doze ali škatle valjaste oblike zavijemo v bel ali svetel papir, nato obložimo dozo v enakih presledkih s temnejšimi trakovi (od spodaj navzgor), katerih barva se mora ujemati s podlago. Zgoraj trakove zvežemo v debelo pentljo, zgornjo in spodnjo ploskev škatle pa oblepimo še s pisanim krep papirjem.

Steklenice in stekleničke lahko zavijemo kakor običajno, lahko pa si tudi izmislimo razna nenavadna »oblačila« iz krep—papirja. Tu ima fantazija prosto pot.

Majhna darila n. pr. modne okraske in pod. najprej primerno zavijemo in obesimo kar na novoletno jelko.

Brez besed

Brez besed

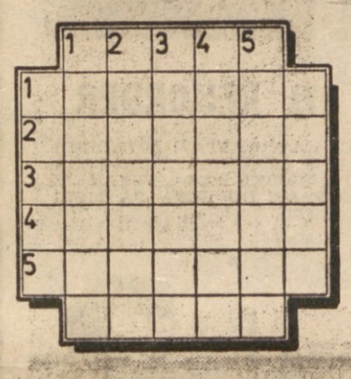
Brez besed

KRIŽANKA

Vodoravno: 1. rodbinsko ime, 8. mladi sovjetski šahovski velemojster, 14. ponujanje, priporočanje, 15. glavno mesto velike evropske države, 16. znamenit rimski vojskovodja in državnik, zmagovalec v bitki pri Akciju, 17. krvoločna gozdna žival, 18. kratica za »Telovadno društvo«, 19. rimska boginja lova, 20. zdravniška oskrba, 21. drugo ime za Siam, 22. osebni zaimek, 23. popularna Verdijeva opera, 24. domača žival, 25. torba za uradne spise, 29. anglosaška dolžinska mera, 30. pripomoček za poganjanje čolna, 31. pravilo, merilo, 32. mesto na severni obali Krete, 33. češki narodni ples, 34. mladi francoski filmski režiser, nekdanji mož Brigitte Bardot (Roger), 35. debela palica, kij, 37. grški bog vojnega klanja, 38. izlet v gore, 39. različna soglasnika, 41. pokoj, tišina, 42. ljubkovalni naziv za mater, 43. športna oblačila, 46. ime črke, 47. brezpravno ljudstvo, 48. mesto v srednji Dalmaciji blizu Splita, 49. ameriški pripovednik in humorist (Washington), 51. spremljevalec, oproda, 52. špansko moško ime (tudi nekdaj zelo popularna popevka), 53. zveza držav, sporazum.

Navpično: 1. znamenita umetniška galerija v Madridu, 2. tuje žensko ime, 3. ribje jajčece, 4. mlada hrvaška filmska igralka (Inge), 5. ovitek za spise ali risbe, 6. žensko ime, 7. srbohrvaški predlog, 8. enotnost, vzajemnost, 9. papirni format, 10. četrti rimski kralj, ki je dal zgraditi pristanišče Ostrio, 11. različna soglasnika, 12. globel, kotlina, 13. velika država v Aziji, 17. znanost, 20. moško ime, 21. prevajalec, 23. arhitektonsko lepa in prostorna veža, 24. čarovnica na otoku Ajaji, ki je v »Odiseji« ljudi spreminjala v prašiče, 26. geometrijsko telo, 27. športna igra z žogico, »beli šport«, 28. številnik, 29. žuželka, uničevalec blaga, 31. Ibsenova drama, 32. življenjska pot, 33. luknjica v koži, 34. krvoses, volkodlak, 35. prožna snov, 36. pelinkovec, 38. močvirni gozdni pas na azijskem severu, 40. prijetno dišeč sredozemski grm, 42. veliki nemški pisatelj (Thomas), 43. žica, 44. trgovsko blago, 45. ameriški filmski igralec (Richard), 47. ljubljanski gostinski lokal, 48. bodeč rastlinski izrastek, 50. začetnici našega naminoteniškega reprezentanta, 51. kazalni zaimek.

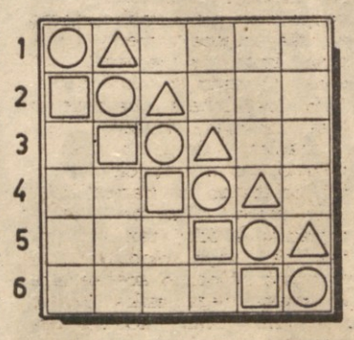
MAGIČNI LIK

Vodoravno in navpično:

1. steklena omara za gojenje živali in rastlin, 2. topovski izstrelek, 3. jezik stare klasične indijske književnosti, 4. poljedelski vlečni stroj, 5. brzina.

IZPOLNJEVANKA

1. vzpetina nad Splitom, s čudovitim razgledom na morje, 2. velika slaščica, 3. škatlica, skrinjica, 4. kraj pod Porezom, blizu katerega je partizanska bolnišnica Franja, 5. glavno mesto starodavne asirske države, 6. povoj.

V treh diagonalnih vrstah z različnimi znaki dobiš tri prestolnice evropskih držav.

Posetnica

STRIC E. KAMILO

Kakšen poklic ima tov. Kamilo v trgovski stroki?

REŠITEV UGANK IZ PREJŠNJE ŠTEVILKE

Križanka: V o d. : 1. kostum, 7. Akaba, 12. ablativ, 14. sviter, 15. krona, 16. skalp, 18. R(adovan) G(obec), 19. toga, 20. staja, 21. Elo, 22. Una, 23. Boone, 24. mlin, 25. se 26. tolpa, 27. tein, 28. Kairo, 30. largo, 32. Slum, 34. Volta, 36. Sket, 37. arija, 39. ve, 41. elan, 42. skaza, 43. Per, 44. por, 45. Prado, 46. Cene, 47. IV, 48. Greco, 49. zaliv, 50. kamion, 52. nedelja, 54 akant, 55. Kanaan.

Logogrifi: država, zadruga, piskanje, akacija, Jamnica, gorčica, piroga, ječmen, Zupančič. Izrek na črticah: 1. tolažba, ješprenj, Niagara, 4. vizitka, 5. viržinka, 6. novinar, 7. arestant 8. medicina. Laž je parazit, ki živi na resnici.

Zlogovni magični lik: 1. Montevideo, 2. temenica, 3. viničar, 4. deca, 5. o. **Piramida:** I. i, 2. Ir, 3. ris, 4. osir, 5. Risto, 6. sirota, 7. storija, 8. Ojstrica, 9. strojnica.

ZRCALO: Kdor je dobro primerjal levo in desno stran slike jazz orkestra je kajpak hitro uganil naslednje razlike: bobnar ni pravilno obrnjen — trompetist ima policilinder — na velikem bobnu je tekst slabo obrnjen — saksofonist nosi metuljčka — suknjič kontrabasista je zapet — vzorec obleka pianista je zamenjan — »kontračinela« nima podstavka — trak na slamniku saksofonista je drugačen — pol kontrabasa napačno obrnjen — resonančna »S« špranja na kontrabasu ni obrnjena — plesalec charlestona ne dviga iste noge — ogrlica plesalke je na hrbtu — žep plesalca napačno obrnjen — dim cigare pianista ni obrnjen — trobentač nima istih čevljev — telovnik trobentača je drugačen — trobentač ima lase — saksofonist je plešast — nota na robu slike obrnjena narobe — plesalec ima gamaše.

Vstavljalnica

U — — — A N J E, C V I — — — — — E, Z — — — —,
R E — — — A N J E, K — — — L I K, B E — — — C A,
P R I — — —, K — — — H, K A — — — N, D N E — — — —,
— — — — N O, K — — — N I K, R O — — — — C A,
— — — K A, S O L — — — —.

Črkovne skupine BREZ, ČAVA, EBRE, JEM, LJENJ, OŽU, PUŠ, ROŽ, TRA, UBE, VNIK, ZLJ, ZNI, ŽENI, ŽIV uvrsti med dane črke, ali ob nje, da dobiš besede znanega pomena. Po vrsti brane vstavljene črke dajo neko misel.

AMPAK TOVARIŠ PROFESOR

Profesor Megla je hotel obiskati stanovskega tovariša. Vsa objokana mu je odprla vrata gospodinjska pomočnica.

— Ali lahko govorim s kolegom Oblakom?

Gospodinjska pomočnica je še bolj zaihtela:

— Gospod profesor so pravkar odšli v večnost . . .

— O, to je pa res škoda, je dejal zamišljeni profesor in vprašal: IN kdaj se vrne, najbrž ne veste?

NEHVALEŽNOST

— Dragi sin, kaj takšnega od tebe res nisem pričakoval. Leta in leta sem varčeval za tvojo bodočnost. Zato, da si lahko študiral medicino. In zdaj, ko si končno diplomiral, mi prepoveduješ kaditi.

ŽREB

Edvard je povabil Korina na partijo šaha. Korl je vabilo odklonil, ker mu je umrla teta in mu zapustila stanovanje. In zdaj žaluje za njo.

Edvard pa je menil:

— Nič za to, Korl, boš pa s črnimi figurami igral.

RAZUMEVANJE

Ljubka mladenka je prišla na izpit in ni znala odgovoriti na eno vprašanje. Bilo je v resnici mučno.

— Oh, tovariš profesor, je v srce presunljivo povešala veke, — zastavite mi, prosim, še eno prav lahko vprašanje. Samo, da ne bom dobila nezadostne.

— Dobro, je dejal prijazno profesor, — kako pa kaj vaš oče?

ZVESTOBA

— Ali si zvesta svojemu možu?
— Seveda, in celo zelo pogosto.

Izdaja in tiska Časopisno podjetje »Delo« v Ljubljani. Glavni urednik Dušan Benko. Odgovorni urednik Zoran Jerin. Uredništvo: Ljubljana, Tomšičeva ul. št. 2/II., p. p. 150-III. — Tel.: 23-822 do 23-826. Naročniški oddelek: Ljubljana, Titova cesta 4, tel. 22-462 in 21-832. Naročnina: celoletna 1440 din, polletna 720 din, četrtletna 360 din, mesečna 120 din. — Oglasni oddelek: Ljubljana, Titova c. 4, telefon 21-896 — Številka tiro računa 600-706-1-367 — Rokopisov ne vračamo.

»Lina, kam si dala moje manšetne gumbe?«

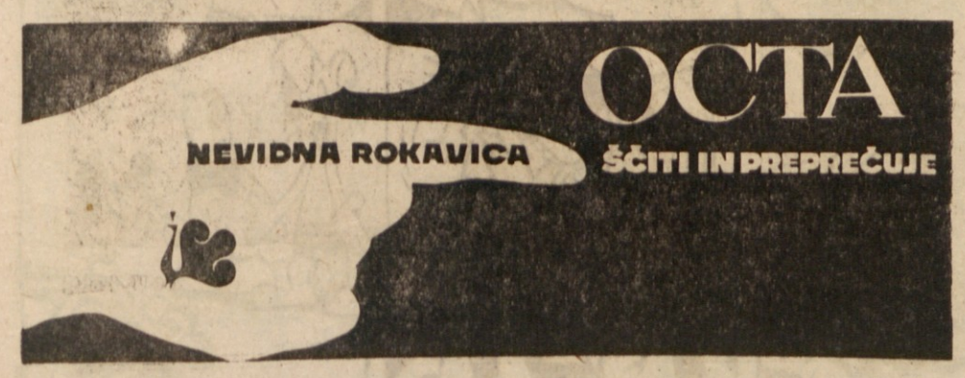
»Vstavila sem jih v rokave.«

»Hudiča, zato jih nisem našel!«

za TRPEŽNE OBLEKE KUPUJTE Paračin-ske tkanine
SKLADIŠČE ZA LR SLOVENIJO LJUBLJANA, MESTNI TRG 21/I.

»TT« v vsako hišo!

KNJIŽNE ZBIRKE CANKARJEVE ZALOŽBE ZA L. 1961

Ljubitelje dobre slovenske knjige, zlasti pa vse dosedanje naročnike, vabimo, da si ogledajo program naših knjižnih zbirk za leto 1961.

SVETOVNI ROMAN
Italo Svevo: ZENO COSINI
A. I. Kuprin: JAMA
George Eliot: MLIN NA FLOSSI
Grimmelshausen: SIMPLICIUS SIMPLICISSIMUS

SODOBNI ROMAN
Premčand: GODAN
Enzo Bettiza: TRŽAŠKA PRIKAZEN
Louis Guilloux: ČRNA KRI
James Gould Cozzens: V OBLASTI LJUBEZNI

BIOS
Prokopij: BLIŠČ IN BEDA BIZANCA
Hermann Schreiber: SIMFONIJA CEST
Pierre Brisson: MOLIÈRE
Avro Manhattan: VATIKAN IN XX. STOLETJE

NOVA LJUDSKA KNJIŽNICA
Jordan Leov: POBRATIMA
Saint Loup: GORA NI HOTELA
Mary Renault: KRALJ MORA UMRETI
Paul Hermann: MED NOČJO IN JUTROM
Frank J. Hardy: MOČ BREZ SLAVE
Mika Waltari: TURMS NESMRTNI

Knjige naših knjižnih zbirk lahko plačujete v mesečnih obrokih, njih cena pa je nižja, kot bo kasneje v knjigarnah. Vabimo vas, da se nemudoma priglasite v krog naših naročnikov, kajti tudi v letu 1961 bomo tiskali knjige v omejenih nakladah. Vsa podrobna pojasnila in prospekte dobite v založbi in v vseh knjigarnah.

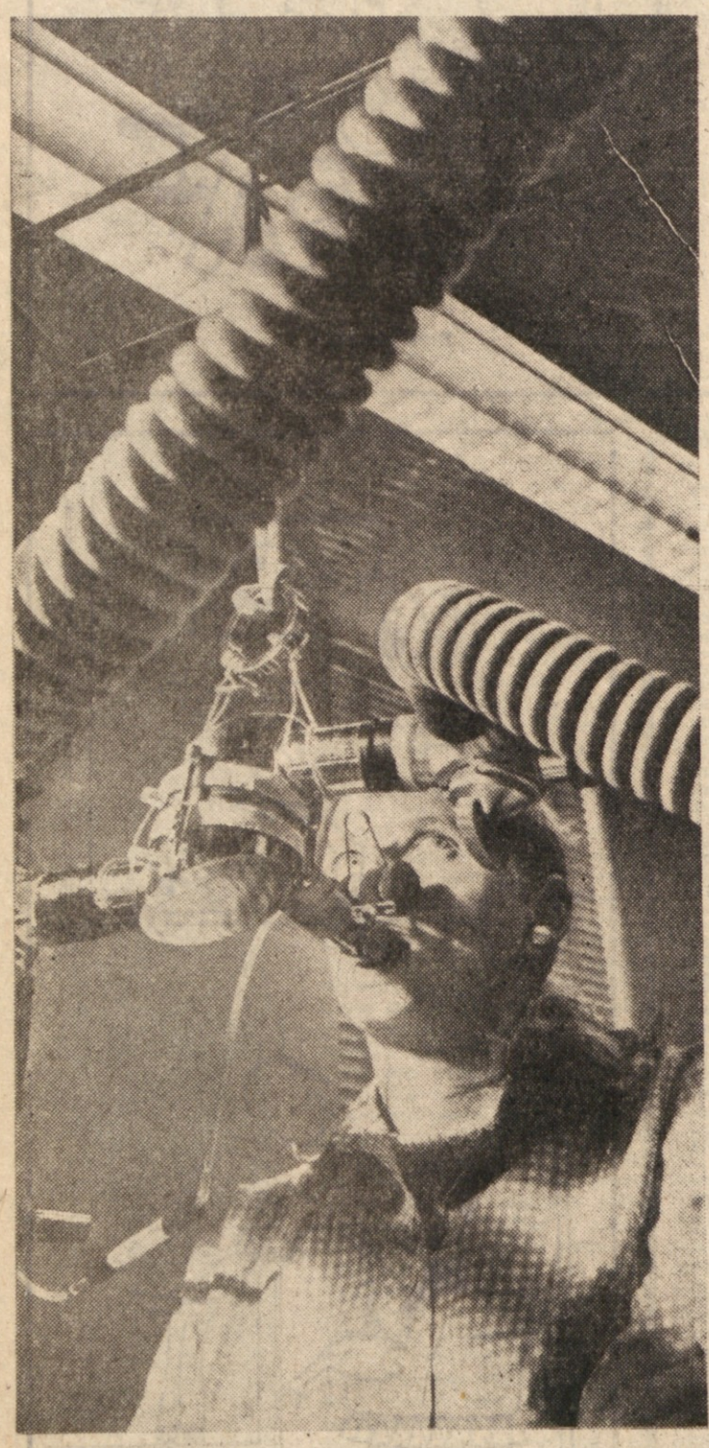
CANKARJEVA ZALOŽBA — LJUBLJANA
KOPITARJEVA ULICA 2, p. p. 201 — IV.

PRVA ASTRONAVTKA

JERRIE COBBS BO PRVA AMERIKANKA, KI BO POLETELA V VESOLJE, SEVEDA, ČE SE NE URESNIČI HUDOBNA PRIPOMBA NEKEGA AMERIŠKEGA HUMORISTA, DA BODO IMELI SEDANJI ASTRONAVTI ŽE PRAVNUKE, KO BO PRVA AMERIŠKA RAKETA S ČLOVEŠKO POSADKO POLETELA NA LUNO. TODA HUDOBIJO OB STRAN! JERRIE COBBS SE ZELO VESTNO PRIPRAVLJA NA ZAHTEVEN POLET: NA NAŠI FOTOGRAFIJI JO VIDITE, KAKO SE OB ZAPLETENI NAPRAVI UČI PRAVILNO DIHATI IN UPORABLJATI KISIK. TO ŽENSKO SO PRIKLJUČILI SEDMIM MOŠKIM ASTRONAVTOM, KER NEKATERI ZNANSTVENIKI MENIJO, DA SO ŽENSKE VELIKO BOLJ PRIMERNE ZA VESOLJSKE POLETE.

LEPI VW

NEMEC BAUER MANFRED JE POTREBOVAL 2000 UR, DA JE IZDELAL TAKO KAROSERIJO ZA PRAKTIČNEGA, A NE RAVNO LEPEGA »VOLKSWAGNA«. – KONSTRUKTOR TRDI, DA PRILJUBLJENO VOZILO Z NJEGOVO KAROSERIJO NE BI STALO VEČ KOT 7000 DM, TOVARNA PROUČUJE PONUDBO.

POPOLNO UDOBJE

NUDI ZA VSAJ 15.000 DINARJEV DNEVNEGA PENZIONA LUKSUZNO AMERIŠKO SMUČARSKO SREDIŠČE ASPEN V COLORADU. – SMUČARJI LAHKO IZBIRAJO MED 80 KILOMETRI SMUČARSKIH STEZA TISTO, KI JIM JE NAJBOLJ VŠEČ, POLEG KOPALNIC V RAZKOŠNIH HOTELIH IN V »PLANINSKIH« DOMOVIH PA SE LAHKO SREDI SNEGA POSLUŽUJEJO TUDI MANJŠIH BAZENOV NA PROSTEM. BAZENI SO POD VELIKIMI NYLONSKIMI ŠOTORI – UČINKOVITE KLIMATIČNE NAPRAVE PA SKRBIJO ZA »TOPLO PODNEBJE«. KLJUB ODGRNJENIM VRATOM ŠOTORA. – TAKO SO TUDI DOLARJI KONČNO ZDRUŽILI CELO TAKO IZKLJUČUJOČA SE ŠPORTA: SMUČANJE IN PLAVANJE.

ŠE EN SVETOVNI (?) REKORDER

NAVDUŠENA PODVODNA RIBIČA IZ KAY WESTA NA FLORIDI STA NA NEKEM PODVODNEM IZLETU STAKNILA TUDI TEGA ORJAKA. URADNO SE IMENUJE »FLORIDSKI RAK«, TEŽAK JE NAD 5 KILOGRAMOV, OD KONIC TIPALK DO REPA PA MERI KAR DOBER METER.

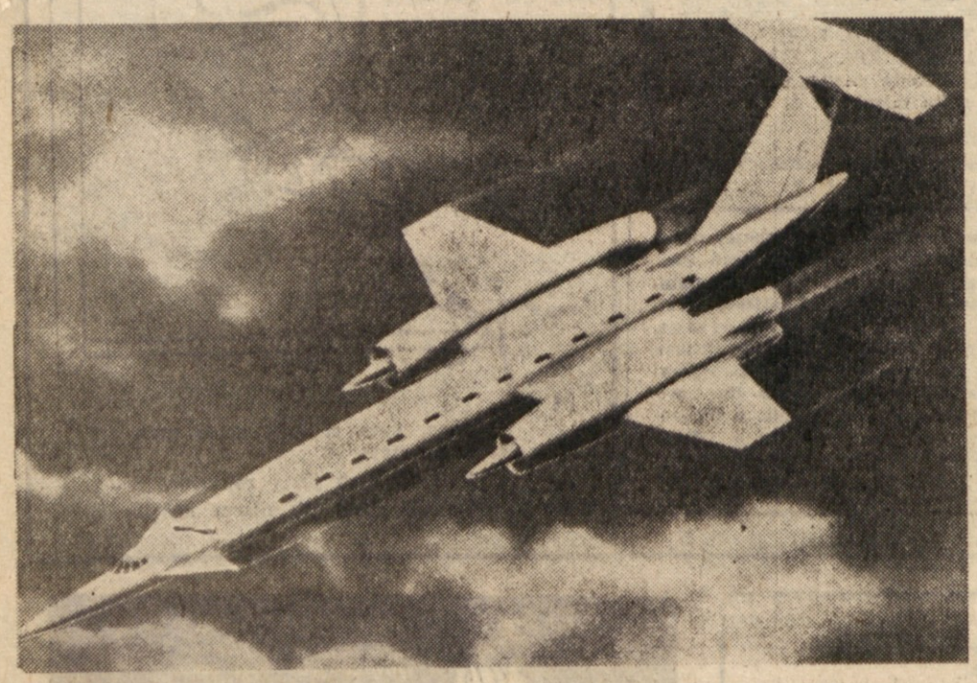

MOŠKE GOSPODINJE

NIKAR NE MISLITE, DA SO TILE BRHKI FANTJE TEČAJNIKI KAKŠNEGA GOSPODINJSKEGA KROŽKA ZA MLADOPOROČENCE. ŠE MALO NE, FANTJE SO DOMA IZ BOLJUNCA PRI TRSTU, KJER SE JE UKORENINIL OBIČAJ, DA PRIJATELJI NA FANTOVŠČINI SVOJEMU TOVARIŠU, KO SE POSLAVLJA OD SAMSKEGA STANU, SAMI PRIPRAVIJO VEČERJO, NAKAR SE OB VESELEM ŽIVŽAVU POSLOVIJO OD BODOČEGA ŽENINA, KI JE BIL TOKRAT PEPI SLAVEC ALI PO DOMAČE PIRJA.

VEČNI NEZADOVOLJNEŽI

SO NEDVOMNO VSI KONSTRUKTORJI. TO VELJA TUDI ZA ANGLEŠKE INŽENIRJE, KI ŽE SEDAJ, KO POTNIŠKA LETALA NE LETIJO NITI S HITROSTJO ZVOKA, ZELO ZAVZETO PRIPRAVLJAJO NAČRTE ZA POTNIŠKA LETALA, KI BODO LETELA DVAKRAT HITREJE OD ZVOKA, NA SLIKI JE MAKETA TAKEGA LETALA.

MESTO V MESTU

BI PRAVZAPRAV LAHKO REKLI ZA LONDONSKO ČETRT SOHO. ANGLEŽI KAJ NERADI PRIZNAVAJO TA DEL MESTA, KI SLOVI PO VSEM SVETU KOT SVOJEVRSTNO SREDIŠČE RAZVRATA IN KRIMINALA, TODA TUDI SOHOČANI NISO KAJ PREVEČ NAVDUŠENI NAD PURITANSKO ANGLIJO IN KAJ RADI POUDARJAJO SVOJO SAMOSTOJNOST IN POSEBNOST; TAKO TUDI LOČENO OD OSTALEGA LONDONA VOLIJO VSAKO LETO SVOJO MISS.

